До сівби
готуйтеся завчасно
П'ятсот кілограмів
картоплі із сотки
Черешня:
як зменшити силу
росту дерев
Господарю:
"Парники"
Біодинамічний
календар на 2003 рік
Щомісячний
виробничо-практичний
журнал
Дім
сад
город
1
2003

Фотоконкурс

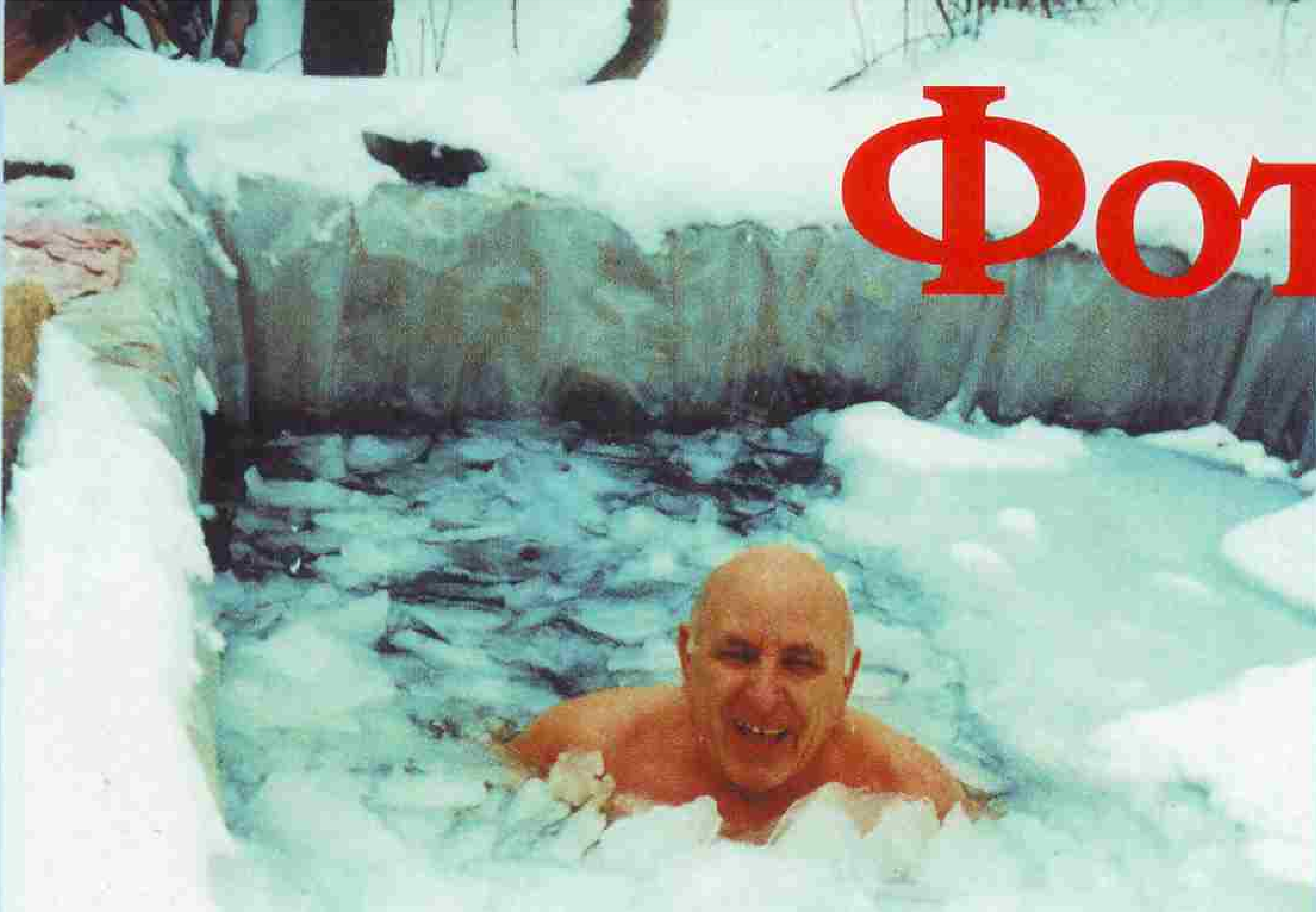

Шановна редакціє! Хочу запропонувати на фотоконкурс 2 фотографії.

На першій — мій басейн на присадибній ділянці (2х5х1,7 м). Я купаюсь у ньому цілий рік.

На другій — маленькі зелені бульби, що залишились після врожаю 2000 року. Ми посадили їх у третій декаді листопада, накрили гречаною лузгою шаром у 10 см . Весною розкрили. Але сходи з'явилися набагато пізніше, ніж у картоплі, висаженої навеснію. Я зробив два позакореневих підживлення.

І от результати — із бульб, що вміщувалися у літровій банці, ми зібрали 20 кг картоплі.

Недолік у тому, що сходи з'являються пізно і дуже ущільнюється грунт.

З повагою ***Василь Демидович Кандела***
м.Дніпропетровськ

Літо серед зими.
Іринка Розхідченко *(с.Фрунзівка, Одеська обл.) Фото* ***Олени Розхідченко.***

Редакція журналу "Дім, сад, город" запрошує читачів до участі у конкурсі на краще фото.

На фотографіях мають бути відображені роботи на городі, дачній ділянці, на пасіці, в саду, догляд за тваринами, птахами, квітами, різноманітними рослинами, яскраві моменти відпочинку.

Надсилайте кольорові фото або слайди. Вкажить ім'я людини, сорт зображеної на знімку рослини чи породу тварини, а якщо закарбовано якийсь агрозахід, то коротко пояснити його.

Кращі знімки опублікуємо, а 10 авторів-переможців конкурсу буде нагороджено призами та річною передплатою журналу "Дім, сад, город".

Фото і слайди надсилайте з поміткою "Фотоконкурс".

Не забудьте вказати своє ім'я, прізвище, по батькові та домашню адресу (телефон). Фото не повертаються.

Серед прекрасного: книги та квіти.

Моя мама працює бібліотекарем у сільській бібліотеці. Понад усе вона любить квіти. У нас їх дуже багато — і в кімнатах, і на подвір'ї.

На фото я у мами на роботі. Уся бібліотека потопає у квітах, вирощених мамою. Мені найбільше подобається красуня глоксинія.

З повагою ***Олександр Васильєв,***
учень 7 класу,
с. Бурчак, Запорізька обл.

Поштове "непорозуміння", або математичні забави з "Яблунькою"

Шановна редакціє!

Ось уже три роки я виписую своєму онукові журнал "Яблунька". Він з нетерпінням його чекає і з радістю переглядає і читає журнал. Я передплачувала "Яблуньку" в комплекті з журналом "Дім, сад, город", бо на комплект є пільгова знижка.

*Цього року я вирішила передплатити дитині комплект журналів "Яблунька"+"Чарівна казка" (індекс 21870). 26 листопада в нашому селі я передплатила комплект цих видань і сплатила **21 грн. 66 коп.**, так як написано в каталозі і в журналі "Яблунька", № 5, 2002 р.*

*Через декілька днів до мене прийшла поштарка і сказала, що комплект журналів "Яблунька" + "Чарівна казка" подорожчав і тепер коштує **44 грн. 60 коп.** на рік. І мені необхідно доплатити до тієї суми, що я заплатила, щоб одержувати видання!*

Я їм кажу, що це неможливо, щоб комплект подорожчав на 100%, якщо ціна на окремі видання "Яблунька" та "Чарівна казка" лишилася незмінною (14 грн. 16 коп. та 9 грн. 96 коп.).

Я вас дуже прошу поясніть, чи це дійсно так, чи мене обдурили?

Мій онук навчається у 1 класі і багато батьків хотіли виписати своїм дітям "Яблуньку", але дізналися про таку високу ціну і не захотіли передплачувати.

Я Вас дуже, дуже прошу, дайте мені відповідь, бо я не можу заспокоїтись і повірити, щоб комплект журналів так подорожчав, а окремі видання ні.

*З повагою, **Яр.Городецька***
с.Кути, Косівський р-н, Івано-Франківська обл.

"**Математичні забави**" — так називається сторінка для кмітливих дітлахів у розважально-пізнавальному журналі "Яблунька".

Спробуймо і ми дещо підрахувати. Редакційна ціна на один журнал "Яблунька" у 2003 р. становить 2,00 грн. Ціна журналу-розмальовки "Чарівна казка" — 1,00 грн. Журнали видаються раз на 2 місяці, тобто за рік виходить 6 журналів "Яблунька" та 6 журналів "Чарівна казка".

Редакція відпускає поштовикам комплект цих видань за ціною **18,00 грн. на рік.**

Вартість цього комплекту з доставкою 20 грн. 16 коп. Додамо вартість послуг за оформлення річної передплати — 1 грн. 50 коп.

Одержимо разом: **21 грн. 66 коп.**

Саме така ціна на комплект журналів «Яблунька» + «Чарівна казка» проставлена у "Каталозі періодичних видань України на 2003 рік".

А ось тепер і починаються "Математичні забави". Згідно з надісланими до редакції квитанціями наші передплатники сплатили: ***Кобзар О.С.*** *(м.Лубни, Полтавська обл.)* — ***40 грн. 81 коп. Дит.садок*** *(ДНЗ № 16 з м.Енергодар, Запорізька обл.)* — ***44 грн. 52 коп. Коханська О.О.*** *(с.Ялинівка, Олександрійський р-н, Кіровоградська обл.)* — ***46 грн. 02 коп.*** *Від **Я.Городецької** (с.Кути) вимагають* — ***44 грн. 60 коп.*** *Замість належних **21 грн. 66 коп.***

Це тільки чотири приклади непорозумінь. У скількох пердплатників забрали поштовики зайві гроші ми можемо тільки здогадуватися.

Ось такі Математичні "забави" у дорослих дядь і тьоть з поштових відділень.

Після цих обчислень постають такі питання:

1. На якій підставі передплатна ціна комплекту журналів "Яблунька" + "Чарівна казка" (інд.21870) завищена поштовиками більш як на 100%?

2. Чому це прикре "непорозуміння" поширилося по всіх областях України?

3. Скільки потенційних передплатників втратила редакція "Яблуньки" через "математичні забави" поштової служби?

4. Скільки дітей позбавлено радості спілкування з улюбленими виданнями: барвистими, змістовними і недорогими?

5. Хто і яким чином відшкодує втрачені кошти передплатникам, що сплатили поштовикам подвійну суму?

Врешті решт, хто відповість за це "непорозуміння" перед тисячами наших читачів та й перед нами, журналістами?

Тамара Колодницька,
Член Спілки журналістів України,
Головний редактор ж-лу "Яблунька".

Шановні читачі! Редакція «Яблуньки» щиро вдячна всім передплатникам комплекту журналів «Дім, сад, город»+«Яблунька», які взяли участь у святковій лотереї!

Бібліотечки «Дім, сад, город», добірки журналів «Яблунька», ігрові книжки з віршами, кросвордами, розфарбовками отримають 100 призерів, імена яких опубліковано в журналі «Яблунька», №6 за 2002 рік.

Призи надіслано поштою на адреси переможців.

Усім передплатникам комплекту журналів «Дім, сад, город»+ «Яблунька» надіслано ігрову книжку-розфарбовку.

До сівби готуйтеся завчасно

Зима в розпалі, але й про весну не слід забувати. До неї потрібно готуватися завчасно, і не лише придбати насіння, добрива, пестициди, а й поміркувати над тим, як виконати основну технологічну операцію — сівбу, особливо дрібнонасінних рослин.

Чимало овочевих культур (морква, цибуля-чорнушка, салат, кинза, шпинат) за своїми біологічними властивостями є холодостійкими, тобто висівати їх слід якомога раніше у стислі строки, особливо в умовах посушливого Степу. Запізнення із сівбою призводить до різкого зниження врожаю. Недарма ж у народі кажуть: весна днем красна; годину втратиш — роком не надолужиш…

Висіяти вручну насіння овочів, особливо таких, як морква, цибуля, салат, редиска, не тільки важко, а й дорого, і ось чому. Як правило, це насіння висівають у борозенки, зроблені кутом сапки. Проте таким способом неможливо дотримати певної глибини борозенки, в даному разі вона має становити лише 1,5—2 см. Крім того, практично неможливо вручну розподілити дрібне насіння, щоб воно лягло в землю через 4—5 см. Отож, насіння падає або ж густо, або з великими пропусками. Тому доводиться проривати загущені сходи, годинами простоюючи над грядками у незручній позі, або підсівати. Це, так би мовити, технологічні незручності ручної сівби дрібного насіння.

Проте є ще й економічні втрати. Вартість високоякісного, особливо імпортного, насіння досить висока. А за умов ручної сівби під час проріджування сходів доводиться виривати дві третини рослин. От і виходить, що в діло йде менше третини насіння, а решта затрат на їхнє придбання виявляється даремною.

Залишається невирішеним наболіле питання: як і чим сіяти дрібнонасінні культури? Одним із способів розв'язання цієї проблеми хочемо поділитися з читачами.

Щоб уникнути технологічних незручностей та економічних втрат під час ручної сівби, нам вдалося розробити технологію з набором необхідних знарядь і пристосувань, котра значно полегшує і спрощує сівбу дрібного насіння.

Основою нашої технології є ручна однорядна міні-сівалка, яку розробив, запатентував і освоїв виробництво один з авторів, Володимир Васильович Яворський, назвавши її "Мрія дачника". Це зручна в користуванні, легка (420 г) сівалка, призначена для сівби тільки дрібнонасінних овочевих рослин і деяких квітів. Принцип її роботи заснований на обертанні вала, в заглиблення якого надходить лише потрібна кількість насіння, а спеціальний пристрій затримує зайве. Насінини лягають у грунт з інтервалом 4—5 см. При цьому одночасно випадають дві—три насінини моркви або петрушки, дві — капусти, одна—дві — редиски, а цибулі, баклажанів, перцю й шпинату — по одній.

Овочеві рослини розміщуємо на ділянці широкими стрічками (50 см). При цьому чергуються засіяна (грядка) і вільна (прохід) стрічки однакової ширини. Наступного року міняємо їх місцями, тобто грядка практично розміщується по пару. Тому на одній ділянці можна вирощувати, скажімо, моркву два роки підряд без монокультури. Ми намагаємося чергувати стрічки моркви з стрічками цибулі. Це дає змогу уникнути пошкодження рослин відповідно цибулевою та морквяною мухами.

Успішна сівба залежить також від якості підготовки грунту, своєчасного і якісного проведення інших робіт.

Основні технологічні операції і знаряддя (на прикладі сівби насіння моркви)

Підготовка грунту. Рано навесні, як тільки доспіє грунт, закриваємо вологу бороною або граблями, не забуваючи при цьому про вирівнювання ділянки. Добре вирівняна площа — неодмінна умова одержання високого врожаю. Потім здійснюємо передпосівну культивацію, застосовуючи ручний фрезерний культиватор (фото 1).

Фото 1.

Фото 2.

Підготовлену ділянку розбиваємо на грядки. По їхній довжині саморобною скребачкою зсуваємо верхній шар грунту на прохід, а в інший бік — вологий грунт (фото 2). Як скребачку можна використовувати тарну дощечку, прикріплену до граблів. За до-

Фото 3.

Щедра грядка

помогою скребачки остаточно вирівнюємо поверхню грунту, ущільнюємо її, а це так необхідно для загортання насіння на однакову глибину.

Сівба. Кондиційне насіння засипаємо в бункер, попередньо встановивши сівалку на потрібну норму висіву. Перший ряд у стрічці починаємо по натягнутому шнуру або по маркерній лінії (фото 3). Наступні ряди — на око, користуючись слідом від опорного коліщатка. Відстань між рядами для моркви і редиски — 5—7 см, цибулі-чорнушки — 10—12 см. Таким чином, у кожній стрічці відповідно 7 і 4 рядки, тобто вона багаторядна.

Фото 4.

Після сівби вологий грунт шаром 1—1,5 см скребачкою накидаємо на грядку й ущільнюємо коточком (фото 4). Його можна виготовити з пластикової пляшки. У пробці та дні висвердлюємо отвори діаметром 6 мм, встромлюємо прут теж діаметром 6 мм з різьбою М6 з двох боків, засипаємо піском з гіпсом і заливаємо водою. Ущільнення забезпечує тісніший контакт насіння з грунтом, а також притік вологи з нижніх шарів у верхні. Це, в свою чергу, поліпшує умови для набубнявіння насіння і стимулює швидше й дружніше їх проростання. Після прикотковування поверх грядки скребачкою насипаємо суху землю, зсунуту на прохід перед сівбою (мульчуємо).

До речі, для зручності, а також аби уникнути пересихання грунту, не лише культивацію, а й сівбу проводимо не по всій довжині грядки (у нас вона 25 м), а умовно чотирма частинами. Тільки після закінчення всіх операцій на одній частині приступаємо до наступної. Посередині грядок залишаємо місце для доріжки і поливної системи.

За умов надійного поливу технологія дещо інша. Немає потреби зсувати вологий грунт, а також ущільнювати коточком після сівби. Достатньо зсунути скребачкою сухий шар грунту, посіяти й полити дощуванням з дрібним розпилюванням води, без напору, щоб не вимити насіння. Остання операція — мульчування сухою землею з проходу. Однак за такої технології потрібно бути обережними. Зазвичай після сівби не поливають, щоб не утворилася кірка, яка перешкоджає появі сходів. Тому необхідно постійно стежити за ділянкою і в разі підсихання одразу руйнувати кірку ударами маленьких граблів. Після дощу можна розпушувати віялоподібними (пружинними) граблями і по сходах упоперек напрямку рядків, але в другій половині дня, коли рослини трохи прив'яли і не будуть пошкоджуватися.

Завдяки рівномірному розподілу насіння в рядках кожний грам його витрачається ощадливо, а це дуже важливо, тому що ціна на нього щороку підвищується.

Значно зменшилися й затрати праці на проріджуванні сходів. Наш чотирирічний досвід показав, що краще обмежуватися одним проривом. Його ми робимо якомога раніше, одразу ж після появи одного-двох справжніх листочків. Виконуємо цю роботу швидко, тому що з двох—трьох рослин, які зійшли, залишаємо по одній.

Деякі городники вдруге проріджують моркву, коли вона набуває пучкової стиглості, щоб

Дім • сад • город • 1

Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець — КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

використати її в їжу. Вони навіть не здогадуються, що це призводить до значного недобору врожаю. Для одержання ранньої продукції ми щороку практикуємо підзимову сівбу міні-сівалкою на площі 10 м². До речі, зробити це вдається просто і швидко. Заздалегідь (за місяць-півтора до сівби) перекопуємо ділянку, доводимо до дрібногрудочкуватого стану посівний шар і перед заморозками висіваємо насіння.

Вважаємо за доцільне звернути увагу на якість посівного матеріалу, тому що від неї значною мірою залежить урожай. Сіємо тільки свіжим насінням. Річ у тім, що навіть свіже насіння моркви дуже повільно й недружно проростає, оскільки в його оболонці міститься ефірна олія, яка перешкоджає надходженню вологи до зародка. Тому, щоб прискорити проростання насіння, використовують різні заходи передпосівної підготовки, наприклад, пророщування тощо.

Чим же вигідна багаторядна стрічкова сівба дрібнонасінних овочевих культур? Насамперед, вона полегшує працю, економить час і насіння, дає змогу раціональніше використовувати землю. У широкій стрічці менше висушується грунт, формується високий урожай. Внесення добрив і перекопування грунту восени здійснюється тільки по проходах. Це означає, що копати (краще вилами) доводиться смугами через рік, тобто вдвічі менше. Добрива також використовують лише культурні рослини, а не бур'яни.

Завдяки описаній технології передпосівної підготовки грунту і сівби міні-сівалкою, а також належному догляду за рослинами і виконанню всіх робіт в оптимальні строки нам вдається щороку одержувати відмінні врожаї моркви, цибулі-ріпки з чорнушки, петрушки та інших овочевих культур і деяких квітів (айстри, матіоли).

В.В.Яворський,
городник-аматор,
В.П.Іваненко,
канд. с.-г. наук
а/с 7079, м. Донецьк, 83049

Ця зона характеризується підвищеною вологістю і порівняно невисокими температурами повітря, тому тут створюються сприятливі передумови для найпідступнішої хвороби помідорів — фітофторозу. Незважаючи на це, ми щороку висаджуємо на своїй присадибній ділянці площею 6 соток близько 50 сортів, давно перевірених та які добре себе зарекомендували, і майже 20 сортів-"новинок" цього городнього дива. Беручи участь у багатьох зимових виставках останніх років у Києві, чув багато розчарованих відгуків з приводу вирощування останнім часом всіма улюбленого і майже незамінного продукту. Це викликає біль душі за тих, у кого не все виходить. Тому хочу допомогти порадами зі своєї багаторічної практики і вселити впевненість у тому, що не така вже це безнадійна справа — виростити помідори в зоні Полісся.

Щоб одержати високий врожай помідорів, необхідно виконати кілька умов: вдало підібрати сорти; виростити здорову розсаду; вчасно та за всіма правилами висадити помідори в ґрунт; своєчасно доглянути й обробити рослини.

Помідори, підв'язані до жердинних шпалер.

Підбір сорту

Сорт — це як дитина у вихователя дитсадкової групи: є гарний, прекрасний, а є улюблений, тобто той, з яким хочеться бути постійно.

Мені завжди шкода тих людей, які з розпачем у голосі говорять: "Навіщо садити, все одно пропадуть". З оглядом на це рекомендую у своєму городі обов'язково мати два сорти помідорів, яким притаманні такі властивості:

♦ підвищена стійкість до хвороб (**Де Барао, Гібрид 2 Тарасенка, Рейнська слава, Лікувальний** тощо);

♦ швидке достигання (супердетермінантні), які за інших однакових умов достигають на два—три тижні раніше від ранніх і до появи фітофторозу встигають майже повністю відплодоносити (**Марсель, Ефемер, Бета-люкс, Тайяна, Отрадний** тощо).

Потрібно мати на увазі, що чим менший плід, чим він щільніший і вище розташований над землею, тим менше його уражує фітофтороз.

Надалі підбір сортів проводиться з урахуванням можливостей догляду за рослинами, за смаковими якостям та за призначенням.

З ранніх сортів для тих, хто не має можливості садити багато сортів, краще мати універсальні, придатні до столу у свіжому вигляді й водночас гарні для консервування (**Анета, Тамбовський урожайний, Вибух** тощо). А в кого сили побільше й смаки ширші, порадив би обов'язково завести:

Мустанг — з великими, відмінного смаку плодами;

Яблунька Росії — один з найурожайніших ранніх сортів з рівненькими кулястими плодами;

Зеро — для "ласунів" відмінний високоврожайний сорт, схожий на Хурму;

Червоний мисливець чи Ріо гранде — плоди-сливки, а на радість дітям і господині для делікатесної консервації — **Виноградний**.

Підбір середньостиглих сортів відзначається великим діапазоном форм, розмірів, кольору, смакових якостей, адже в кожній родині — свої уподобання. Проте важко уявити господиню, яка відмовилася б подати до столу помідори таких сортів: **Рожевий велетень, Золота королева, Ананасний, Космонавт Волков**, чи не захотіла б мати у своєму городі надврожайний **Суперінтенсивний** (не менше відра плодів з одного куща), і **Чіо-чіо-сан** (50 і більше плодів на одному гроні), низькорослий **Трайтон** (незамінний для кет-

Помідори в зоні Полісся

Тамбовський урожайний — лідер серед низькорослих сортів. Ранній, кущ висотою 70—90 см.

чупів та соусів). А хто захоче свіжих помідорів на Новий рік і до 8 Березня, тому підійде **Жираф** чи **Шедевр-1**.

Треба тільки визначитися, яким особливостям цієї диво-рослини віддати перевагу і тоді задоволення від вирощеного буде повним, а на столі протягом усього року будуть улюблені страви.

Високорослий сорт Лікувальний на двожердинній шпалері. Середньостиглий, висотою 2—3 м.

Вирощування розсади

Оптимальний термін висівання насіння помідорів ми для себе встановили з 1 по 20 березня. Намагаємося, щоб намічений день збігся з сприятливим знаком астрологічного календаря на "зростаючому" місяці. Хоча практика переконує: краще висіяти насіння в несприятливому знаку, але в оптимальні строки, ніж навпаки.

За 10—12 днів до висівання:

1) готуємо грунтосуміш (якщо не зробили цього з осені) у співвідношенні: 50% лучної землі з "кротовин" і 50% перегною, на відро цієї суміші обов'язково додаємо 0,5 л деревного попелу і по можливості 1 кг річкового піску;

2) якщо насіння достатньо, то калібруємо його у сольовому розчині (50 г солі на 1 л води, ретельно перемішати, через 5—7 хв видалити ті, що спливли);

3) дезінфікуємо в 1%-ному розчині марганцевокислого калію протягом 20—25 хв, після цього добре промиваємо;

4) намочуємо насіння в меді чи соку алое або емістимі С, а потім пророщуємо біля батареї опалення при температурі 20—25 °С; приблизний строк набрякання (поодиноке накільчування) — 3—5 діб;

5) накільчене насіння ставимо для загартовування в холодильник, з температурою 0—1 °С, періодично перемішуючи, і тримаємо там до сівби (орієнтовний строк — 5—9 днів).

З такого насіння сходи з'являються на 2—7 днів раніше, ніж із сухого, а врожайність підвищується на 20—30%. До речі, за допомогою загартовування ми вирішили одну із складних проблем: як зробити так, щоб у всіх ящиках, у кожному з яких висіяно близько 10 сортів помідорів, сходи були одночасними. Приблизно через 3 доби насіння близько третини сортів проростає (пророщування закінчують, коли накільчиться 1—5% насіння), і ми ставимо його в холодильник, інші туди заносимо в міру їхнього набрякання протягом наступних однієї—двох діб. З такого насіння сходи з'являються дружні, а рослини міцні.

У день висівання:

1) ящики, заповнені грунтосумішшю на 2/3 ємкості, поливаємо 1—2 рази крутим окропом (краще це робити за день до сівби, щоб грунтосуміш підсохла);

2) висіваємо насіння в намічені (вдавлюванням лінійки) через 5 см і политі борозенки на глибину близько 1 см з відстанню в рядку 1—5 см (залежно від наявності насіння), присипаємо борозенки грунтосумішшю і злегка поливаємо теплою, з додаванням марганцівки, водою;

3) накриваємо ящики поліетиленовою плівкою і ставимо їх біля батареї опалення (температура 23—25 °С).

Через 3—7 днів після висівання, коли з'являться сходи, ставимо ящики на підвіконня, знімаємо поліетиленову плівку і відкриваємо кватирки на 4—7 діб, щоб розсада не витягувалася (температура повітря вдень 12—16 °С, вночі 10—12 °С). Після цього кватирки закриваємо.

Днів через 10—15 після висівання, коли сім'ядолі рослин звільняться від насіннєвої оболонки, вперше проривамо, залишаючи міцніші рослини.

Через 20—22 дні після сівби у фазі одного—двох справжніх листочків розсаду пікіруємо в тих самих ящиках (тому що розсади багато і пікірувати всі рослини по контейнерах немає можливості) з відстанню між рядами 5 і 4—5 см у рядку. Пікірування сприяє розвитку могутнішої кореневої системи і розсади кращої якості, а сортування рослин перед цим ефективніше, ніж насіння перед сівбою. Якщо розсада буде рости без пікірування, у цей період рослини остаточно проривають і потім, після поливання, злегка підсипають грунтосумішшю, щоб розсада не витягувалася і пускала додаткові корені на присипаній частині стебла.

Поливаємо розсаду не часто, але рясно, під корінь (як тільки підсохне верхній шар ґрунту): на початку роз-

Трайтон — серед низькорослих найурожайніший. Середньостиглий, кущ висотою 60—80 см.

витку рослин рідко (приблизно раз на тиждень), потім частіше (через 3—5 днів). Встановлено, що кращими якостями відзначається розсада помідорів, вирощена на помірно вологому ґрунті, ніж на вологому.

Висаджування помідорів у відкритий ґрунт

Клімат нашої планети змінюється з кожним роком, змінюється й мікрофлора, і тому ті рослини, які самі виростали і давали гарний урожай, нині буває важко виростити навіть при величезних затратах праці. До них належать і помідори. Багаторічна практика їхнього вирощування на нашому городі підтвердила існування однієї з особливостей пасльонових: чим раніше здорова повноцінна розсада потрапляє у відкритий ґрунт і приживлюється, тим більший урожай і тим менше її уражують хвороби. Тому ми намагаємося двомісячну розсаду висаджувати в першій половині травня (з 5 по 15 травня), як і Ф.М. Тарасенко, а не наприкінці (після 22 травня), як де-інде зазвичай практикується. Правда, у нас існує ще проміжний етап: розсаду, яка підросла, наприкінці квітня ми висаджуємо в теплицю, накриту до цього часу поліетиленовою плівкою, з міжряддями 20 см і відстанню 10 см у рядку (потім, після висаджування розсади помідорів у відкритий ґрунт половину теплиці засаджуємо підрослою до цього часу розсадою огірків для одержання ранньої продукції, а на другій половині теплиці висіваємо огірки в ґрунт, але вже пізніше, для одержання пізньої продукції — до морозів). У теплиці за 2—3 тижні розсада приживлюється, міцніє, загартовується, підростає і, пересаджена потім у відкритий ґрунт з гарною прикореневою грудкою землі, вона швидко починає рости, раніше плодоносить і дає більший урожай. Розсаду висаджуємо у відкритий ґрунт за наявності не менше 5—6 листків і висотою не менше 20—25 см, але й не перерослу, інакше врожай значно знижується.

Під час висаджування у відкритий ґрунт (усі помідори — в один строк) 1—2 нижніх листки на рослинах видаляємо і садимо приблизно на третину глибше, ніж вони росли в теплиці. На цій "третині" потім з'являються додаткові корені, і кущ буде міцніший та здоровіший, а врожай більший. У лунку кладемо 1—3 кг перегною, залежно від висоти майбутнього куща, і пригорщу деревного попелу. До речі, ми вважаємо, що на пакеті насіння, крім назви сорту, повинен бути зазначений строк достигання й обов'язково висота рослини (а якщо пакет не кольоровий, то і коротка характеристика плоду), щоб покупець заздалегідь знав, де йому цей сорт посадити і скільки поживних речовин дати.

Лунку добре поливаємо (не менше 1 л води), висаджуємо рослину, ущільнюємо ґрунт і ще раз поливаємо (близько 0,5 л води), заздалегідь зробивши навколо саджанця земляний валок, мульчуємо сухим ґрунтом і відразу ж видаляємо ту частину листка (можна не весь листок), яка торкається землі, щоб зменшити ймовірність захворювання.

Догляд і обробка

Цю істину знають усі городники: зберегти врожай не легше, ніж його виростити. Як же уберегти його від хвороб і насамперед від "чорної чуми" помідорів — фітофторозу?

Вважаю, що для цього необхідні: широкорядне висаджування; обов'язкове підв'язування; своєчасне видалення пасинків та листя; правильна обробка від хвороб.

Суперінтенсивний — один з найурожайніших сортів, середньостиглий, кущ висотою 1,5—2 м.

Кущі, що виросли з густо висадженої розсади, витягнуті, слабкі, менш урожайні і, найголовніше, — більше уражуються хворобами. Тому розсаду на городі ми висаджуємо так: низькорослі кущі (30—50 см) з шириною міжрядь 60 см і в рядку 40—50 см; середньорослі (60—100 см) — міжряддя 70 см і в рядку 50—60 см; високорослі (вище 1 м) — міжряддя 80—100 см і в рядку 60 см. Ми вважаємо це мінімумом попри те, що на шестисотковій ділянці кожен сантиметр на обліку.

Через 5—7 днів після висаджування розсади землю в основі рослин розпушуємо. Протягом вегетації двічі підгортаємо вологою землею (після дощу чи поливання). Перший раз рослини підгортаємо через 15—20 днів після висаджування розсади, другий, "високим валом" — через 20—25 днів після першого. Це сприяє утворенню додаткових коренів, підвищує стійкість до вилягання і поліпшує режим живлення рослин.

Підв'язування рослин до кілків, а ще краще — до шпалери і відповідний догляд відсувають строки і зменшують ураження помідорів такою небезпечною хворобою, як фітофтороз. Але підв'язування (особливо сильнорослих сортів) безпосередньо до кілків має свої недоліки, основні з яких: погана аерація всередині куща і знижена освітленість пагонів і грон, що позначається на врожайності і строках достигання плодів; більш трудомісткий процес, ніж встановлення та підв'язування до шпалери.

Тому ми застосовуємо одно- (на низькорослих) і двожердинну (на високорослих) дерев'яну шпалеру.

Вирощуємо помідори так: у два стебла всі низькорослі і високорослі з дрібними й середніми плодами і в одне стебло — високорослі з великими плодами. Недолік: недобір урожаю, але не дуже значний, якщо врахувати, що не всі плоди, які зав'язалися, на багатостеблій рослині встигають достигнути. Переваги: плоди більші, смачніші, достигають раніше і всі, а найголовніше (принаймні для нас) — компактний кущ, належне провітрювання а, отже, менший ступінь ураження хворобами. Під час вирощування у два стебла, крім головного, залишаємо й пасинок, що росте першим під першим плодоносним гроном. Він найдужчий і майже не поступається головному за висотою та строками достигання плодів. "Манікюр" рослинам починаємо робити з моменту висаджування розсади у відкритий ґрунт, поступово видаляємо ту частину листків чи листка, що торкаються землі (у низькорослих). Після повного зав'язування плодів на першому гроні у високорослих помідорів усі листки, що залишилися до нього знизу, видаляємо; після повного зав'язування на другому гроні — видаляємо листки до другого грона, після третього — до третього грона (але не більше трьох листків за один раз). Ці листки в процесі фотосинтезу беруть вже незначну участь, але грибні хвороби через них передаються в першу чергу тому,що вони розташовані ближче до землі. На початку серпня на всіх високорослих кущах прищипуємо верхівки, залишаючи на кожній рослині після верхнього родючого грона два—три листки, і видаляємо грона, що цвітуть, якщо такі є.

Хвороби помідорів нині настільки агресивні, що обробка народними засобами (настій часнику, марганцівка тощо) малоефективні, отож хочемо ми цього чи ні, але для збереження врожаю доводиться вдаватися до хімічних засобів. Надійний захист можливий лише за правильного застосування, з огляду на те, що і фунгіциди контактної дії (бордоська рідина, хлорокис міді, купроксат і т.д.) не дають повного ефекту. Обов'язковим елементом системи захисту рослин від фітофторозу стало застосування препаратів системної дії (ридоміл, арцерид, тату тощо). Перший раз обробляємо на початку цвітіння, вдруге — через два тижні після першого. За сезон обробляємо, як правило, двічі, що у поєднанні з широкорядним насадженням, своєчасним пасинкуванням, видаленням листків та підв'язуванням до шпалери щороку забезпечує високий урожай.

Фітофтороз починає бурхливо проявлятися в липні після зливових дощів у наступні відразу ж за цим сонячні дні.

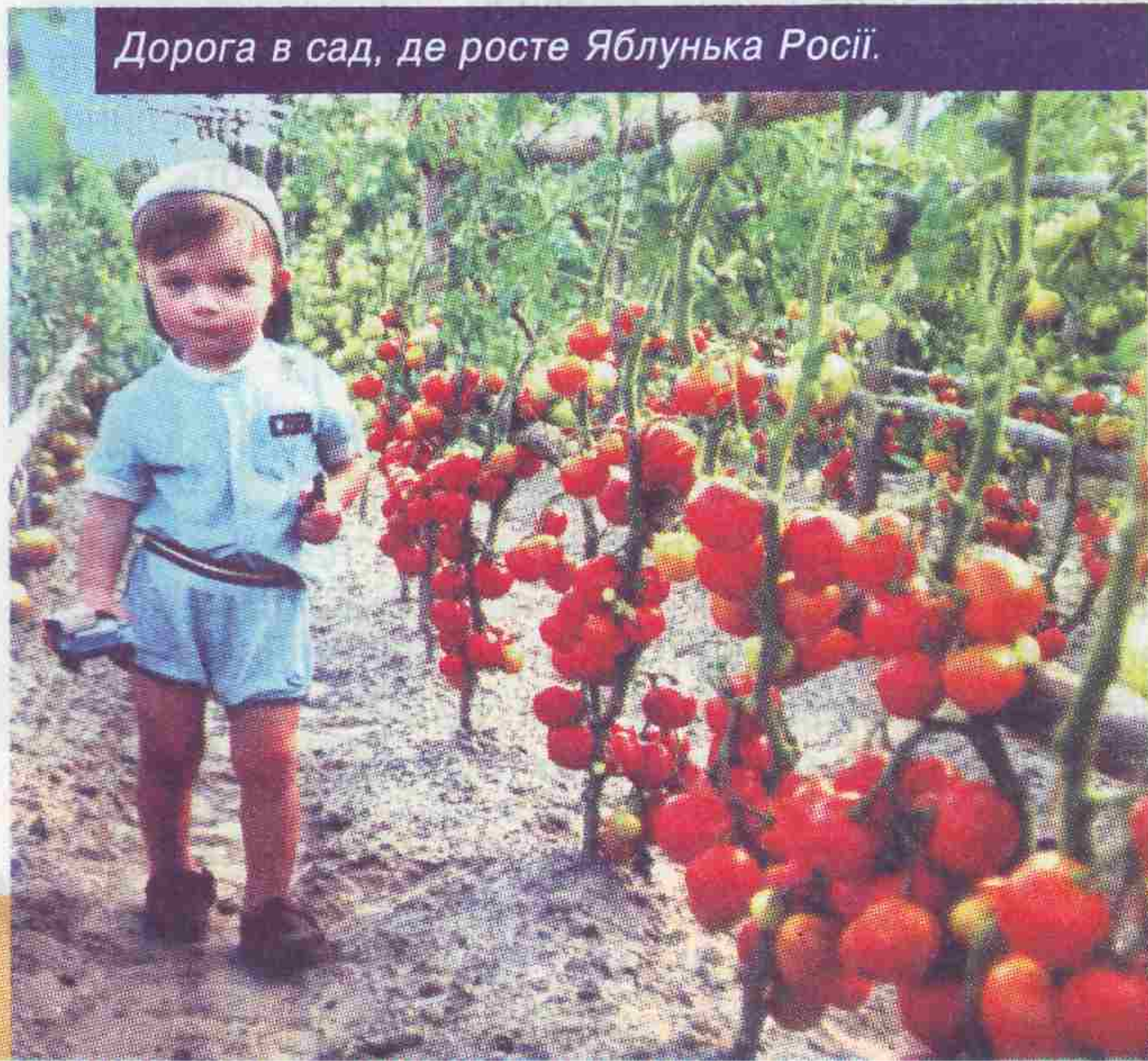

Дорога в сад, де росте Яблунька Росії.

Щодо цього даємо такі поради:

1) спори фітофтори в першу чергу потрапляють на ворсинки нижньої частини листя й стебел; сюди ж повинен надійти й захисний засіб, запобігаючи розвиткові хвороби, тобто обприскування куща необхідно проводити знизу вгору у вигляді "туману", а не зверху вниз і не у вигляді "великокрапельного дощу", як це найчастіше робиться;

2) якщо вже так трапилося, що на ваших рослинах почали з'являтися ознаки фітофторозу, необхідно (звичайно, за умови, що всі кущі підв'язані) видалити до мінімуму листя (якщо не допомагає, то повністю, залишивши стебла й здорові плоди) і негайно розпушити ґрунт під рослинами, аби він швидше просох.

Поливаємо рослини помірно у період цвітіння та зав'язування плодів (в суху й спекотну погоду один раз на два тижні); у період активного росту плодів — частіше (раз на тиждень). Помідори люблять "мокрі корені і суху голову", тому поливання проводимо рясне й під корінь у міжряддя.

Наостанок наше маленьке побажання: будьте наполегливі! Сідаючи вперше на велосипед, усі знають, як правильно ним керувати: тримай кермо прямо і плавно натискуй на педалі, але ще ніхто не навчився їздити, не падаючи в перші дні. Так і у вас. Цілком природно, коли ви робитимете начебто все правильно, а воно чомусь не буде вдаватися. Не впадайте у відчай, більше прислухайтеся до порад фахівців, читайте літературу, і особливо напрочуд цікавий і корисний журнал — "Дім, сад, город", як і ми, його "затяті" шанувальники, з перших днів його існування.

Завдяки правильному і вмілому підходу ви завжди матимете на своєму столі цей унікальний, корисний і такий бажаний овоч.

В.Ф.Сирай,

вул. акад. Павлова, буд. 17, кв. 81,

м. Чернігів, 14027,Україна. Тел.: (0462)17-25-07

E - mail: sashko@inel.stu.cn.ua

Амброзію можна знищити

Мені вже за п'ятдесят, проте надсилати листи до будь-якої інстанції не доводилося. Але нині тривога за рідну природу змусила мене звернутися до редакції "Дому, саду, городу". Я маю на увазі безперешкодне поширення амброзії полинолистої, яка за 10—12 років заполонила Черкаси і навколишні села й успішно крокує на північ та на захід.

Люди давненько помітили цей бур'ян, питали один в одного: що це таке? Поступово довідалися, що це амброзія, трава, яка спричиняє алергію. І ніхто (крім, звичайно, спеціалістів) не знав головної зброї цього бур'яну — це здатність рости всюди, де впаде його насіння, і поступово витісняти інші рослини.

Влітку 1999 р. на сухих пісках я зустрів добре розвинуті рослини амброзії, хоча корінні мешканці нашої флори мали тут зовсім непривабливий вигляд. Пильніші спостереження переконали мене в тому, що у нашій природі немає перепон, які б обмежили поширення амброзії. Зробити це може тільки людина, але, на жаль, не робить майже нічого. Зокрема, в Черкасах амброзія вже вийшла з-під контролю. Але ж є ще території, де її немає або дуже мало. І зупинити цей підступний бур'ян можна. Більше того, її можна поступово знищити. Стверджую це, опираючись на власний досвід.

Сталося так, що у 2000 р. амброзія густо вкрила берег каналу, який прилягає до садово-городнього кооперативу "Дніпро" біля с. Чапаївка Золотоніського р-ну. Двічі (у серпні та в першій половині вересня) низенько скосив траву. У 2001 р. знову провів подвійну "атаку" на амброзію. В результаті нині берег, довжиною майже 300 м, вільний від неї!

То ж я звертаюся до редакції журналу з проханням: розповідайте своїм читачам про цю агресивну рослину, про те, до чого може призвести злочинна недбалість державних органів, які і з амброзією не борються, і населення не інформують.

Люди повинні зрозуміти: якщо амброзію не зупинимо, то замість веселого розмаїття трав дістануться нашим дітям та онукам лише зарості цього підступного алергійного бур'яну.

Б.С.Демидов,
м. Черкаси

У легких піщаних грунтів є чимало недоліків і один з основних — низька здатність утримувати вологу. Саме на таких бідних піщаних грунтах я вирощую чимало культур. Але, зазвичай, найголовніша серед них картопля. І, незважаючи на різні погодні катаклізми в останні роки, збираю непогані врожаї: в середньому по 500 кг із сотки.

Є у мене власні напрацьовані агротехнічні заходи. Їх можна було б назвати "секретами". Проте я не тримаю їх у таємниці і буду радий, якщо вони стануть у пригоді й іншим.

Зупинився на хвої

Вже шість років використовую на картопляній ділянці мульчу. Саме їй належить одне з провідних місць у забезпеченні сталих високих урожаїв картоплі. Для мульчування випробував різні матеріали: солому, перегній, тирсу, дубове листя, кору, побутове сміття. Врешті-решт зупинився на напівперепрілій хвої сосни. Всі інші матеріали мали ті чи інші недоліки.

Солома, як правило, містить насіння бур'янів, що призводить до значного забур'янення. Тирса погано пропускає вологу в обох напрямках, тому і після рясного дощу під шаром мокрої тирси пісок сухий. Перегній краще прикопувати, бо на поверхні втрачається чимала частка поживних елементів. Дубове листя містить дубильні речовини, які пригнічують ріст культур, а побутове сміття (подрібнений папір, поліетиленова плівка, скло, тканина) позбавлене естетики і майже не розкладається, заважає подальшому обробітку грунту. Дехто засміється: "Ну й городник! Скло на город висипає". Ні, не висипаю. Просто третина площі ділянки була устелена склом, обрізками заліза, клаптиками тканини, залишеними циганським табором, що тут проживав. А якщо серйозно, то в одному з видань читав інформацію про досвід використання скла як мульчувального матеріалу.

Отже, чому віддав перевагу саме напівперепрілій хвої? Тому, що поблизу є соснове насадження (йому близько 40 років). Згрібаю аж до грунту. Розповім тепер про її переваги та недоліки (вони також є).

Недолік перший — не всюди ростуть соснові насадження. Крім того, між вами й працівниками лісового господарства можуть виникнути непорозуміння на екологічній основі. Адже, згрібаючи хвою, ви оголюєте землю, розриваєте коло, по якому мінеральні речовини, втрачені деревом, знову після розкладання хвої повертаються до рослини. Після згрібання щільної хвойної підстилки через короткий час на звільненій площі зеленіють різні трав'янисті рослини, які сорокарічним соснам шкоди не завдають, а от стійкість біоценозу підвищується. Не буду більше на цьому зупинятися — тематика журналу інша.

Що ж дає мульча?

1. Перешкоджає випаровуванню вологи з поверхні грунту і водночас легко пропускає дощову та поливну воду. На піщаних грунтах це одна з найголовніших функцій мульчі, завдяки якій не тільки поліпшується водопостачання рослин, а й утримуються поживні речовини у кореневласному шарі грунту.

2. Запобігає перегріванню грунту вдень, зберігає

П'ятсот кілограмів із сотки

(досвід вирощування картоплі на піщаних грунтах за допомогою мульчування)

тепло вночі, таким чином створюючи сприятливіший температурний режим для формування та росту бульб. Зменшується ймовірність кліматичного виродження картоплі.

3. На поверхні грунту не утворюється кірка, яку потрібно розпушувати, земля залишається пухкою, насиченою повітрям. Газообмін між грунтом і атмосферою не зменшується до кінця вегетації рослин. Таким чином, мульча формує своєрідний міні-клімат грунту, роблячи його м'якшим і вологішим. А це, в свою чергу, є умовою не тільки для розвитку коріння, а й мікрофлори грунту. Активізується діяльність багатьох мікроорганізмів, підвищується й родючість грунту, він "оживає".

4. Саме корисні мікроорганізми та дощові черв'яки, що почуваються в таких умовах чудово, переробляють мульчу, забезпечують їй ще одну функцію — добрива. До збирання врожаю хвоя повністю розкладається і під час викопування картоплі майже не заважає.

5. У сосновому лісі крізь шар лісової підстилки не проростають трави. На городі паростки однорічних бур'янів не в змозі здолати цей шар. Кореневища багаторічних бур'янів (берізка, пирій), якщо вони ще є, досить легко висмикнути з пухкого грунту.

6. Мульча є буфером між грунтом та отрутами, які використовують для боротьби з колорадським жуком. У процесі обробки картоплиння отрутами проти колорадського жука частина їх потрапляє на грунт, де гинуть і корисні організми. Отрута при цьому може накопичуватися і в бульбах.

7. Насіннєва картопля найкраще вдається на слабокислих грунтах. На лужних зростає ураження її паршею, що в свою чергу (через ураження шкірочки бульби) призводить до зараження бульб різними гнилями. Під картоплю я вношу чималі дози деревного попелу. Це надзвичайно цінне добриво створює лужне середовище. Хвоя сосни підкислює грунт. Таким чином, поєднання цих прийомів регулює фізико-хімічний стан грунту, зокрема його pH.

8. Під час просапування та розпушування грунту травмуються культурні рослини. У грунті завжди є достатня кількість патогенних мікроорганізмів, які швидко, через уражені тканини, інфікують рослини. Після мульчування ніяких технічних обробок грунту не проводиться. Хвоя не містить збудників хвороб картоплі і відповідно контакт її стебел з хвоєю не призводить до зараження рослин. Крім того, вірогідно, частина фітонцидів сосни в мульчі ще залишається, і це гальмує розвиток патогенів. У цьому фітосанітарна роль мульчі.

Технологія проста

Коли і як я вкриваю картоплю? Тут потрібно згадати ще про один з недоліків мульчі — більше пошкоджуються весняними заморозками надземні частини рослин. Якщо мульча повністю зберігає (захищає) вкриту частину, то при найменшому морозі стебла вночі дуже підмерзають. Пояснити це можна тим, що грунт вдень менше нагрівається, а вночі мульча перешкоджає випаровуванню води і, звичайно, тепловіддачі. Таким чином, повітря над мульчею сухіше й холодніше. Проте я помітив, що надземна частина швидко відновлюється і через короткий час виглядає набагато краще, ніж на ділянках без мульчі. Один знайомий жартома сказав, що коли не буде заморозків, то він спеціально виморожуватиме азотом надземну частину, аби і в нього були такі гарні кущі.

Отже, перед заморозками я спочатку повністю обгортаю кущі картоплі і вкриваю ділянку рівним шаром заздалегідь підготовленої мульчі, завтовшки 10—15 см.

Затрати праці на згрібання, перевезення та укривання мульчею не більші, ніж при використанні традиційної технології (без мульчування). А результат — удвічі, а то й утричі вища врожайність. Це дало мені змогу поступово зменшити площу під картоплею з 15 до 3 соток. Підвищується врожайність усіх сортів — і вітчизняних, і зарубіжних. Особливо це стосується середньо- та пізньостиглих сортів, вегетація яких триває у біологічно відведений час і майже не залежить від кліматичних негараздів.

С.Рябченко,
с. Ірша, Радомишльський р-н,
Житомирська обл.

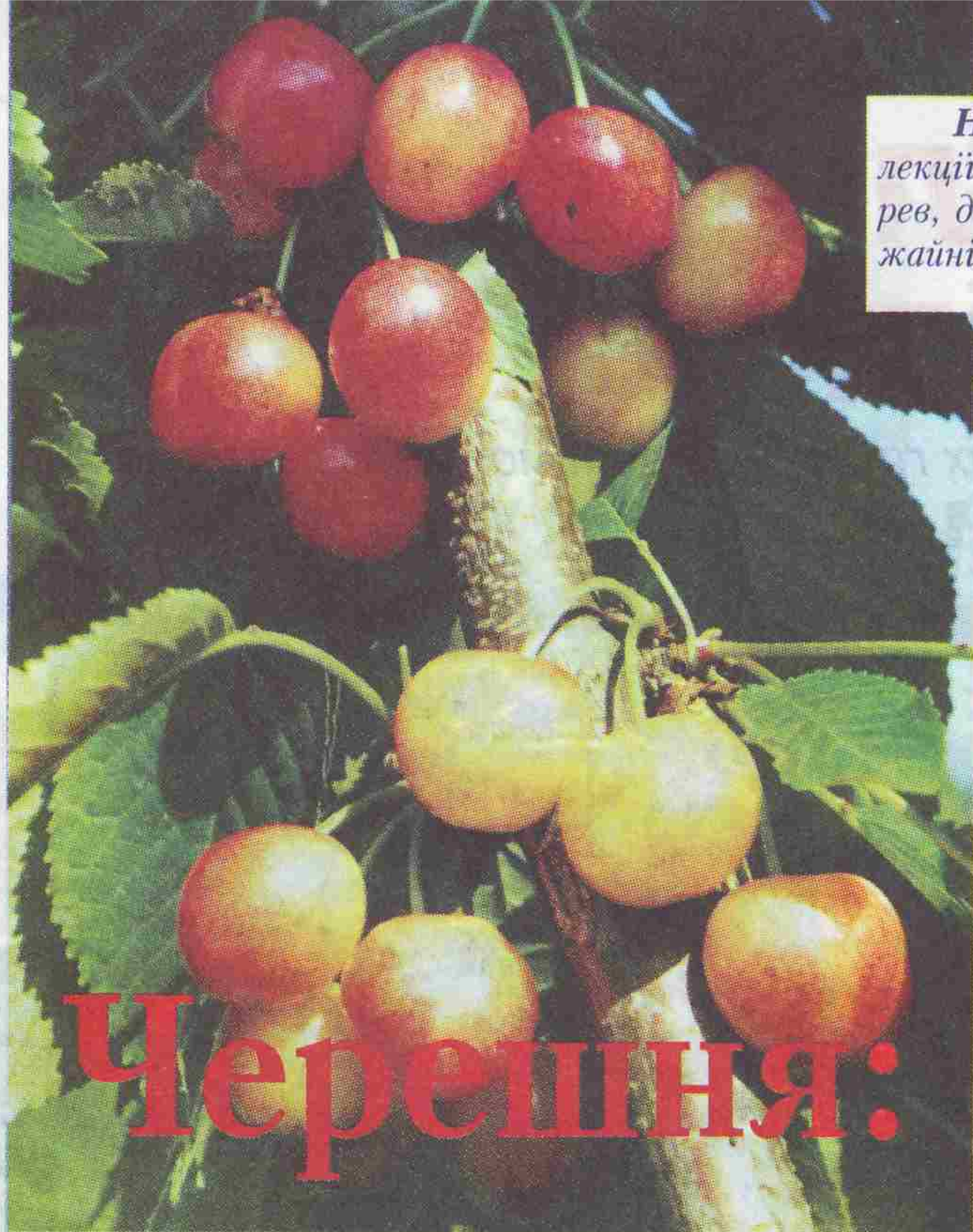

__Ніжність__ — найкращий середньопізній сорт черешні селекції Інституту садівництва (м. Київ). Середньорослість дерев, добра сумісність з підщепою, висока зимостійкість та врожайність великих смачних плодів — головні переваги сорту.

Черешня: як зменшити силу росту дерев

Вивчаючи сортимент плодових дерев на сторінках "ДСГ" та інших видань зрозумів, що слаборослі дерева на дачних ділянках — найвигідніші. Щодо яблуні, груші, сливи, абрикоса, то про їхні слаборослі підщепи друкувалося багато, а про слаборослі підщепи для вишні і черешні інформації недостатньо. Прошу надрукувати на сторінках журналу про слаборослі підщепи для вишні та черешні. Які з них зимостійкі? Для яких регіонів найбільше підходять? Про їхню стійкість до шкідників і хвороб.

***А.Скляр,** м. Комсомольськ, Полтавська обл.*

Природний ареал черешні

Серед споживачів садової продукції черешня — одна з найулюбленіших культур. Виняткові смакові та дієтично-лікувальні властивості її плодів викликають бажання у кожного садівника мати цю плодову культуру. З іншого боку, сама природа також значною мірою сприяла цьому.

Північна межа суцільного ареалу черешні дикої в Україні проходить по такій географічній лінії: Ківерці (Волинська обл.) — м. Рівне — м. Новоград-Волинський — північніше Житомира — південні околиці Києва. Східна та північно-східна межа по лінії: Київ — Таращa — Мала Віска — Ананьєв — Дубосари (на Дніпрі) (М'якушко В.К., 1972). Як південніше, так і північніше цієї лінії усі хочуть мати черешню, причому не дику, а якнайкращу — стійку до умов перезимівлі, високоврожайну, з великими та смачними плодами.

Але одна річ мати дерево, а інша — виростити, вчасно і повністю зібрати врожай.

Основна проблема

Дерева черешні, вирощені на традиційних для України підщепах — сіянцях дикої черешні та вишні магалебської (магалебки, антипки) за несприятливих умов (а це майже повсюдно) виростають дуже великими — висотою до 6—11 м і більше. Тому хочеш не хочеш, а питань постає багато: як боротися з вишневою мухою; як з мінімальними затратами часу і праці зібрати врожай тощо? Всі ці питання хвилюють однаково як садівника-приватника, так і агронома колективного господарства. А затрати на збирання дуже великі — до 70—80 відсотків від загальних затрат ручної праці при вирощуванні черешні (Тупіцин Д.І., 1987).

Ось чому у багатьох зарубіжних країнах вчені-садівники уже з 60—70-х років ведуть активний пошук способів зменшення розмірів дерев черешні. Актуальним це питання, хоч дещо пізніше, стало і для наших співвітчизників, особливо для тих, хто черешню вирощує як товарну культуру, а не як любительську.

Основні напрямки досліджень:

- пошук або створення сортів з генетично обумовленою середньо- чи слаборослістю;
- пошук форм та виведення середньо- та слаборослих як генеративних (насіннєвих), так і вегетативно розмножуваних підщеп, за типом давно існуючих для яблуні М 9, М 26 чи ММ 106;
- використання фізичних і хімічних мутагенів та ретардантів.

Останній напрямок для багатьох спочатку видавався найшвидшим, але, як показав час та перевірка в саду — не таким результативним, як бажалося. Отримані сорти (Компакт, Стелла та інші) хоч і слаборослі, але "далекі" від кращих сортів черешні з багатьох ознак. Перший напрямок доволі обнадійливий, як і другий, однак потребує конкретних селекційних програм, великих затрат часу і праці. Найрезультативнішим, уже судячи з наявних досягнень, виявився другий, а також поєднання першого і другого напрямків — тобто відповідності сорту та підщепи.

Можливості насіннєвих підщеп

У порівнянні з дикою черешнею вишня магалебська — значно слабша підщепа для черешні в саду. А за технологічними властивостями в розсаднику — найкраща, бо забезпечує дружні та сильні сходи, не уражується хворобами листя, дає високий вихід саджанців. Ось чому і на сьогодні майже всі розсадники вирощують саджанці черешні (як і вишні) на сіянцях магалебки.

Однак черешні на цій підщепі — у великій мірі схильні до випадання, особливо на родючих суглинкових чорноземах, що стає дуже помітним на 4—5-й рік після садіння. На бідних суглинкових ґрунтах при доброму догляді до 10-річного віку гине уже не більше 15—30 відсотків дерев (Тараненко Л.І., 1991). В цілому ж вважається, що черешня на магалебці краще росте на відносно легких та супіщаних ґрунтах, хоч і там частина дерев гине вже внаслідок великої несумісності між сортом та підщепою.

Тепер достовірно відомо, що для насіннєвих підщеп черешні (у меншій мірі для вишні) поняття "сила росту" та "сумісність" з щепленим сортом взаємопов'язані. Відносно стійкими до умов перезимівлі, та з малим процентом випадання на магалебці, є відомі сорти черешні Дрогана жовта, Валерій Чкалов, Китаївська чорна, Нектарна; та відносно нові сорти — Ярославна, Леся, Донецька красуня.

Дуже цінним виявилося поєднання вишні магалебської як підщепи з новими сортами: Ніжність (селекції Інституту садівництва, Київ), Сєстрьонка, Дончанка та Етіка (селекції Донецької дослідної станції розсадництва). Ці ж сорти, щеплені на сіянцях вишні звичайної, мають середню силу росту дерев (4—5 м) та добру сумісність (Тараненко Л.І., 1991).

Апробація в якості підщепи сіянців вишні культурних сортів на перших порах виявилася доволі обнадійливою. З точки зору послаблення росту та сумісності добрі результати дають сорти Гріот остгеймський, Облачинська. Однак виявилося, що сіянці вишні в саду стають великою бідою внаслідок масового утворення поросли — не тільки приштамбової, а й у міжряддях. Добрі результати при використанні в розсаднику мають сіянці нового сорту вишні Альфа (селекції Мліївського інституту садівництва) — мичкувата коренева система та стійкість до кокомікозу (Таран Л.І., Ласкавий В.П., 1993). Однак сумісність і здатність до порослевості ще потребують вивчення.

При різних плюсах і мінусах насіннєві підщепи — чи то сіянці черешні, чи магалебки, чи вишні кислої (звичайної) мають спільну негативну рису. Усі вони генетично неоднорідні, тобто кожна насінина дає сіянець, не схожий на інший у межах однієї популяції, виду, сорту чи навіть дерева. Підтвердженням цьому є дослідження Артемівської дослідної станції розсадництва (Ярушников В.В., Сичов О.І. 1995). Сорти черешні Дрогана жовта та Валерій Чкалов, щеплені на сіянці вишні кислої, дали відповідно 47 і 36 % сильнорослих, 33 і 23 % середньорослих та 20 і 41 % слаборослих дерев. Дерева цих же сортів, але щеплених на сіянцях черешні у більшості випадків виявилися сильнорослими; середньорослими були в невеликій кількості; а слаборослих — зовсім не було. До того ж, процес утворення поросли був дуже інтенсивним на деревах, щеплених на вишні. Здатність до порослевості мала широкий діапазон (залежно від сортоприщепного поєднання) і не корелювала із силою росту черешневого дерева.

Тому питання пошуку та виведення слаборослих вегетативно розмножуваних підщеп — вертикальними та горизонтальними відсадками, зеленими чи здерев'янілими живцями, було і залишається для черешні (у меншій мірі для вишні) надзвичайно актуальним.

Перше надбання

Одними з перших, хто досяг, здавалось би, заповітної мети — стали дослідники з Іст-Моллінгської дослідної станції (Англія). Внаслідок клонового відбору серед місцевих черешневих підщеп вони виділили підщепу Мазард, яка отримала велике поширення у багатьох країнах світу. Вона добре розмножується горизонтальними та вертикальними відсадками, сумісна майже з усіма вирощуваними на заході сортами черешні. І головне — на 20 % зменшує ріст щеплених на ній дерев порівняно з сіянцями черешні дикої. Дерева в саду вирівняні за ростом та формою крони, що сприяє легшому догляду та прискорює плодоношення (Тупіцин Д.І., 1987).

За комплексом ознак Мазард стала цінною в багатьох країнах, але до слаборослих віднести її все ж таки не можливо. Тому в подальших дослідженнях ця підщепа уже проходить як стандарт (контроль), з яким порівнювали нові підщепи.

З часом результативними стали роботи з клонами (різновидністю) вишні магалебської у Франції — тут виділили підщепу Санта Люція та вишнею степовою у Німеччині.

Про найвідомішу підщепу

Майже неперевершеним на сьогодні надбанням порадували світ знову англійські дослідники — у 1977 році та ж Іст-Моллінгська станція запровадила у виробництво підщепу Колт, яка стала найпоширенішою в розсадниках Англії та інших західно- та північноєвропейських країнах завдяки легкості та результативності в розмноженні та добрій сумісності. За умов помірного клімату Англії (середня температура липня +17°С, січня +8°С; та рівномірного розподілу 700—800 мм опадів) на кущах чи маточних деревах Колт уже наприкінці жовтня утворює в основі однорічних приростів берноти, які через 1—1,5 місяця переростають у повітряні корені. Такі пагони після опадання листя можна висаджувати в грунт без будь-якою обробки теплом чи стимуляторами (Грязєв В.А., Мансуров Г.А., 1980; Webster A.D., 1980; Anonymous, 1981; Edin M., Simard V, Saunier R., 1996; Webster A.D., 1989; Webster A.D., Schmidt H., 1966).

Апробація та вивчення підщепи Колт в умовах України підтвердили його високу технологічність у розсаднику. В Інституті садівництва (м. Київ) при зеленому живцюванні вкорінюваність становила близько 100 % (Шевчук Н.В., Шевчук М.С., 1993); відмінно укорінювались також вертикальні відсадки та здерев'янілі живці (Шевчук М.С., Світайло О.М.; Таран Л.І., 1995).

З часом у переважній більшості випадків підтвердилися попередні дані англійських дослідників, що Колт є сумісним з більшістю сортів черешні, вишні та вишні декоративної (Webster A.D., 1980). В умовах Київщини найвищий вихід саджанців вишні сортів Гріот остгеймський, Подбєльська, Норд Стар був саме на Колті, що обумовлено найвищим процентом приживлюваності вічок, та учетверо довшою мичкуватою кореневою системою, ніж на сіянцях магалебки (Шевчук Н.В., Шевчук М.С., 1993). За умов Львівщини підтверджена сумісність Колту у розсаднику з сортами черешні Дрогана жовта, Валерій Чкалов, Францис та вишні Лотівка, Метеор, Норд Стар (Гулько В.І., 1994).

У саду дерева на Колті мають різну силу росту — залежно від вологозабезпечення та родючості грунту, що обумовлюється сильною мичкуватою, але поверхнево розташованою кореневою системою. В країнах північної Європи розмір дерев на Колті здебільшого на 30 % менший порівняно з щепленими на підщепі Мазард. У південніших місцях та на вологих грунтах у перші роки після садіння сила росту однакова або і вища на Колті (Lugli S.,1989; Rosati P., Gaggioli D., 1989; Webster A.D., 1998; Wedster A.D., Schmidt H., 1996).

Чутливість до посухи у Колту через поверхневу кореневу систему (Edin M., Simard V., 1997) сильніша, ніж у Мазарду. В сухих умовах південного сходу Франції сила росту черешні сорту Булат на Колті зменшувалася на 35 % порівняно з Мазардом, але у вологіших південно-західних районах — лише на 8% (Edin M., 1993). Проте завдяки високій стійкості до перезволоження грунту Колт виявився надзвичайно цінною підщепою в багатьох регіонах (Claverie J., 1985). Однак на ріст дерева в саду сильно впливає і сам щеплений сорт — в одних він на Колті зменшується, в інших — слабко або взагалі не зменшується (Webster A.D., 1998; Webster A.D., Schmidt H., 1996).

В цілому ж з урахуванням ряду факторів (вологість та родючість грунту, щеплений сорт) констатовано, що інтенсивна сила росту дерев черешні на Колті триває лише до вступу в плодоношення (Ковальова Г.Ф., Сенін В.І., 1995), а саме плодоношення починається раніше, ніж на підщепі Мазард (Anonymous, 1981).

В Україні, в Інституті зрошуваного садівництва, із вступом дерев у промислове плодоношення найвища врожайність черешні сортів Булат, Валерій Чкалов, Крупноплідна та Бігарро Ораторського одержана саме на підщепі Колт — у межах 134—177 ц/га. У дерев на підщепі Санта Люція (SL) 114—150 ц/га, а на сіянцях вишні магалебки (контроль) — була найнижчою і становила 110—143 ц/га залежно від сорту-прищепи (Ковальова Г.Ф., Сенін В.І., 1995). Особливість росту 4—5-річних дерев черешні на Колті полягає в тому, що вони мають у 1,3—1,8 раза більшу кількість однорічних приростів і сумарну їх довжину, ніж на магалебці. На цих однорічних пагонах відповідно значно більша кількість генеративних

(квіткових) бруньок, а відтак і вища врожайність. Образно кажучи, дерева на Колті "два роки проходять за один".

Догляд за деревами на Колті порівняно легший: кути відходження гілок більші і дерева досить компактні (Anonymoys, 1981; Claverie J., Edin M., Tronel Ci., 1985; Edin M., Simard V., Saunier R., 1977). В цілому ж, затрати на обрізування, формування, догляд і особливо знімання врожаю у дерев на Колті значно менші, ніж на підщепі Мазард (Azarenco A.N., McCiuskey R., 1998; Edin M., Masseron A., 1989; Luglis S., Faccioli F., Sansavini S., 1989; Perry R.L., Sansavini S., Lugi S., Vercammen J., 1997; Webster A. D., Lucas A., 1977).

Поверхневе розміщення кореневої системи у Колту впливає і на його зимостійкість. Є повідомлення про більшу чутливість Колту до морозів порівняно з іншими підщепами (Claverie J., Edin M., Tronel Ci., 1985; Callesen O., 1996; Webster A.D., 1980), а в деяких місцевостях Німеччини Колт вважається надто "ніжним" (Anonymous, 1994). Водночас багато дослідників не згадують про жодні пошкодження навіть після "вбивчих морозів" (Proebsting E., Ophard D., 1993), і навіть у Норвегії та північній Німеччині Колт успішно використовується (Stehr R., 1998). Доведено, що дерева черешні на Колті чутливіші до морозів лише наприкінці зими, а не на її початку чи в середині (Mittelstadt H., Wolfram B., 1996).

Із вище сказаного стає зрозумілим, що поверхнева коренева система підщепи Колт у місцевостях без снігового покриву на землі або в роки без нього може пошкоджуватись у суворі зими сильніше, ніж інші підщепи черешневого походження. З підщепою — вишнею магалебкою порівнювати не слід, оскільки вона призначається для інших грунтів і кліматичних умов. У цілому зимостійкість дерев черешні на Колті і досі залишається предметом вивчення. Ще один з "мінусів" для Колту — його чутливість до кореневого раку (де такий є), однак велика перевага — стійкість до кореневої гнилі, що важливо при вирощуванні на вологих грунтах.

Найближчі перспективи

Підщепи Мазард і Колт є на сьогодні основними вегетативно розмножуваними підщепами для черешні у багатьох країнах. Поряд з цим, враховуючи їхні недоліки, ведеться робота з отримання нових підщеп. У Чехії впроваджено ряд власних підщеп, зокрема P-HL-A ослаблює ріст дерев на 30-40%, а P-HL-B — до 40—50% порівняно з сіянцевими підщепами (Blazek J., 1998).

***Нектарна** — один серед кращих пізньостиглих сортів черешні завдяки надійній зимостійкості, регулярному плодоношенню, універсальності використання плодів. Але навіть на вишні магалебській має велику силу росту дерев.*

Є певний перелік підщеп, які на сьогодні вважаються перспективними і проходять виробничу перевірку. Так, бельгійські підщепи Damil та Inmil зменшують ріст дерев на 40—50 % порівняно з сіянцевою підщепою. Великі надії покладаються на німецьку підщепу Gi-Sel — A 6, яка ослаблює ріст дерев на 50 %, спричинює швидке плодоношення, але розмножується важко — в основному через культуру тканини (клітинами на штучному середовищі). У Франції вивчаються підщепи Tabel Edabriz, Fercahum-Pontavium та Fercaden-Pontaris.

Вагомі напрацювання щодо виведення власних вегетативно розмножуваних підщеп для черешні та вишні мають російські вчені. До широкого виробничого випробування рекомендовані підщепи ВЦ—13, ВСЛ—2, Л—2 та ЛЦ—52 (Єрьомін Г.В. та інші, 2000).

Підщепа ВЦ—13 одна з найморозостійкіших: її коренева система витримує до —15°С (на рівні зимостійких сортів вишні). Ріст щеплених на ній дерев у саду менший на 25—30%, ніж щеплених на сіянцях черешні та магалебки. Дещо проблематичним є розмноження ВЦ—13, оскільки добре

Січень екзаменує

Січень — середина зими. Тому цей місяць є визначальним. У народі кажуть: "Який січень, така й зима". Для рослин цей місяць також є екзаменуючим. Він визначить, чи досить ретельно ми підготували дерева в саду до перезимівлі, чи залишили їх напризволяще.

Усі види зимових пошкоджень плодових дерев можна розділити на три основні групи:

I — пошкодження, викликані недостатньою підготовкою рослин до зими (тривалий ріст, відсутність загартування);

II — пошкодження, пов'язані з передчасним пробудженням і життєдіяльністю органів і тканин плодового дерева;

III — пошкодження, що виникають через висушування всіх тканин дерева під дією низьких температур.

Щоб уникнути зимових пошкоджень плодових дерев, що належать до I групи, слід застосовувати таку агротехніку, яка б сприяла доброму визріванню тканин рослин: вегетаційні поливи в саду слід припинити до 1 вересня; наприкінці серпня провести підживлення плодових культур мінеральними добривами, що містять фосфор і калій; можна вносити також деревний попіл; підживлення азотними добривами припинити в II декаді серпня; видалити з крони плодового дерева жирові пагони ("вовчки").

Якщо таких елементів агротехніки за минулу вегетацію не було дотримано, то в цьому році подібних помилок допускати не варто.

Щоб уникнути зимових пошкоджень, віднесених до II групи, садівникам необхідно виконати ряд робіт:

— побілити штамби і скелетні гілки дерев вапняним розчином (2,5 кг свіжогашеного вапна, 50 г мідного купоросу і 0,5 л перегону на 10 л води) або застосувати спеціальну білу фарбу для плодових дерев, або ж обв'язати руберойдом, очеретом, стеблами соняшнику, кукурудзи чи тканиною;

— побілка вапняним розчином усієї крони дерева за допомогою ранцевого обприскувача сприятиме захисту плодових бруньок від підмерзання і запобігатиме їхньому передчасному пробудженню.

Якщо ці роботи виконані з осені, то тепер слід пе-

вкорінюються (до 78%) лише зелені живці в умовах штучного туману.

Підщепа ВСЛ–2 отримана в результаті гібридизації вишні степової БС–2 з вишнею Ланезіана Л–2, тобто це міжвидовий гібрид. При добрій морозостійкості кореневої системи (до −12°С), зменшує ріст щеплених на ній дерев у саду на 50% порівняно з щепленими на сіянцях черешні та магалебки. За даними установи-оригінатора, відмінно розмножується зеленими (вкорінення до 79%), напівздерев'янілими (до 72%) живцями та горизонтальними відсадками і має сумісність з сортами черешні і вишні (Єрьомін Г.В. та інші, 2000).

Підщепа Л–2 за походженням є сіянцем вишні виду Ланезіана. Маючи середню зимостійкість кореневої системи (до −8°С), забезпечує на 25% нижчу середньорослість щеплених дерев, ніж на сіянцях черешні. Є надзвичайно технологічною в розсаднику: відмінно вкорінюється зеленими (до 95%) та напівздерев'янілими (до 90%) живцями; добре розмножується горизонтальними відсадками (Єрьомін Г.В. та інші, 2000).

Підщепа ЛЦ–52 є гібридом вишні Любської з Церападусом Мічуріна. Має морозостійку кореневу систему (до −15°С). Дерева черешні на ній середньорослі і на 30% нижчі, ніж на сіянцях черешні та магалебки. Добре розмножується зеленими (35–70%) живцями і горизонтальними відсадками (Єрьомін Г.В. та інші, 2000).

Вивчення чотирьох вищезгаданих російських підщеп в умовах України підтвердило їх високу технологічність у розсаднику. Відмічено добру вкорінюваність зелених живців (вище 63–70%); а по підщепі Л–2 – майже на 100 % (Шевчук Н.В., 1993; Швігл О.М., Шарко Л.В., 1994). Приживлюваність укорінених живців у першому полі розсадника була найвищою (більше 90%) по підщепах ВЦ–13, ЛЦ–52 та Л–2. Найвищий вихід стандартних саджанців вишні сортів Гріот остгеймський та Норд Стар; черешні сортів Дрогана жовта, Присадибна та Китаївська чорна отримані на підщепі ВЦ–13 (хоча дещо менші, ніж на Колті) (Шевчук Н.В., 1991, 1993).

За даними Кримської дослідно-селекційної станції (Краснодарський край, Росія), підщепи ВСЛ–2, Л–2 та ЛЦ–52 є сумісними з усіма сортами вишні, які вивчалися (Єрьомін Г.В., Проворченко А.В., 1998; Єрьомін Г.В. та інші, 2000). В умовах України сумісність цих підщеп у саду з сортами вишні не підтверджена, тому є предметом подальшого вивчення.

Окулянти в розсаднику мають різну силу росту, що залежить як від підщепи, так і прищепленого сорту.

При прямому проморожуванні кореневої системи в Інституті садівництва (м. Київ) виявлено середню морозостійкість підщеп ВЦ–13 та ЛЦ–52 – витримують до −12°С, як і сіянці вишні та черешні дикої (Шевчук Н.В., 1991; Шевчук М.С., 1993). Значно нижчим цей показник виявився у підщепи Л–2. Дані ж про підмерзання в саду відсутні, оскільки безсніжні та одночасно суворі зими – явище рідкісне на переважній більшості території України.

Трикомпонентні дерева

Одним з-поміж досить ефективних напрямків зменшення сили росту черешневого дерева є використання проміжних вставок слаборослих сортів та видів за методом, розробленим для яблуні. В якості вставки (а основна підщепа – сіянці дикої черешні чи вишні магалебської) добре зарекомендували себе сорти вишні Норд Стар, Гріот остгеймський, Володимирська, Монморансі та вишня степова. Такі "триповерхові" дерева мають значно меншу силу росту – на 25–40 % залежно від довжини вставки та її сортності; на 1–2 роки раніше вступають у плодоношення; не дають порослі.

З чисто розсадницької точки зору – вирощування та-

ревірити якість обв'язування і побілки дерев і за необхідності зробити їх повторно.

Що ж до третьої групи пошкоджень дерев, то висушуванню тканин можна зарадити пізньоосіннім вологозарядковим поливом до повного насичення грунту вологою в зоні розташування кореневої системи. Проводять полив після обпадання листя з плодових дерев у результаті нічних приморозків.

У січні можуть бути сильні вітри під час випадання снігу і щоб утримати сніг у саду бажано в міжряддях дерев розкласти гілки або виставити дерев'яні щити.

Під час відлиг слід струшувати сніг з гілок, щоб не допустити їхнього обламування, підкидати сніг у пріштамбові смуги й ущільнювати його навколо штамба. Все це сприятиме нагромадженню вологи в саду.

За малосніжної зими необхідно укривати пріштамбові смуги (круги) гноєм, торфом, перегноєм, тирсою, компостом, захищаючи кореневу систему від підмерзання. Особливо цього потребують дерева на вегетативних підщепах, теплолюбні (зокрема персик), молоді деревця, посаджені восени.

У ягіднику слід перевірити якість підв'язування малини до шпалери; смородина має бути підв'язана до опорних кілків, щоб уникнути обламування гілок за сніжної зими.

Якщо до цього часу ви ще не обстежили свій сад і не познімали зимуючі гнізда золотогуза, білана, кільчастого шовкопряду або минулорічні муміфіковані плоди, негайно зробіть це тепер.

У цей період у садівників є можливість ознайомитися з новинками садівництва, читаючи спеціалізовану літературу і періодичні видання, закупити необхідну кількість мінеральних добрив, засобів захисту плодових і ягідних культур від шкідників та хвороб, поповнити запас різних технологічних матеріалів, відремонтувати садовий інвентар (драбину, тачку, ящики тощо), зробити профілактичний ремонт ранцевого обприскувача, полагодити паркан тощо.

Дуже важливо у цей період не забувати про наших крилатих помічників: виготовити та розвішати годівниці, регулярно наповнювати їх кормом, виготовити шпаківні.

О.В.Романов,
зав. відділом ВНО "Укрплодорозсадник"

ких трикомпонентних саджанців не становить особливих труднощів, але потребує значно більших затрат праці (подвійне окулірування чи щеплення) та ще одного року утримання саджанців у розсаднику. А відтак — такі саджанці є значно дорожчими, а бажаючих платити подвійну ціну поки що мало. Тому цей метод не набуває поширення, хоча є результативним у саду.

Одним із суттєвих та прихованих недоліків дерев черешні на вставках є неодномірне потовщення з роками деревини черешні та вишневої вставки. Остання значно відстає в потовщенні, що з часом негативно впливає на міцність та "здоров'я" черешні. Однак зимостійкість дерев на вишневій вставці вища. Пояснення цьому — значно сильніша вразливість морозом у суворі зими штамбів черешні порівняно з витривалою вишнею. Штамб — справжня "ахілесова п'ята" черешневого дерева, позаяк найнижча температура повітря взимку спостерігається на рівні снігового покриву, то відповідно — найсильніше пошкоджується саме ця частина дерева.

Висновки

З урахуванням викладеного вище матеріалу та уже відпрацьованих технологій на зерняткових культурах можна намітити такі шляхи вирощування менших, ніж на сіянцях черешні дикої, дерев черешні сортової в Україні:

- середньорослі та сумісні сорти черешні на сіянцях вишні магалебської та на вегетативно розмножуваних підщепах типу ВЦ—13 повсюдно, де культивується черешня, у тому числі в її північних ареалах;
- сильнорослі сорти черешні на сіянцях черешні та вишні магалебської із використанням слаборослих та зимостійких вставок — повсюдно, навіть у північних зонах вирощування черешні;
- середньорослі зимостійкі сорти черешні на середньо— та слаборослих вегетативних підщепах — у центральних, південних та південно-західних регіонах;
- сильно- та середньорослі, навіть середньозимостійкі сорти черешні, на вегетативно розмножуваних підщепах типу Колт, Л—2 та ВСЛ—2 у південних регіонах республіки, де уже впроваджено вирощування яблуні на підщепі М 9 (яка має аналогічну зимостійкість — до мінус 9—10°С).

Щоб отримати детальні ознаки сортів та підщеп, варто звертатись до літературних джерел чи кваліфікованих спеціалістів. Доцільно пам'ятати, що в Україні поєднання двох великих мінусів — "зими суворої" та "зими безсніжної" буває аж ... один раз на 40—50 років. Востаннє це спостерігалось у зиму 1996/97 р., що на пам'яті середнього покоління наших садівників чи не вперше призвело до підмерзання кореневої системи як надійних — сіянців аличі, так і сіянців черешні та маточників вегетативно розмножуваних підщеп як яблуні, так і груші (не тільки відомих М 9 та ММ 106, але і надійніших).

Таке явище — надто рідкісне, а період використання черешневого дерева — до 18—20 років.

В.В.Павлюк,
канд.с.-г. наук, Інститут садівництва,
м. Київ.
Фото автора

Внутрішнє побуріння м'якуша плодів

У мене виникла проблема з яблуками сорту Джонатан. Дуже гарні, великі, майже повністю червоні плоди радували око і на дереві, і зараз у льоху, а їсти нічого. Коли розріжу дуже гарне яблуко, то в середині суха, пориста і гірка маса. Тільки краї і трошки серединки біля насіння нормальні, не ушкоджені.

Я прошу поради чи консультації у спеціаліста, як позбутися цієї хвороби?

Л.С.Пригодюк,
с. Берестовець, Рівненська обл.

За симптомами, описаними у листі, можна класифікувати, що яблука уражені побурінням м'якуша. Хвороба проявляється у побурінні м'якуша, який відокремлюється від шкірки плоду. Колір м'якуша змінюється спочатку між насіннєвими камерами, потім поширюється судинно-провідними пучками, охоплюючи весь м'якуш. Пізніше утворюються бурі плями на шкірці яблука. Хвороба неінфекційного походження, а фізіологічного, вона характерна для плодів у плодосховищах.

Порушення окислювальних процесів всередині плодів призводить до накопичення метилового спирту і ацетальдегіду. Плоди стають гіркими з неприємним присмаком. Розвиток захворювання викликає дія низьких температур на дереві, в погребі або в холодильнику та старіння плодів.

Передумовою розвитку побуріння м'якуша під час зберігання плодів є низькі температури в період їх достигання в саду, внесення надлишкової кількості азоту під час догляду за рослинами, а також за дефіциту калію, фосфору і кальцію, висока відносна вологість у період знімання врожаю.

Сприйнятливі до побуріння м'якуша плоди сортів яблуні Зимове Плесецького, Кальвіль сніговий, Ренет Симиренка, Зоря Поділля, Антонівка звичайна, Пармен зимовий золотий, Ренет бергамотний, Пепінкитайка.

Щоб запобігти побурінню плодів, не варто перетримувати їх у погребах, а своєчасно споживати, що зменшить збитки. Меншими будуть втрати, якщо старанно доглядати за рослинами упродовж вегетації. Велике значення під час догляду надається своєчасному та якісному виконанню всіх елементів агротехнічного комплексу робіт. Важливими прийомами догляду є полив, збалансоване удобрення рослин з урахуванням типу та родючості грунту, вік дерев і навантаження їх плодами. Для закладання нових насаджень бажано добирати сорти, плоди яких стійкі до хвороб у період їхнього зберігання. Дерева пізніх сортів яблуні, плоди яких зберігаються тривалий час, обмежують у поливі за місяць до збирання врожаю. Потрібно знімати плоди сухими, без краплинної вологи. В період вегетації здійснюють контроль за розвитком шкідливих організмів яблуні, обприскують дерева пестицидами. Періодично збирають і знищують опалі плоди, уражені гниллю, вирізують сухі та уражені хворобами гілки, які є джерелом інфекції.

Своєчасно проводять збирання плодів помологічного сорту. Перед закладанням їх на зберігання стіни й стелю слід продезінфікувати 20%-ним вапняним молоком (2 кг вапна на 10 л води) з додаванням 3% мідного купоросу (300 г на 10 л води). Яблука пізніх строків достигання закладають на зберігання у попередньо охолоджені місця не пізніше як через 4—8 годин після збирання.

У плодосховищах для зберігання яблук оптимальною є температура від мінус 0,5 до плюс 1°С, відносна вологість 85—95 %. За такого режиму температури та вологості плоди стають стійкішими до ураження фізіологічними хворобами, довше зберігаються, не старіють і не перестигають.

І.В.Шевчук,
канд. с.-г. наук

Консультативну допомогу надає Аграрна партія України

Господар
ЖУРНАЛ У ЖУРНАЛІ

Шановна редакціє!

Звожу власний будинок. Хотів би довідатись, які є нині нові покрівельні матеріали, якими можна замінити традиційні шифер і черепицю. Хоча б стисло опишіть їхні фізичні та технічні властивості.

М. Коломієць

с. Василівка, Каховський р-н, Херсонська обл.

ПОКРІВЕЛЬНІ МАТЕРІАЛИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Сучасна промисловість випускає нові види покрівельних матеріалів, що мають високі технічні показники: міцність, надійність та довговічність.

ОНДУЛІН

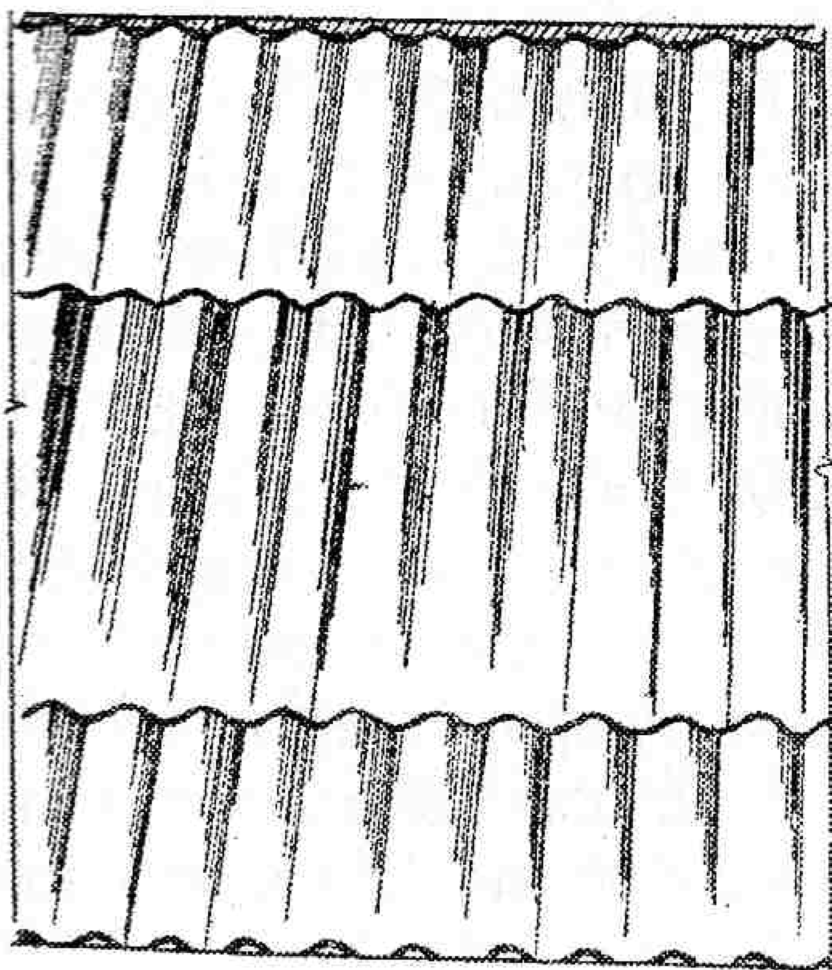

Рис.1 Ондулін

Цей матеріал випускається у вигляді хвилястих покрівельних листів, які не потребують великих матеріальних витрат і легко монтуються. Довжина одного листа становить 200 см, ширина — 95 см, маса — 5,7 кг. Як комплектуючі деталі до нього випускаються конькові елементи, спеціальні цвяхи та інші необхідні аксесуари. Покриття з ондуліну може служити понад 50 років.

ОНДУСТИЛ (металочерепиця)

Цей матеріал має ефект об'ємної черепичної покрівлі, який досягається завдяки покриттю його мінеральним гранулянтом. Ондустил відрізняється міцністю, стійкістю до впливу навколишнього середовища. Єдиний (але суттєвий) недолік — висока ціна.

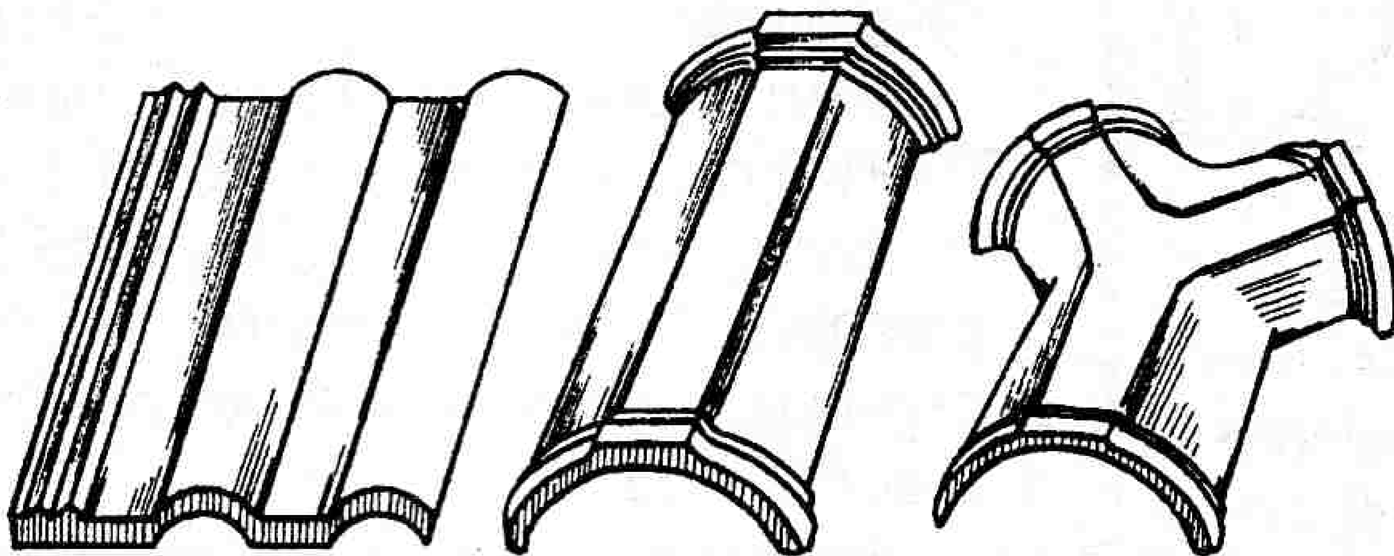

Рис.2 Керамічна черепиця

БАРДОЛІН

Це покриття являє собою смуги еластичної бітумної черепиці, покритої мінеральним гранулянтом і підсиленої скловолокном. Бардолін ідеально придатний для укривання дахів, що мають складну форму. Реальний строк експлуатації покрівлі, покритої цим матеріалом, — 20 років.

ОНДУРА

Листовий матеріал, що виготовляється з целюлозного картону та бітуму, а зверху покритий спеціальними фарбами. Строк експлуатації покриття з ондури становить 25—30 років.

МЕТАЛОЧЕРЕПИЦЯ

Цей покрівельний матеріал випускається у вигляді листів з алюмінію або оцинкованої сталі, які відштамповуються таким чином, що їх важко відрізнити від звичайної черепиці. Лицьове покриття цього матеріалу може бути з поліестеру, полівінілхлориду, пластизолу та інших полімерних матеріалів, товщина яких не перевищує 70 мікронів.

КЕРАМІЧНА ЧЕРЕПИЦЯ

Покриття з черепиці, що має різну конфігурацію, відзначається чудовими декоративними властивостями, а строк служби перевищує 100 років. Існує кілька видів керамічної черепиці, які відрізняються за масою, способом укладання і зовнішнім виглядом.

До покрівельних покриттів нового покоління слід також віднести бетонну (цементно-піщану) черепицю, основними достоїнствами якої є легкість і висока декоративність. Цей матеріал випускається зафарбованим у найрізноманітніші кольори, для чого в нього вводяться певні пігменти або робиться напилення кольоровим цементом.

МЕТАЛЕВА ЧЕРЕПИЦЯ

Вона випускається у вигляді профільованих стальних листів,

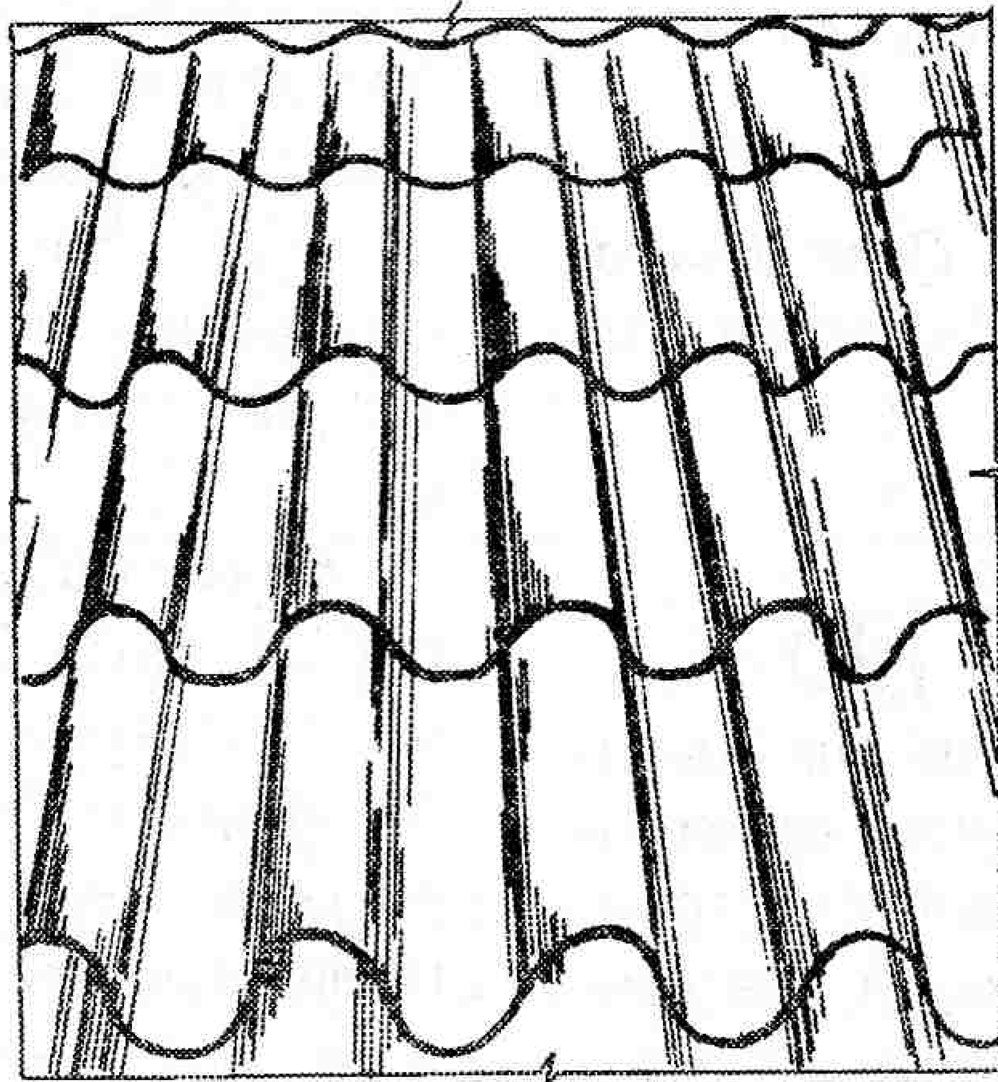

Рис.3 Металочерепиця

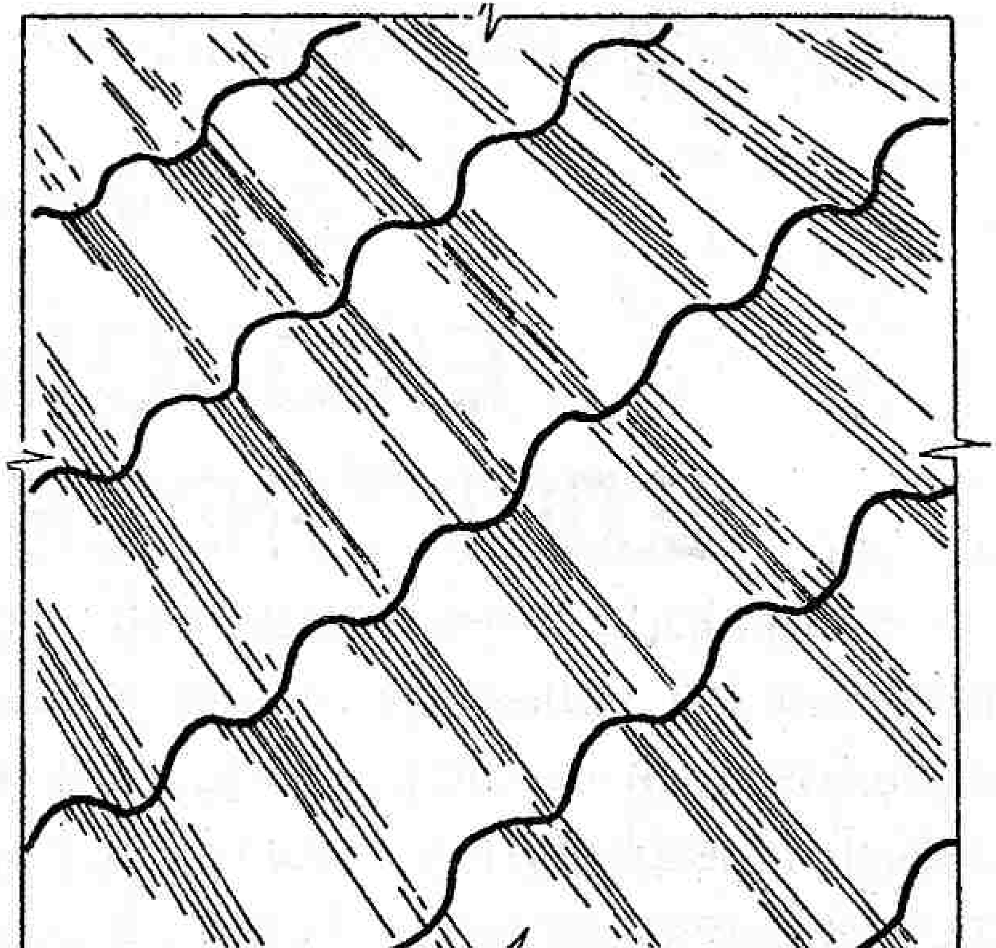

Рис.4 Металева черепиця

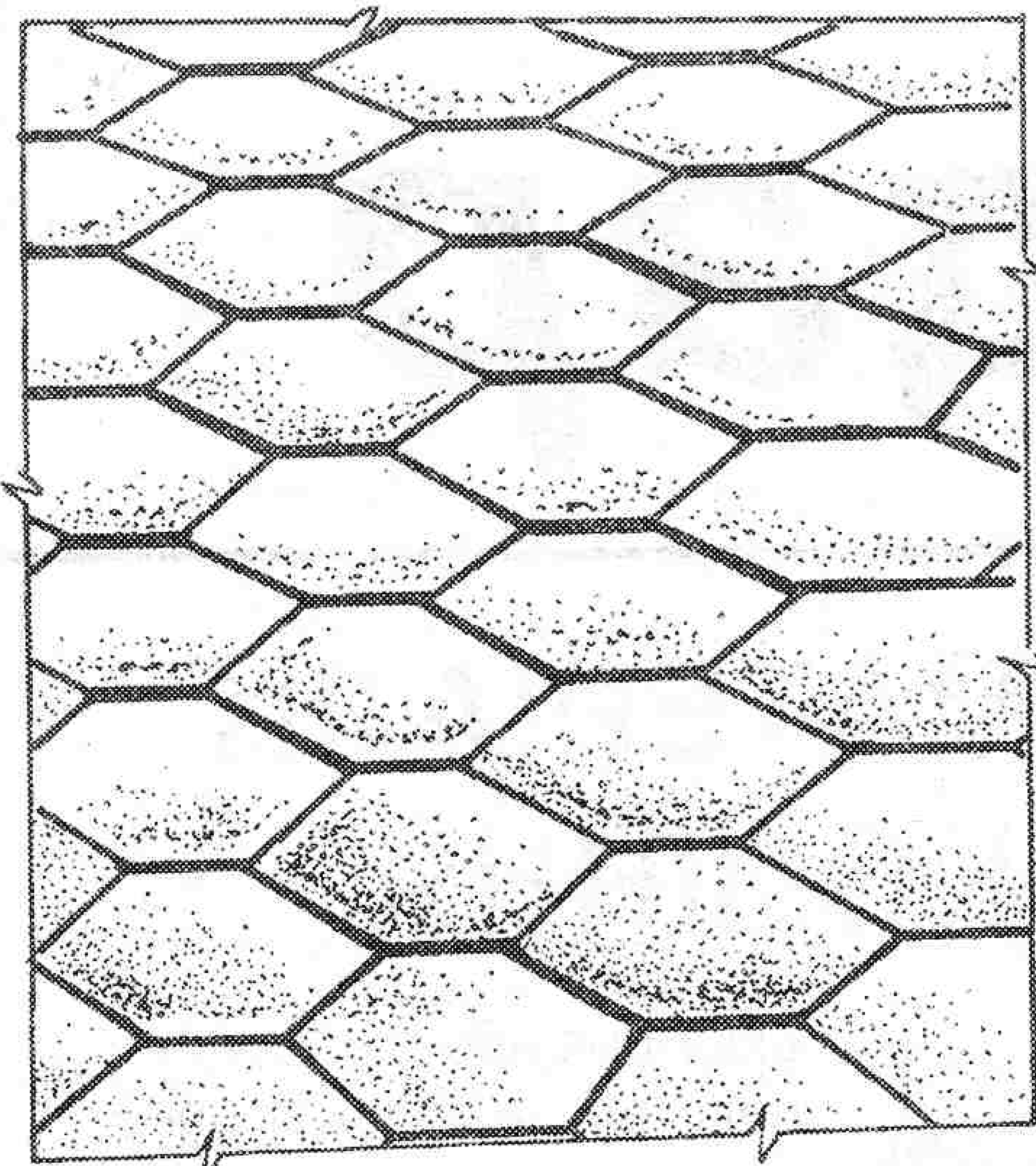

Рис.5 М'яка черепиця

що мають розміри 1 х 0,5 м і покриті мінеральним гранулянтом. Завдяки зовнішньому оздобленню металева черепиця на перший погляд зовсім не відрізняється від керамічної.

М'ЯКА ЧЕРЕПИЦЯ

Цей рулонний матеріал виробляється на скловолокнистій основі, покритій спочатку бітумом, а потім мінеральною присипкою. Як основу для монтажу м"якої черепиці треба використовувати суцільний настил. Кріплення можна робити за допомогою цвяхів та самонаклеювального шару, площа якого становить 60—80% від загальної. М'яка черепиця також випускається у вигляді плиток різних кольорів та конфігурації.

Підготував ***В. Давидко***

Закритий ґрунт

Парники

(Продовження. Початок у № 11 за 2002 р.)

Домашній парник роблять з тарних дощечок (від ящиків для плодів і овочів), дроту для дуг і відрізків газової труби завдовжки до 10 см. Якщо встановити чотири труби завдовжки по 80 см, то вийде парник з висотою плівкового покриття 1,5 м (рис. 1). У такому парнику добре вирощувати розсаду овочевих рослин.

Для парника готують ґрунт з 1 частини річкового піску, 4 — дернового ґрунту, 8 — торфу (з переважанням низинного), 3 — перепрілого коров'ячого гною, 2 — листяного ґрунту. На відро суміші додають ще 2—3 склянки попелу. Такий же склад землесуміші можна використовувати для теплиць.

Наземний парник на сонячному обігріві, розташований біля стіни, називають пристінним. Велика перевага сонячних парників полягає в тому, що вони прості й дешеві, а врожай зелених рослин можна одержати на 10—15 діб раніше, ніж у відкритому ґрунті. Розсада, вирощена в сонячних парниках із двосхилим каркасом під плівкою, вирівняна, приземкувата, темно-зелена, а головне — загартована. Висаджена в ґрунт, вона не хворіє, що сприяє одержанню раннього врожаю.

Місце, де влаштовують парник, має бути сонячним, захищеним від північного вітру, підґрунтові води — залягати глибоко. За довжиною парник розташовують зі сходу на захід. Глибина котловану 40 см, на його дно укладають 10-сантиметровий шар теплоізоляційного матеріалу (щебінь, шлак, гравій), а зверху — пісок шаром 5—8 см. Ширина котловану визначається за розміром стандартної парникової рами 160 х 106 см. Залежно від потреби в овочах і розсаді парник роблять на 3—10 рам. Обв'язування влаштовують з дощок чи обаполів, але дешевше робити його з дернини, яку нарізують восени гострою лопатою стрічками завширшки 20 см. З північного боку котловану дернину укладають заввишки 20, з південного — 8 см. Такий нахил рам забезпечує вільне стікання з них дощової води і добре освітлення рослин. З торців дерни-

Для бережливих

Шановна редакціє!

Нас постійно закликають економити електроенергію. І це правильно. А чи не могли б ви дати хоча б кілька конкретних порад, якими зможе скористатися кожен.

З повагою, ваш постійний читач

Олег Зіньків,
смт Пустомити, Львівська обл.

ЕКОНОМТЕ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЮ

♦ Використання спеціальних пристроїв для приготування їжі (електротостер, електрогриль, електрошашличниця тощо) — резерв економії електроенергії. Коефіцієнт корисної дії у них вищий, ніж конфорок електроплити. Тож при нагоді купіть ці пристрої і користуйтеся ними.

♦ Додатковий вимикач на шланзі пилососу підвищить оперативність роботи і також дасть змогу економити електроенергію.

♦ Найбільш раціональний зональний метод освітлення. Якщо використовувати при освітленні конкретних зон (скажімо, певного місця роботи) лампи спрямованого світла: настільні, торшери, бра, то достатньою буде потужність ламп в 1,5—2 рази менша, ніж в підвісних світильниках.

♦ Економити електроенергію можна і коли ви прасуєте. Спочатку прасуйте речі, які потребують низької температури, тоді у вас праска не буде простоювати.

♦ Пам'ятайте, що освітленість у приміщенні краща від однієї більш потужної лампочки, ніж від двох малопотужних, а енергії при цьому дві малопотужних споживають більше, ніж одна потужніша. Та й купуючи одну лампочку (хай і потужнішу), ви витратите менше грошей, ніж купуючи дві.

♦ Виконуючи часто паяльні роботи, придбайте два паяльники: менш і більш потужний і користуйтеся ними залежно від виду робіт.

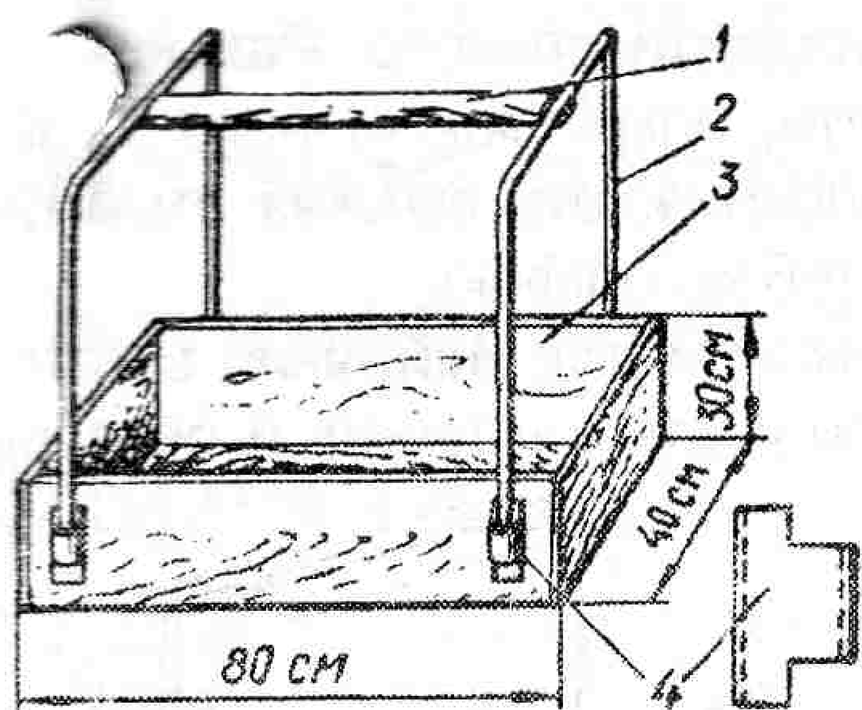

Рис. 1. Домашній парник: 1 — дерев'яна штанга; 2 — дуга; 3 — ящик; 4 — труби.

ну підганяють так, щоб рама щільно прилягала до неї. Перед укладанням дернини (травостоєм догори) краї котловану поливають водою — для швидшого її укорінення. Ділянку, з якої нарізують дернину, попередньо (за 2—3 доби) обробляють розчином залізного купоросу (1 кг на 10 л води). Можна також обпилити сумішшю попелу з хлорним вапном (4:1). Це знешкодить дернину від жуків-коваликів, їхніх личинок (дротяників) та інших шкідників.

Склад і шар родючого ґрунту, який насипають у парник, залежать від виду рослини: під розсаду й зеленні овочеві досить 12—14 см. При вирощуванні огірків уздовж парника, по центру, роблять борозну і насипають у неї родючий ґрунт шаром 20—25 см. Навесні, за 7—10 діб до використання, парник укривають рамами, щоб ґрунт добре прогрівся. Після цього висівають насіння або висаджують культури.

Вирощуючи в сонячних парниках овочеві рослини, особливо теплолюбні, на випадок похолодань і заморозків необхідно мати додаткові укриття — мати, рогожі, щільний папір, ковдри, клейонку.

Переносний парник. Як відомо, плодозміна допомагає боротися з хворобами і шкідниками. Парник переносять на нове місце, встановлюючи каркас і натягуючи плівку. Маса каркаса 70 кг.

Для його спорудження використовують старі водопровідні три-, чотиридюймові труби, шість сталевих кутників і алюмінієвий профіль 40 х 40 х 4 мм, дерев'яні бруски для з'єднання вертикальних труб і кутників, дерев'яні рейки, плівку завширшки 3 м і капронову волосінь.

Перед монтуванням парника на трубах 2 (рис. 2) і кутниках 8 позначають фарбою, на яку глибину їх будуть заглиблювати в ґрунт. Труби даху з поздовжніми трубами з'єднують вставками 3, а з поперечними — дерев'яними брусками у вигляді скоб і закріплюють болтами. На кутники для дверей із зовнішнього боку прикріплюють шурупами дерев'яні бруски, а до них поперечний брусок і плівку. Зібрані двері встановлюють на один з кутників.

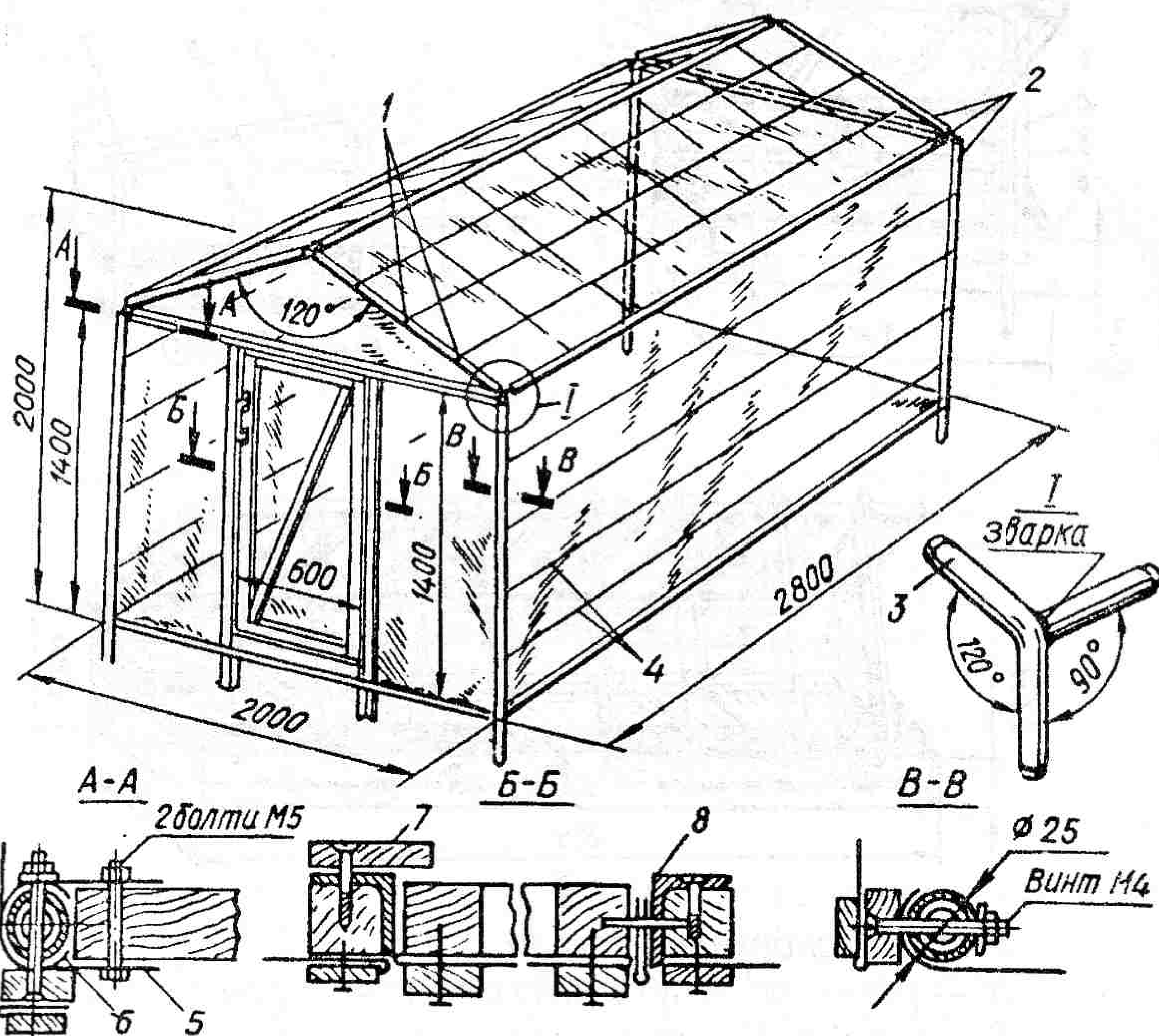

Рис. 2. Переносний парник із застосуванням волосіні (розміри в міліметрах):
1 — отвори діаметром 3 мм для кріплення волосіні; 2 — труби; 3 — вставка; 4 — волосінь; 5 — скоба; 6 — листова гума; 7 — упор для дверей; 8 — кутник.

На труби з трьох боків парника і зверху натягують волосінь. У торцевих вертикальних трубах її пропускають через просвердлені отвори. Стіни також обв'язують волосінню. Протягнувши її поверх каркасу, прив'язують до похилих труб.

На підготовлений каркас натягують плівку й обрізують її так, щоб можна було покласти на кінці якийсь вантаж (трубу, дошку тощо).

Режим температури і відносної вологості повітря в теплих парниках і на ґрунті, що обігрівається, під плівкою під час вирощування овочевих рослин.

Вид рослини	Температура, °С					Відносна вологість повітря, %	Вентиляція
	протягом 4-7 днів після появи сходів		у наступний час				
	вдень	вночі	сонячного дня	похмурого дня	вночі		
Огірки	-	-	25-26	20-23	16-18	90-95	Помірна
Помідори	-	-	20-22	17-19	15-16	60-70	Дуже сильна
Перець, баклажани	-	-	23-30	18-23	15-17	60-70	Сильна
Салат	12-13	6-8	20-23	18-20	14-15	75-90	Помірна
Редиска	6-10	5-6	15-17	11-12	6-10	60-75	Дуже сильна
Кріп, шпинат	8-12	5-6	18-22	16-18	10-12	65-80	Сильна
Цибуля на зелень	20-22	18-20	23-25	18-20	15-17	70-80	Помірна
Капуста цвітна	-	-	16-19	14-16	10-14	70-80	Сильна

Односхилий парник заглиблений у землю з біологічним підігріванням. Для його спорудження вибирають високе, сухе, добре освітлене і захищене від вітрів місце. Підгрунтові води не повинні доходити до основи дна парника хоча б на 0,5 м. Встановлюють його, орієнтуючи за довжиною з заходу на схід.

Котлован риють завглибшки 0,5—0,6 м. Південний борт роблять низьким, північний — вищим. По його кутках і в середині встановлюють стовпи або труби, до яких кріплять борти. Рами — стандартні парникові (1,6 х

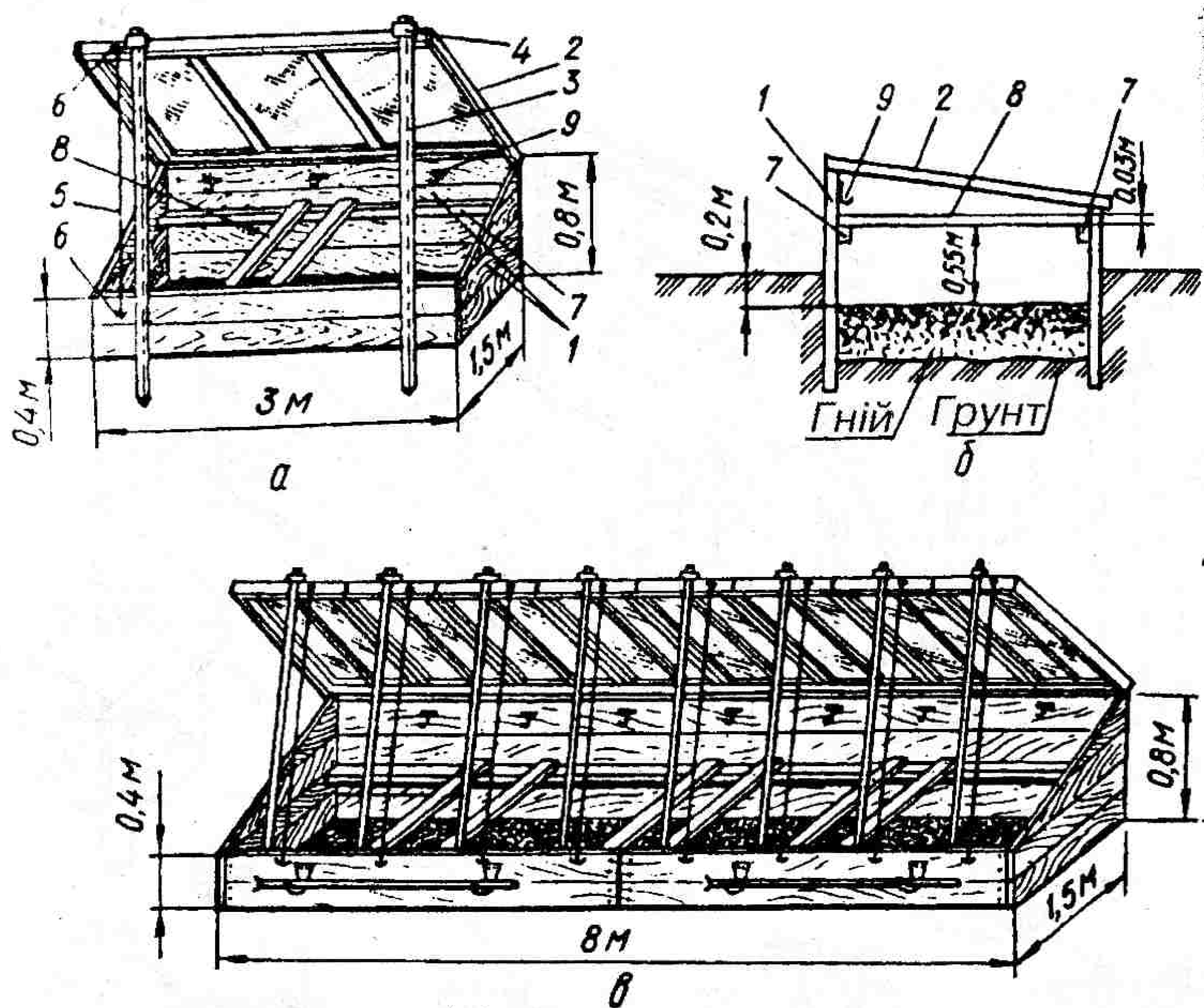

Рис. 3. Односхилий парник:
а — рама, обтягнута плівкою: 1 — дерев'яні борти; 2 — зовнішня рама; 3 — дерев'яний упор; 4 — скоба; 5 — мотузка; 6 — завіса; 7 — дерев'яний брусок; 8 — дошка; 9 — вішалка; б — вигляд збоку: в — односхилий парник із засклeними рамами.

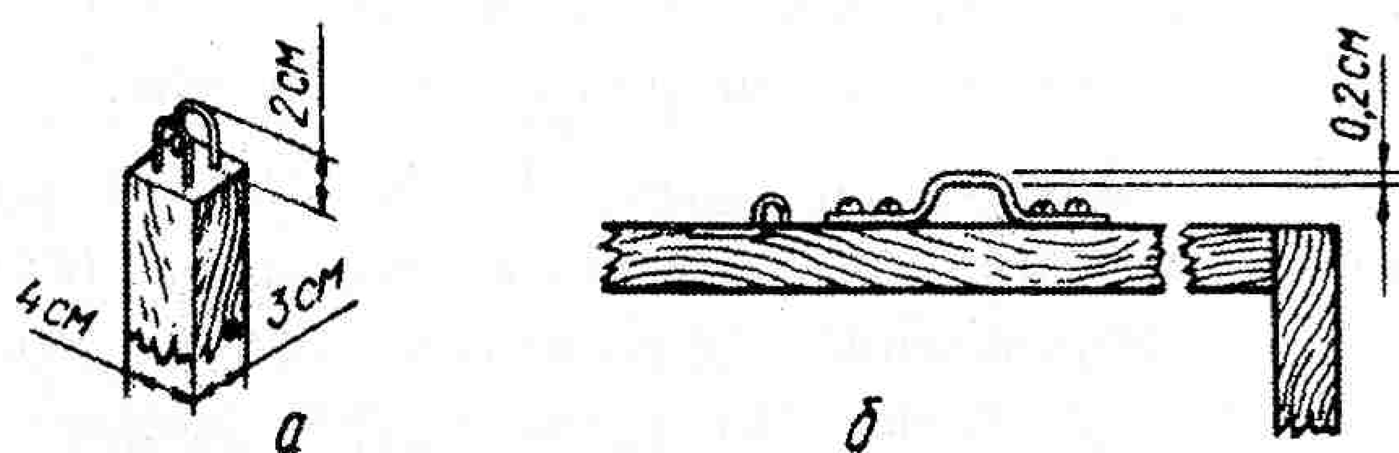

Рис. 4. Односхилий парник (деталі):
а — дерев'яний упор із двома И—подібними металевими завісами (для утримання рам парника); б — плоска металева скоба на рамі парника (ширина скоби 2,5 см).

1,06 м), засклені чи обтягнуті поліетиленовою плівкою (рис. 3), кріплять до парника за допомогою завісів. Відкриті рами утримуються дерев'яними упорами, які вставляють у металеві скоби (рис. 4), а від вітру — мотузками для білизни, прикріпленими до завісів. Уздовж північного і південного бортів парника паралельно до ґрунту прибивають дерев'яні бруски, на які укладають дошки, по яких переміщуються під час роботи в ньому.

Коли очікують заморозки, усередину кожного парника на дерев'яні бруски кладуть легкі дерев'яні рами (з рейок) завширшки 0,5 м, обтягнуті поліетиленовою плівкою. На рамах прибивають ручки. Верхні рами опускають і закріплюють.

Для захисту парника від вітру городники влаштовують також спеціальні екрани, які дають змогу якнайповніше використовувати сонячну енергію (рис. 5). Вони створюють додаткове підсвічування парника відбитим сонячним світлом, підвищуючи тим самим температуру на грядках на 2—3°С. Екран фарбують білою водоемульсійною фарбою або білять вапном.

Щоб парник не розмивався дощами, довкола нього на відстані 0,5—1 м улаштовують водовідвідну канавку, яка закриватиметься дерев'яними щитами, щоб зручніше було підходити до його. Рами склять 2—3-міліметровим склом, закріплюючи його замазкою або штапиком, і покривають світлим атмосферостійким лаком ПФ—166 чи оліфою.

Біопаливом у парниках слугує гній, який заготовляють восени. Його збирають у штабелі й ретельно

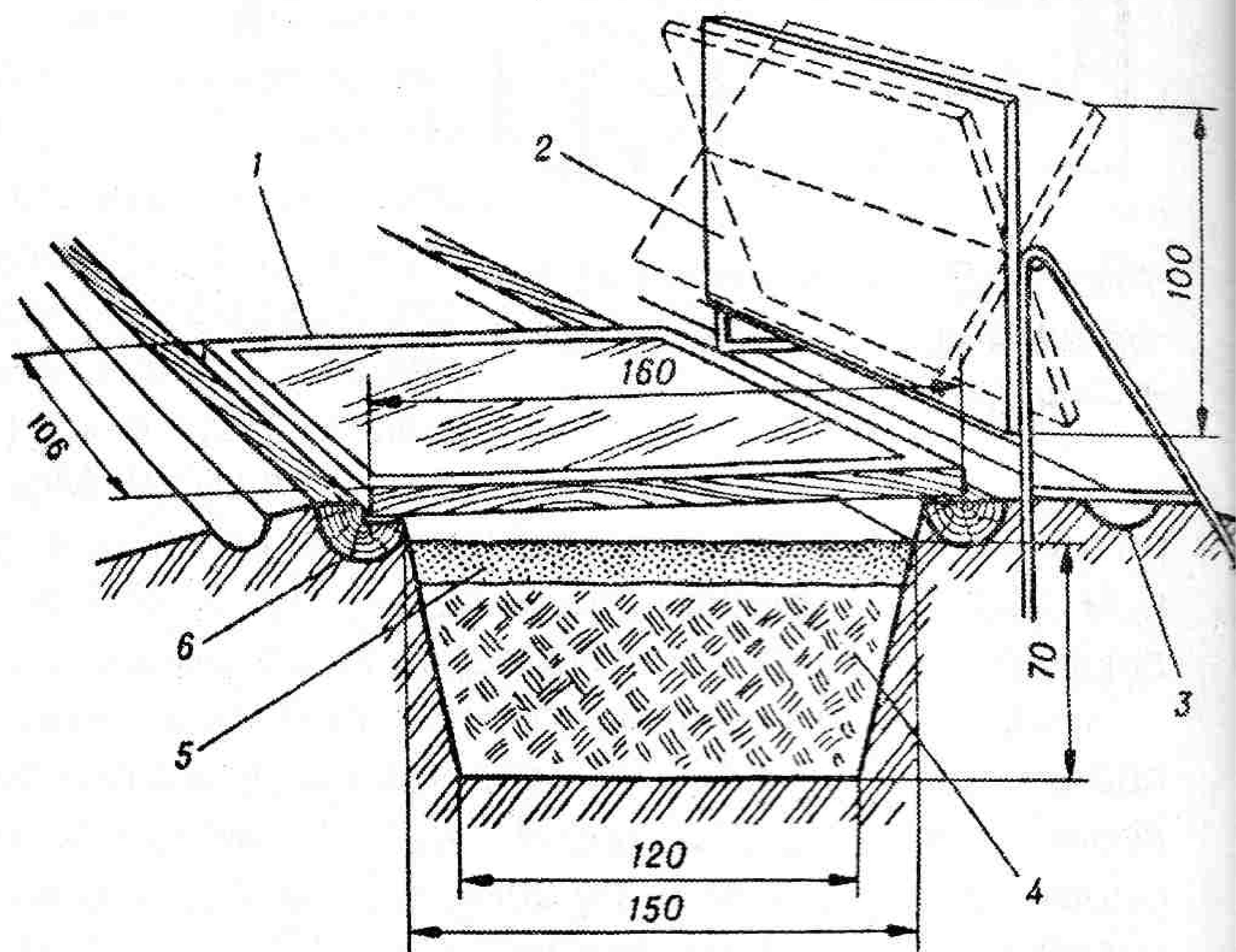

Рис. 5. Односхилий парник з екраном, що відбиває сонячне світло (розміри в міліметрах):
1 — рама; 2 — світловідбивний екран; 3 — водовідвідний рівчачок; 4 — біопаливо; 5 — ґрунт; 6 — обв'язування з колод.

утеплюють з усіх боків соломою, тирсою, торфом, прикриваючи, щоб не промерз і не згорів.

Навесні перед набиванням парника гній перекладають у менш щільний штабель і розігрівають: зробивши кілька лунок, у які виливають по відру гарячої води, потім штабель прикривають мішковиною або рогожею. Через 2—4 доби, коли весь гній розігріється до 50—60°С, ним набивають парник. На дно укладають прохолодніший гній, а зверху і з боків — гарячий. Коли осяде, через 2—3 доби, додають нову порцію гною. Він повинен лежати нещільно і лише біля стінок його злегка ущільнюють. Після набивання парник накривають рамами і матами з рогож, соломи або мішковини. Зверху на розігрітий гній насипають ґрунт — городній або дерновий, компост чи удобрений торф. У середньому на одну раму потрібно 0,2 м^3 ґрунту. Надлишок його небажаний, щоб не ущільнювати гній і не зменшувати його горіння. З цієї ж причини не слід занадто зволожувати ґрунт у парнику. Взимку рами заносять до приміщення. Термін служби парника 6—8 років. У доброго господаря восени парники порожніми не бувають — їх засівають редискою. Щоб коренеплоди були великі й соковиті, редиску поливають регулярно і рівномірно (через 1—2 доби) залежно від вологості ґрунту; витрачають одну лійку води на раму. Під іншими рамами дозарюють помідори, дорощують цвітну капусту. У парниках, які обігріваються, у другому рамообороті добре достигають баклажани. Під час вирощування овочевих рослин у парнику підтримують відповідну температуру (див. табл.).

(Далі буде)

Довготерміновий прогноз агрометеорологічних умов на перше півріччя 2003 року

***Анонс:* Позитивна теплова аномалія у другій половині зими. Рання весна. Помірне тепло у травні та червні.**

Методика прогнозування погодних факторів з шестимісячною і річною завчасністю опрацьована в Україні вперше. Вона не має аналогів як у близькому, так і в далекому зарубіжжі. За даними п'ятирічного випробування методики, встановлена достовірність прогнозів 70—75 відсотків у середньому за рік та 80—90 відсотків в окремі місяці теплого періоду, що не поступається справджуваності місячних прогнозів Українського гідрометцентру.

За минулий рік прогноз, середньомісячної температури на січень справдився на 97 відсотків, на лютий — 100, на березень — 87, на квітень — 82, на травень — 73, на червень — 100, на липень — 91, на серпень — 98, на вересень — 88, на жовтень — 94 відсотки. Прогнози місячної кількості опадів у середньому за десять місяців справдилися на 68 відсотків.

Статистичний аналіз багаторічних спостережень за температурою повітря і кількістю опадів на мережі метеорологічних станцій України в період 1881—2001 років, виконаний із використанням методів математичної статистики та комп'ютерних технологій, дає підставу з імовірністю 75—80 відсотків очікувати такий сценарій теплового і водного режимів в першому півріччі 2003 року.

Загалом переважатиме позитивна теплова аномалія, як наслідок збереження тенденції глобального потепління клімату на Північній півкулі Землі, що характеризується динамікою відхилень середньомісячних значень температури від кліматичної норми.

Теплішим від звичайного на 1—2°С очікується січень і на 3—4°С — лютий. Проте порівняно з минулим роком середньомісячна температура в останньому місяці зими виявиться на 3—4°С нижчою. Позитивні відхилення середньомісячної температури від кліматичної норми 2°С і більше за останні п'ятдесят років спостерігались у січні дванадцять разів (1952, 1955, 1958, 1966, 1975, 1989, 1990, 1995, 1998, 1999, 2001, 2002 роки). За цей період надзвичайно теплим був лютий тринадцять разів (1955, 1957, 1958, 1966, 1973, 1974, 1977, 1981, 1983, 1998, 1999, 2000 і 2002 роки). Дані спостережень за ці роки свідчать про те, що тривалі відлиги в зимові періоди мали місце тоді, коли максимальна температура у денні часи піднімалася на 3—5°С і вище нульової позначки. Це призводило до передчасного танення снігу і руйнування снігового покриву. Як відомо, за таких умов відбувається замерзання талої води на поверхні грунту і на полях утворюється притерта льодова кірка, тривале зберігання якої на посівах озимих культур зумовлює пошкодження та загибель рослин.

Передбачається, що кількість опадів коливатиметься в межах 70—90 відсотків середніх багаторічних показників у січні та 90—115 відсотків їх значень у лютому. Отже, на переважній території в зимовий період очікується недобір опадів, значна кількість яких матиме місце лише в окремих регіонах.

У березні зберігатиметься суттєва позитивна теплова аномалія, внаслідок чого відхилення середньомісячної температури від кліматичної норми становитиме 2—3°С. Але порівняно з минулим роком березень буде холоднішим на 2—2,5°С.

Розрахунки показують, що через підвищений рівень температури у лютому і березні весняні процеси розпочнуться раніше звичайного на 20—24, а в південних та південно—західних областях — на 30—32 дні. Стійкий перехід середньодобової температури через 0°С у бік підвищення здійснюватиметься у першій декаді лютого у південних і південно-західних областях та в другій декаді цього місяця на решті території, що відповідає найранішим строкам закінчення зимового періоду.

Активна вегетація озимих культур розпочнеться у другій декаді березня в південних та третій декаді — на решті території, тобто на 8—12 днів раніше звичайних строків. Отже, весна має бути ранньою із стрімкими темпами прогрівання грунту.

За кількістю опадів перший місяць весни — березень прогнозується найвологішим у першому півріччі. Місячна кількість опадів на більшій частині території на 30—40, місцями на 50—80 відсотків перевищуватиме середні багаторічні показники, тобто кліматичну норму. Дощова волога буде прискорювати відтаювання грунту.

Тепловий режим у квітні очікується близьким до звичайного з позитивними відхиленнями середньомісячної температури від норми в межах 1—2°С. Подібно до цього погодні умови складалися в минулому році.

Кількість опадів у квітні на переважній території становитиме 90—130 відсотків кліматичної норми, що певною мірою буде компенсувати загальні витрати вологи на випаровування з грунту і транспірацію рослин озимих та ранніх ярих культур.

Помірно теплим очікується травень. Відхилення середньомісячної температури від норми коливатимуться від плюс 0,4 до мінус 0,4°С в областях степової та лісостепової зон і в межах 1,2—1,7°С на Поліссі. З чергуванням хвиль тепла і холоду буде пов'язане різке коливання середньодобової температури та амплітуда її екстремальних (найвищих і найнижчих) значень. Як і в попередні роки, в цьому місяці дуже велика ймовірність заморозків на поверхні грунту і в повітрі. Проте, порівнюючи прогнозований тепловий режим в останньому місяці весни з минулим роком, слід зауважити, що торішній травень був холоднішим на 1—1,5°С.

На значній території у цьому місяці прогнозується суттєвий дефіцит опадів. У ряді областей місячна кількість їх не перевищуватиме 70—80 відсотків середніх багаторічних показників, внаслідок чого виникатимуть передумови посушливих явищ у верхньому шарі грунту. Зважаючи на строкатий розподіл літніх опадів, не виключено, що в окремих районах у наступному місяці матиме місце недостатнє забезпечення грунтовою вологою вегетуючих сільськогосподарських культур.

У червні очікуються помірно теплі погодні умови з позитивними відхиленнями середньомісячної температури від кліматичної норми в межах 0,3—0,9°С.

Накопичення ефективного тепла буде стрімкішим у першій половині весни, завдяки чому сума температур вище 5°С в кінці квітня становитиме 160—180°С в Степу, 130—160° — у Лісостепу та 120—140°С на Поліссі, що на 50—70°С перевищить середні багаторічні показники. Упродовж наступних двох місяців темпи нагромадження тепла уповільняться і на кінець червня загальна сума ефективних температур становитиме 900—980°С в областях степової, 850—910° — лісостепової та 800—900°С — поліської зон, тобто більше норми відповідно на 60—80, 80—110 і 80—120°С. Як наслідок цього, з помітним випередженням будуть розвиватися рослини озимих і ярих культур ранніх строків сівби.

Кількість опадів у червні здебільшого коливатиметься у межах 100—120 відсотків кліматичної норми, за винятком Донецької, Сумської, Хмельницької, Чернівецької, Житомирської, Рівненської та Чернігівської областей, де середня по області місячна сума їх становитиме 80—90 відсотків середніх багаторічних показників.

Природно, що у прогнозовані з великою завчасністю середні показники теплового та водного режимів незалежна погода внесе свої корективи і в окремі періоди проявиться

виникненням екстремальних явищ, що вплине на справджуваність прогнозу деяких місяців. Проте статистична обгрунтованість методу прогнозування, успішні результати його виробничої перевірки та добра і задовільна (70—80 %) справджуваність прогнозів, які складалися в останні роки, дають підставу з допустимою ймовірністю оцінити очікувані агрометеорологічні умови під кутом зору впливу їх на сільськогосподарське виробництво. З певним припущенням можна передбачити відповідні наслідки у землеробстві від перебігу погодних умов.

Зокрема, виходячи з прогнозу температури на січень і лютий, а саме: позитивну теплову аномалію, можна сподіватися на сприятливі умови зимівлі озимих культур. Проте супроводжувати їх будуть тривалі відлиги, під час яких на полях утворюватимуться "блюдця" з талою водою. При її замерзанні можливі пошкодження надземної частини рослин. Під сніговим покривом у період відлиг у північних і північно-східних областях може утворюватися льодова кірка, тривале збереження якої на посівах зумовить загибель рослин і зменшення відсотку їх перезимівлі.

Ранній розвиток весняних процесів викличе напруження при підготовці агрегатів для передчасного виходу в поле.

Загалом рання весна сприятиме сівбі ранніх зернових і зернобобових культур в оптимальні строки, що забезпечить підвищення їх урожайності.

Таблиця 1. Довготерміновий прогноз середньомісячної температури повітря (°С) перше півріччя 2003 р.

Зона, область	Січень		Лютий		Березень		Квітень		Травень		Червень	
	Прогноз, °С	Відхилення від норми	Прогноз, °С	Відхилення від норми	Прогноз °С	Відхилення від норми	Прогноз, °С	Відхилення від норми	Прогноз, °С	Відхилення від норми	Прогноз, °С	Відхилення від норми
СТЕП												
АР Крим	0,4	0,8	3,9	3,7	5,7	2,3	10,8	0,8	15,4	-0,1	20,4	0,5
Дніпропетровська	-3,7	1,6	-0,5	3,5	3,3	2,3	10,8	1,3	15,7	-0,3	19,8	0,3
Донецька	-4,2	1,8	-1,0	3,8	2,7	2,3	10,5	13	15,2	-0,4	19,7	0,4
Запорізька	-3,1	1,0	0,7	3,7	4,0	2,4	10,8	1,2	15,8	-0,2	20,5	0,6
Кіровоградська	-4,0	1,5	-0,3	3,9	3,0	2,4	10,4	1,5	15,2	-0,1	19,1	0,5
Луганська	-5,1	1,6	-1,8	3,9	2,2	2,3	10,0	0,7	15,4	-0,4	19,8	0,4
Миколаївська	-2,7	1,0	1,4	3,7	4,2	2,1	11,1	1,3	16,3	0,3	20,4	0,6
Одеська	-2,2	0,9	1,6	3,2	4,9	2,3	10,8	1,1	16,0	0,2	20,3	0,7
Херсонська	-2,1	0,8	1,8	3,7	4,7	2,4	10,6	0,8	16,0	0,0	20,7	0,5
ЛІСОСТЕП												
Вінницька	-3,7	1,8	-0,2	3,7	2,8	2,2	10,0	1,7	15,7	0,2	18,2	0,8
Київська	-3,6	2,5	-0,5	4,2	2,6	2,4	10,1	1,8	15,3	0,4	18,4	0,5
Полтавська	-4,1	2,4	-0,6	4,6	2,5	2,6	10,5	1,7	15,2	-0,3	19,0	0,3
Сумська	-5,4	2,3	-1,9	4,6	1,5	2,7	9,8	2,1	14,4	-0,2	18,1	0,4
Тернопільська	-3,0	2,1	0,2	3,8	2,4	1,7	9,0	1,1	14,0	0,4	17,4	0,9
Харківська	-4,8	2,2	-1,3	4,5	2,4	2,8	10,3	1,5	15,4	-0,1	19,2	0,4
Хмельницька	-3,4	2,0	-0,4	3,5	2,2	1,7	9,2	1,2	14,2	0,2	17,6	0,7
Черкаська	-3,8	2,0	-0,2	4,2	3,0	2,6	10,4	1,7	15,4	0,3	18,8	0,6
Чернівецька	-2,6	2,3	1,0	3,9	3,3	1,6	14,6	0,3	18,0	0,6		
ПОЛІССЯ												
Волинська	-3,0	1,9	0,3	3,8	2,4	1,6	9,4	1,6	15,2	1,2	17,4	0,7
Житомирська	-3,5	2,4	-0,4	4,1	2,5	2,4	9,7	2,0	15,5	1,4	17,6	0,6
Закарпатська	-1,5	2,0	3,1	3,7	6,0	1,9	11,7	1,5	16,8	1,7	18,9	0,9
Івано-Франківська	-2,7	2,0	0,8	3,9	2,6	1,3	9,3	1,5	14,7	1,6	16,9	0,8
Львівська	-2,2	2,0	1,2	3,8	2,7	1,1	9,6	1,6	15,8	1,4	17,3	0,9
Рівненська	-2,7	2,5	0,1	3,9	2,5	1,9	9,2	1,3	15,2	1,3	17,4	0,6
Чернігівська	-4,8	2,4	-1,4	4,4	1,9	2,2	9,7	2,0	15,8	1,3	18,4	0,8

Таблиця 2. Довготерміновий прогноз кількості опадів за місяць (мм) на перше півріччя 2003 р.

Зона, область	Січень		Лютий		Березень		Квітень		Травень		Червень	
	Прогноз, мм	У % до норми	Прогноз, мм	У % до норми	Прогноз, мм	У % до норми	Прогноз, мм	У % до норми	Прогноз, мм	У % до норми	Прогноз, мм	У % до норми
СТЕП												
АР Крим	25	69	30	94	38	123	42	140	30	81	56	127
Дніпропетровська	30	68	30	91	54	180	46	121	48	102	66	106
Донецька	31	64	41	108	63	180	39	91	44	89	59	94
Запорізька	27	60	36	103	53	156	46	131	38	83	63	113
Кіровоградська	25	68	25	71	40	129	44	113	50	106	72	100
Луганська	28	61	40	114	50	156	39	92	40	85	62	103
Миколаївська	24	65	27	77	46	153	36	103	30	68	58	98
Одеська	23	64	23	60	47	157	33	94	33	75	59	101
Херсонська	24	73	27	90	47	174	40	129	34	87	54	120
ЛІСОСТЕП												
Вінницька	28	74	31	91	37	116	49	104	41	66	99	111
Київська	33	87	33	94	39	118	49	107	59	123	90	117
Полтавська	34	76	38	100	46	122	52	130	56	119	65	105
Сумська	34	83	38	115	45	115	52	127	56	108	65	90
Тернопільська	28	78	37	100	50	143	50	104	39	52	92	102
Харківська	29	59	35	92	52	153	48	120	50	104	73	117
Хмельницька	30	79	35	92	39	118	48	96	42	65	89	89
Черкаська	24	60	27	71	45	136	48	109	55	119	91	121
Чернівецька	23	72	26	81	33	92	50	86	39	51	76	72
ПОЛІССЯ												
Волинська	32	91	36	112	35	116	50	125	35	57	87	114
Житомирська	29	73	39	115	42	120	44	94	33	61	78	92
Закарпатська	51	80	74	139	68	121	57	106	64	78	83	83
Івано-Франківська	24	80	32	103	75	197	57	95	73	75	131	115
Львівська	41	113	40	108	44	113	62	127	44	57	106	109
Рівненська	31	91	34	109	37	128	43	100	64	105	74	88
Чернігівська	33	77	43	116	37	97	54	123	63	129	64	82

Достатнє зволоження орного шару грунту після його розмерзання та очікуваний підвищений тепловий режим у березні і квітні створять умови для прискореного розвитку польових культур. Близьке до оптимального поєднання тепла і грунтової вологи буде сприяти проростанню насіння та весняній вегетації рослин.

Суттєвий недобір ефективного тепла у травні і червні гальмуватиме розвиток і поліпшить умови формування елементів продуктивності зернових та зернобобових культур.

Очікувана від'ємна теплова аномалія у травні, на жаль, збільшує ймовірність появи заморозків. Отже, варто підготуватися до захисту від них садових та овочевих ділянок.

У другій половині весни та на початку літа агрометеорологічні умови суттєво погіршаться через недостатнє забезпечення польових культур грунтовою вологою, що призведе до утворення посушливих явищ у ряді південних, центральних і східних областей. Тому, як завжди, велику актуальність матимуть агротехнічні заходи, спрямовані на збереження продуктивної вологи (закриття її навесні та боротьба з бур'янами).

Володимир Просунко,
канд. географ. наук,
зав. відділом агрометеорологічного та математичного аналізу і досліджень Інституту гідротехніки і меліорації УААН

Місяць, зорі і врожай

Біодинамічний календар

Багатовікові спостереження показують, що на земне життя впливають Сонце й Місяць, космос в цілому. Відомо, що Місяць "керує" циркуляцією течій, наприклад, припливів і відпливів морів та океанів. Це небесне тіло відіграє важливу роль і в розвитку рослин. Ще стародавні рільники пов'язували строки сівби і збирання та якість врожаю з рухом Місяця навколо Землі.

На життя і розвиток рослини впливають також інші стани (цикли) Місяця: піднімання та опускання, апогеї і перигеї.

Яка ж рушійна сила Місяця? Потенціал рослини зростає із збільшенням кількості світлової енергії від Місяця, що активізує циркуляцію соків у ній. Чим більше рослина її одержить, тим краще вона може боротись з хворобами, тим швидше набиратиме масу, довше буде міцнішою.

Після того, як насінина потрапила в землю, вона починає взаємодіяти з грунтом, насичується вологою "поживою" з середовища, що обгортає її, бубнявіє, після чого відбувається різкий сплеск активності енергетичного потенціалу насінини. Саме у цей момент вона найбільше сприймає вплив небесних факторів, отримуючи програму розвитку на майбутнє. Якщо в цей час космічні чинники, зокрема світлова енергія Місяця, сприятливі, то і розвиток рослини програмується інтенсивний, ріст активніший. За несприятливого впливу програма буде закладена малоефективна.

Місячний рух навколо Землі

Вплив Місяця на розвиток рослин найперше пов'язують з його рухом навколо Землі, який людина бачить у змінах його фаз. Ці фази усім добре відомі: тонісінький серпик поступово переходить у цілий диск і потім так само поступово знову стає серпиком, але повернутим в інший бік. Місяць зростає від Нового до Повного, а убуває від Повного до Нового. Щоб дізнатися, зростає чи убуває Місяць, ставлять, звичайно умовно, до ріжків місячного серпика вертикальну лінію. Якщо бачимо зображення літеру "Р", то це означає, що Місяць зростає.

Новий місяць і його зростання

Астрологи наголошують, що після народження Місяця все живе на землі міцнішає. Астрономи положення, коли Місяць знаходиться між Землею і Сонцем, називають нульовою фазою. Для земного спостерігача він невидимий. Наступає Молодик. Через 1—2 дні надвечір у західній частині неба з'являється вузенький серпик молодого Місяця. Приблизно через тиждень після нульової фази настає перша чверть, а ще через тиждень люди побачать Місяць Повним.

Саме в період зростання Місяця циркуляція життєвих сил рослини активізується знизу вгору, від центра до периферії, соки інтенсивно рухаються в напрямку верхньої частини рослини, в стебло і плоди.

Все, що потребує сил біля порогу росту (сіяти і садити) роблять під час зростання Місяця.

До речі, в цей час зірвані овочі, що ростуть над землею, і фрукти — соковиті й смачні.

Повний Місяць і його убування

Через кілька днів як Місяць виповниться, він "надщерблюється" з правого боку і через тиждень від моменту Повного наступає остання чверть. Далі Місяць старіє і переходить у нульову фазу.

Від Повного до наступного Нового Місяця циркуляція соків рослини активніше спрямовується згори вниз, від периферії до центра. Ріст надземної частини сповільнюється, а підземної — коренів, бульб, цибулин — відбувається інтенсивніше. В період убування Місяця рекомендується виконувати роботи, які пов'язані із завершенням життєвого циклу (косити, збирати картоплю, коренеплідні овочі, цибулю, часник, обрізувати дерева, каструвати тварин).

Багато людей, особливо емоційних, закриваються від Повного Місяця, переносять немовлят з-під прямих його променів. Однак, ворожки після ночі повного Місяця збирали лікарські рослини. Цю фазу вважають ідеальною для удобрення. Зате несприятливою для підстригання кущів і дерев.

Піднімання і опускання Місяця

Більшість людей знає про рух Місяця тільки за фазами. Але існують його піднімання і опускання. Досить часто плутають ці поняття. Тим часом йдеться про різні явища. Місяць може, наприклад, зростати і водночас опускатись. Піднімання і опускання Місяця означають рух від найнижчої до найвищої верхньої точки небесної сфери (піднімання) і від найвищої до нижньої (опускання).

Щомісяця наше нічне світило піднімається, а потім знову опускається за 27 днів 7 годин 43 хвилини. Сонце виконує такий цикл за весь рік: піднімання (протягом зими і весни — до літнього сонцестояння) і опускання (протягом літа і осені — до зимового сонцестояння).

Перехід Місяця від сузір'я Стрільця до Близнюків — це піднімання, а від Близнюків до Стрільця — опускання. Вплив піднімання і опускання Місяця дуже сильний при наближенні до полюсів і стає набагато слабшим в екваторіальних районах.

Вважається, що Місяць піднімається протягом певного періоду, якщо щодня його видима орбіта виявляється вищою, ніж напередодні.

Щоб зрозуміти, піднімається Місяць чи опускається, треба спостерігати за ним два дні підряд. Першого дня відмічають по можливості якомога точніше його положення на небі. Наступного дня, приблизно двома годинами пізніше, Місяць знову проходить через ту саму вертикаль. Якщо він перетинає її вище, значить піднімається. Вищу точку піднімання, а потім і початок опускання визначає Півмісяць, гострі кінці якого дивляться вниз; нижню точку опускання і початок піднімання визначає Півмісяць, гострі кінці якого направлені вгору.

В період піднімання Місяця внутрішня рідина рослин, тобто її соки, піднімається, і настає сприятливий час для того, щоб щепити дерево, збирати врожай соковитих фруктів, березового соку тощо. Водночас краще уникати таких робіт, як обрізування дерев та збирання рослин для сушіння. Висіяні в такі періоди рослини добре розвиваються, утворюючи і листя, і насіння.

Період опускання сприятливий для збирання врожаю кореневих або надземних частин, які слід швидко висушити, для обрізування дерев, пікірування, пересаджування кімнатних рослин. Закладені в такі періоди рослини краще вкорінюються.

Січень

Пн		6 ♒	13 ♉	20 ♌	27 ♏
Вт		7 ♓	14 ♊	21 ♍	28 ♐
Ср	1 ♐	8 ♓	15 ♊	22 ♍	29 ♐
Чт	2 ♑	9 ♈	16 ♊	23 ♎	30 ♑
Пт	3 ♑	10 ♈	17 ♋	24 ♎	31 ♑
Сб	4 ♑	11 ♈	18 ♋	25 ♎	
Нд	5 ♒	12 ♉	19 ♌	26 ♏	

2 — ● ◡ 14 — ☊ 23 — ПГ 30 — ◡
10 — ☽ 17 — ⌒ 25 — ☾
11 — АГ 18 — ○ 27 — ☋

Лютий

Пн		3 ♓	10 ♉	17 ♌	24 ♐
Вт		4 ♓	11 ♊	18 ♍	25 ♐
Ср		5 ♓	12 ♊	19 ♍	26 ♑
Чт		6 ♈	13 ♋	20 ♎	27 ♑
Пт		7 ♈	14 ♋	21 ♎	28 ♒
Сб	1 ♒	8 ♉	15 ♋	22 ♏	
Нд	2 ♒	9 ♉	16 ♌	23 ♏	

1 — ● 10 — ☊ 19 — ПГ
7 — АГ 13 — ⌒ 23 — ☋ ☾
9 — ☽ 17 — ○ 26 — ◡

Березень

Пн		3 ♓	10 ♊	17 ♍	24 ♐	31 ♓
Вт		4 ♓	11 ♊	18 ♍	25 ♑	
Ср		5 ♈	12 ♊	19 ♎	26 ♑	
Чт		6 ♈	13 ♋	20 ♎	27 ♑	
Пт		7 ♈	14 ♋	21 ♏	28 ♒	
Сб	1 ♒	8 ♉	15 ♌	22 ♏	29 ♒	
Нд	2 ♒	9 ♉	16 ♌	23 ♐	30 ♓	

3 — ● 11 — ☽ 19 — ПГ
7 — АГ 12 — ⌒ 22 — ☋
9 — ☊ 18 — ○ 25 — ◡ ☾

Квітень

Пн		7 ♊	14 ♍	21 ♐	28 ♓
Вт	1 ♈	8 ♊	15 ♍	22 ♑	29 ♈
Ср	2 ♈	9 ♋	16 ♎	23 ♑	30 ♈
Чт	3 ♈	10 ♋	17 ♎	24 ♒	
Пт	4 ♉	11 ♌	18 ♏	25 ♒	
Сб	5 ♉	12 ♌	19 ♏	26 ♓	
Нд	6 ♊	13 ♌	20 ♐	27 ♓	

1 — ● 9 — ⌒ 17 — ПГ 23 — ☾
4 — АГ 10 — ☽ 19 — ☋
5 — ☊ 16 — ○ 21 — ◡

Травень

Пн		5 ♊	12 ♍	19 ♑	26 ♈
Вт		6 ♋	13 ♎	20 ♑	27 ♈
Ср		7 ♋	14 ♎	21 ♒	28 ♉
Чт	1 ♉	8 ♋	15 ♏	22 ♒	29 ♉
Пт	2 ♉	9 ♌	16 ♏	23 ♓	30 ♉
Сб	3 ♉	10 ♌	17 ♐	24 ♓	31 ♊
Нд	4 ♊	11 ♍	18 ♐	25 ♓	

1 — АГ ● 9 — ☽ 19 — ◡ 30 — ☊
3 — ☊ 15 — ПГ 23 — ☾ 31 — ●
6 — ⌒ 16 — ☋ ○ 28 — АГ

Червень

Пн		2 ♋	9 ♎	16 ♑	23 ♈	30 ♋
Вт		3 ♋	10 ♎	17 ♑	24 ♈	
Ср		4 ♋	11 ♏	18 ♒	25 ♉	
Чт		5 ♌	12 ♏	19 ♒	26 ♉	
Пт		6 ♌	13 ♐	20 ♓	27 ♊	
Сб		7 ♍	14 ♐	21 ♓	28 ♊	
Нд	1 ♊	8 ♍	15 ♑	22 ♈	29 ♊	

2 — ⌒ 13 — ПГ 21 — ☾ 29 — ⌒ ●
7 — ☽ 14 — ○ 25 — АГ
12 — ☋ 15 — ◡ 26 — ☊

Знаки Зодіака

Овен
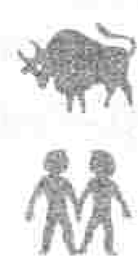 Телець
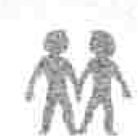 Близнюки
Рак
Лев
Діва
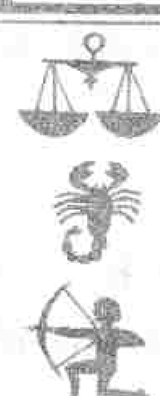 Терези
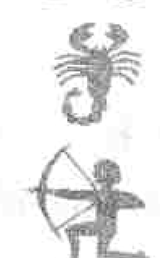 Скорпіон
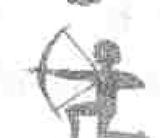 Стрілець
Козеріг
Водолій
Риби

Липень

Пн		7	14	21	28
Вт	1	8	15	22	29
Ср	2	9	16	23	30
Чт	3	10	17	24	31
Пт	4	11	18	25	
Сб	5	12	19	26	
Нд	6	13	20	27	

7 —
10 —
11 — ПГ
13 —
21 —
22 — АГ
23 —
27 —
29 —

Серпень

Пн		4	11	18	25
Вт		5	12	19	26
Ср		6	13	20	27
Чт		7	14	21	28
Пт	1	8	15	22	29
Сб	2	9	16	23	30
Нд	3	10	17	24	31

5 —
6 — ПГ
9 —
12 —
19 — АГ
20 —
23 —
27 —
31 — ПГ

Вересень

Пн	1	8	15	22	29
Вт	2	9	16	23	30
Ср	3	10	17	24	
Чт	4	11	18	25	
Пт	5	12	19	26	
Сб	6	13	20	27	
Нд	7	14	21	28	

2 —
3 —
5 —
10 —
16 — АГ
18 —
19 —
26 —
28— ПГ
29 —

Жовтень

Пн		6	13	20	27
Вт		7	14	21	28
Ср	1	8	15	22	29
Чт	2	9	16	23	30
Пт	3	10	17	24	31
Сб	4	11	18	25	
Нд	5	12	19	26	

2 —
10 —
13 —
14 — АГ
17 —
18 —
25 —
26 — ПГ
30 —

Листопад

Пн		3	10	17	24
Вт		4	11	18	25
Ср		5	12	19	26
Чт		6	13	20	27
Пт		7	14	21	28
Сб	1	8	15	22	29
Нд	2	9	16	23	30

1 —
9 —
10 — АГ
13 —
17 —
23 —
24 — ПГ
26 —
30 —

Грудень

Пн	1	8	15	22	29
Вт	2	9	16	23	30
Ср	3	10	17	24	31
Чт	4	11	18	25	
Пт	5	12	19	26	
Сб	6	13	20	27	
Нд	7	14	21	28	

6 —
7 — АГ
8 —
10 —
16 —
20 —
22 — ПГ
23 —
30 —

Позначення до календаря

Повний Місяць

Новий Місяць

Перша чверть Місяця

Третя чверть Місяця

Найвища точка піднімання Місяця, сприятливий час для висаджування рослин

Найнижча точка спускання Місяця, несприятливий час для висаджування рослин

Перетинання еліптики при підйомі — негативний вплив

Перетинання еліптики при спусканні — негативний вплив

ПГ Перигей — зближення із Землею — несприятливий період

АГ Апогей — віддалення від Землі — нейтральний період

Вплив Місяця на рослини залежно від перебування його в знаках Зодіаку

Вогняні знаки Зодіака

Місяць у сузір'ї Овна

(має вплив на плодові рослини)

Плодові дерева, кущі, горох, квасоля, помідори та інші овочі, які швидко ростуть і відразу подаються до столу, злаки.

Місяць у сузір'ї Стрільця

Дерева, кущі, інші рослини, які інтенсивно ростуть вгору і плоди яких розміщені над землею.

Місяць у сузір'ї Лева

Має вплив на рослини, плоди яких формуються над землею.

Земні знаки Зодіака

Місяць у сузір'ї Тільця

(має вплив на коренеплідні рослини)

Картопля, морква, спаржа, пастернак, цибуля, буряки, чорна редька, інші овочі, плід яких формується у землі.

Місяць у сузір'ї Козерога

Картопля, буряки, морква, спаржа, пастернак, селера та інші овочі, які ростуть в землі.

Місяць у сузір'ї Діви

До певної міри впливає на рослини, плід яких формується в землі, активніше впливає на рослини для цвіту, але не для плодів і ягід.

Повітряні знаки Зодіака

Місяць у сузір'ї Терезів

(має вплив на квіткові рослини)

Цвітна капуста, артишок, салати, спаржа, квасоля, боби, горох, квіти.

Місяць у сузір'ї Близнюків

Суниці, ожина. артишок, цвітна капуста, витка троянда та інші виткі рослини, квасоля, горох, декоративні квіти.

Місяць у сузір'ї Водолія

Не висаджують і не висівають ніяких рослин. Вкинуте в грунт насіння може загинути, рослина — засохнути або згнити. Зате рекомендується прополювати і проріджувати.

Водяні знаки Зодіака

Місяць у сузір'ї Рака

(має вплив на листяні рослини)

Листкові салати, шпинат, огірки, баштанні культури, перець, капуста, ревінь, спаржа, цибуля на перо, кріп, меліса.

Місяць у сузір'ї Скорпіона

Все, що повинно бути соковитим, але не може довго зберігатися — помідори, огірки, баштанні, цибуля на перо, кріп, салати, шпинат, петрушка.

Місяць у сузір'ї Риби

Салати, шпинат, капуста, цибуля на перо, всі інші культури, з яких людина споживає листя.

Перигей і апогей

Місяць рухається по еліптичній орбіті і відстань від нього до Землі весь час змінюється. При максимальному наближенні до Землі він перебуває в перигеї, при найвіддаленішому в апогеї. Місяцю потрібно 27 днів 13 годин 18 хвилин для того, щоб перейти від одного перигею до наступного. Це — аномалістичне обертання Місяця.

Вплив Місяця на рослини збільшується з наближенням до Землі, тобто до свого перигею. Однак, не рекомендується займатися обробітком грунту чи рослин саме в день перигею. В перигеї ми бачимо Місяць найбільшим, в апогеї — найменшим.

Місяць і знаки Зодіаку

Зодіакальні сузір'я — групи зірок, яким люди дали назви залежно від форми їх розташування. Коли Місяць проходить певними сузір'ями, він одержує в них енергетичну силу і по різному впливає на земне життя, в основному залежно від того, в якому сузір'ї знаходиться. Древні астрологи розділили знаки Зодіаку на 4 стихії: вогонь, землю, воду і повітря. Залежно від того, в якій стихії знаходиться Місяць, відбувається вплив на ту чи іншу рослину.

Якщо, наприклад, Місяць перебуває під знаком вогню (Овен, Лев, Стрілець) і в меншій мірі під знаком повітря (Близнюки, Терези, Водолій), на рослину сприятливо впливають тепло і сухість: внутрішнє тепло зростає, підвищується опір хворобам, що зумовлюється підвищеною вологістю (іржа, пліснява, грибки, віруси тощо), але при цьому у рослини гірше розвиваються репродуктивні властивості, насіння має нижчу здатність до проростання (меншу схожість).

Якщо Місяць опиняється під знаком води (Рак, Скорпіон, Риби) і в меншій мірі під знаком землі (Телець, Діва, Козеріг), на рослину впливають холод і волога: зростає сприйнятливість до хвороб, зумовлюється підвищеною вологістю, але це сприятливий момент для боротьби проти сухості. При цьому здатність до проростання (схожість) насіння зростає.

Вплив на рослини

Величезну кількість рослин астрологи розподіляють на чотири групи: плодові, коренеплоди, квіткові і листкові. На кожну з цих груп впливає космічна енергія під час проходження Місяця через певні зодіакальні сузір'я. Зокрема до групи плодових рослин відносяться фруктові дерева, ягідні кущі, бобові, кукурудза, помідори, баштанні та інші культури з плодами над поверхнею землі, що люблять тепло і сонце і дають як правило, врожай влітку. Астрологи відносять цю групу рослин до стихії вогню, в яку входять знаки Зодіака — Овен, Лев, і Стрілець. Космічна енергія Місяця в знаках вогню активізує головним чином розвиток плодів та насіння.

Друга група рослин — коренеплоди, до якої входять картопля, буряки, морква, інші рослини з плодами в землі. На неї має вплив Телець, Діва і Козеріг — знаки Землі.

Третя група — так звані квіткові рослини. Це всі квіткові, а також рослини, у яких плід розвивається в області квітки, наприклад, соняшник, ріпак, льон. На квіткові рослини впливають Близнюки, Терези і Водолій — повітряні знаки Зодіаку.

Четверта група — рослини, з яких людина використовує листя, наприклад, салати, капуста, шпинат, петрушка на зелень. На цю групу рослин впливають знаки води — Рак, Скорпіон і Риби. В цих сузір'ях Місяць сприяє розвитку рослин з великою кількістю соків у листкових органах.

Ось такі найхарактерніші й найважливіші фактори впливу Місяця на рослинний світ Землі.

Сприятливі дні для садіння і висівання

Рослини	Січень	Лютий	Березень
Плодові	1,9—11,19,20,28,29	6,7,16,17,24,25	5—7,15,16,23,24
Коренеплоди	3,4,12,13,21,22,30,31	8—10,18,19,26,27	8,9,17,18,25—27
Квіткові	14—16,23—25	11,12,20,21	10—12,19,20
Листкові	7,8,17,18,26,27	3—5,13—15,22,23	4,13,14,21,22,30,31
Несприятливі дні	2,5,6	1,2,28	1,2,3,28,29
	Квітень	Травень	Червень
Плодові	2,3,11—13,20,21,29,30	9,10,17,18,26—28	5,6,12,13,14,22—24
Коренеплоди	4,5,14,15,22,23	2,3,11,12,19,20,28–30	7,8,15—17,25,26
Квіткові	6—8,16,17	4,5,13,14	1,9,10,27,28
Листкові	9,10,18,19,26—28	6—8,15,16,23—25	2—4,11,12,20,21,30
Несприятливі дні	1,24,25	1,21,22,31	18,19,29
	Липень	Серпень	Вересень
Плодові	2,3,11,12,19—21,30,31	7,8,16,17,26	3,4,12,13,22,23
Коренеплоди	4—6,13,14,22,23	1,2,9,10,18—20,28—29	5—7,15,16,24,25
Квіткові	7,8,24—26	3,4,21,22,30,31	1,2,17—19,27
Листкові	1,9,10,17,18,27,28	5,6,14,15,23—25	10,11,14,20,21,28—30
Несприятливі дні	15,16,29	11—13,27	8,9,26
	Жовтень	Листопад	Грудень
Плодові	1,2,9—11,19—21,28,29	6,7,16,17,25	3,4,13,14,22,30,31
Коренеплоди	3,4,12,13,22,23,30,31	8—10,18,19,26,27	5—7,15—17,24,25
Квіткові	14—16,24	11,12,20,21,28—30	8—10,18,19
Листкові	7,8,17,18,26,27	3—5,13—15,23,24	1,2,11,12,20,21,28,29
Несприятливі дні	5,6,25	1,2	23,26,27

КНИГИ — ПОШТОЮ

Новорічний подарунок від "Книгоноші"!

Замовте **книжки** чи **набори вишивок** з цієї **святкової полички** за **новорічними цінами** – візьміть участь у розіграші призів та отримайте новий випуск каталогу "Книгоноша. ЗИМА 2002 – 2003" у **подарунок!**

Чудові набори вишивок хрестом з дерев'яними рамками для дорослих та дітей, до яких входять: дерев'яна рамка, кольорова схема вишивки, канва, нитки, голка.

Ціна кожного набору – 7,00 грн.

Суперціна комплекту з 5 наборів на ваш вибір – 30,00 грн.

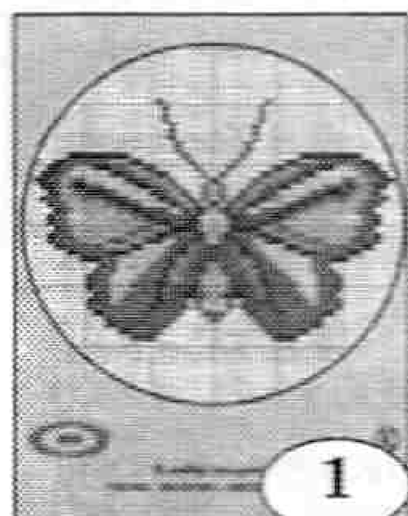

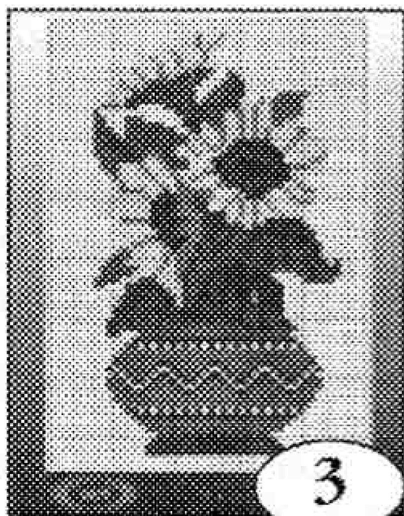

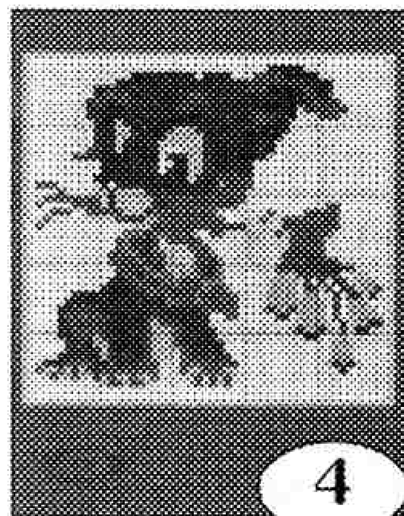

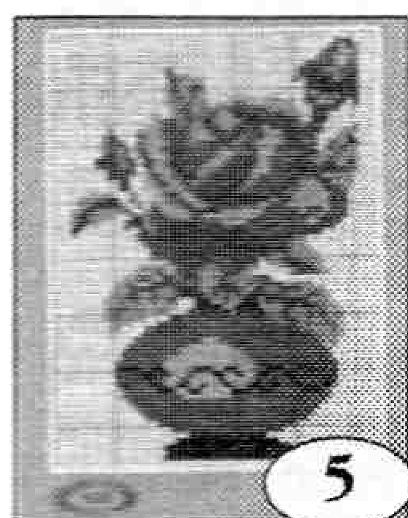

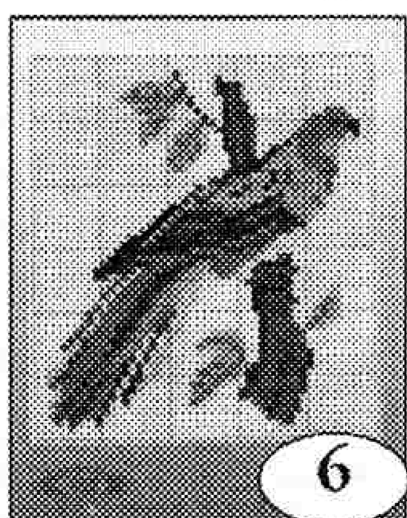

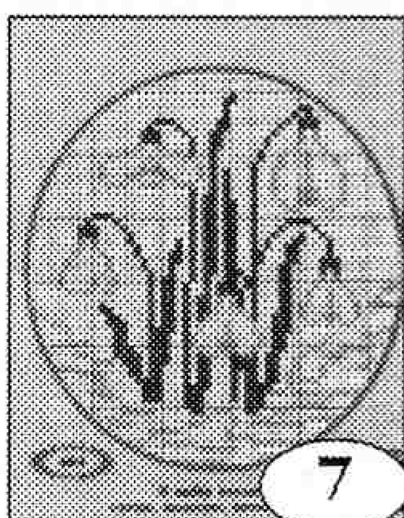

1. **Метелик: Набір вишивки хрестом з д/р**
2. **Білка: Набір вишивки хрестом з д/р**
3. **Соняшник у вазі: Набір вишивки хрестом з д/р**
4. **Собачка: Набір вишивки хрестом з д/р**
5. **Троянда у вазі: Набір вишивки хрестом з д/р**
6. **Папуга: Набір вишивки хрестом з д/р**
7. **Проліски: Набір вишивки хрестом з д/р**
8. **Слоник: Набір вишивки хрестом з д/р**

Світко О.
Цукровий діабет - недуга мільйонів. Як його скасувати? — 244 с.
Ексклюзивне видання відомого фізіотерапевта Олени Світко присвячене хворобі, перед якою безсила офіційна медицина, - цукровому діабету. Чому ми хворіємо на цю хворобу, як вберегтися від неї, як поліпшити здоров'я хворим та вселити надію і віру у життя? Книга розкаже про причини виникнення хвороби, її лікування, правильне харчування, рецепти, перевірені тисячоліттями.

Куми та кумки: Анекдоти. — 200 с.
"– Куме, а ви вмієте грати на скрипці?
– Куме, може, і вмію, але не пробував."
1000 найкумедніших анекдотів, прислів'я та приказки про кумів та кумок, а також цікава інформація про давній обряд кумівства. Від книжки, герої якої – найпопулярніші персонажі українського фольклору, можна просто надірвати живіт від сміху.

Казки нашого дитинства (Брати Грімм, Андерсен). — 288 с.
Найкращі казки класиків дитячої літератури, на яких виросло не одне покоління дітлахів, дарують любій малечі чудову подорож у чарівну казку, зустрічі з улюбленими казковими героями та безліч незабутніх пригод. Подаруйте дитині справжню казку!

Все для хлопчиків. — 384 с.
Ціна – 12,20 грн.
Книга для дівчат. — 320 с.
Ціна – 9,50 грн.
Популярні енциклопедії для дівчат та хлопців розкажуть юним леді та джентльменам про правила етикету, спілкування з людьми, нададуть корисні поради щодо косметики та догляду за собою, кулінарії, веденню домашнього господарства тощо. А також допоможуть гарно розважатися, граючи у різноманітні ігри, читаючи цікаві історії.

Мінімальна сума замовлення — 15 грн.
Увага! *З 21 січня 2002 р. Укрпошта підвищила тарифи на свої послуги. Тому, якщо сума вашого замовлення менша, ніж 15 грн., ми змушені будемо додати **1 грн.** за послуги Укрпошти.*
Ціни включають витрати на пересилання. За переказ грошей вам потрібно буде сплатити на пошті **4,5 %** від суми замовлення. Оплата на пошті при отриманні книжок.
Наша адреса: **«Книгоноша», а/с 110-ДС, м. Київ-71, 04071, тел. /044/467-50-24**

КНИГОНОША
www.greenpes.com

АГРОФІРМА "АСТАРТА" ПРОПОНУЄ:

♦ насіння овочів та квітів; ♦ саджанці та цибулини квітів;
♦ кімнатні рослини; ♦ літературу з питань рослинництва.

Вигідні умови оптовим покупцям.

Магазин-склад. вул. Індустріальна, 27-а, м. Київ.
Тел./факс 457-62-75, E-mail: astarta@oldbank.com

...питомник выполнит на заказ зимнюю прививку плодовых по 0,5 грн./шт.

...оптом семена овощей и цветов от 15 до 27 коп. за цветной пакет, более 200 наименований.

...оптом саженцы плодовых: яблоня, слива, груша по 2,5 грн./шт., алыча, вишня, черешня, персик, абрикос по 3,5 грн./шт., самые дешевые в Украине саженцы декоративных и ягодных культур. Уникальный ассортимент, цветные бирки к малоизвестным культурам помогут Вам быстро разбогатеть.

...Каталог "Семян и саженцев" - по почте.

Т/ф 8-0432-467-062, E_mail: miroslav@svitonline.com
http://www.vinnitsa.com/miroslav
***Мирослав Степанович Гуменюк**, а/я 1858, Винница, 21021*

СЕМЕНА
ОПТОМ
250 ВИДОВ
ЗЕМЛЕДАР
тел. (044) 568-58-55

Книга —поштою (післяплатою)

Виготовлення ковбас та м'ясних продуктів
Технологія переробки риби
Присадибне і любительське рибальство
Корова в господі
Обробка молока, виготовлення молочних продуктів у домашніх умовах
Вирощування і розведення курей
Кінь у присадибному і фермерському господарстві
Присадибне бджільництво
Присадибне картоплярство
Ціна — 4 грн.
Сорти картоплі
Ціна — 3 грн. 50 коп.
Хутрові звірі
Кролі в господі
Нутрія
Шиншила
Присадибне свинарство
Коза в господі
Вирощування і розведення індичок
Вирощування і розведення качок
Вирощування і розведення гусей
Перепелина ферма біля хати
Вичинка і фарбування шкур
Домашній акваріум
Папуги в оселі
Ціна — 2 грн.
Журнал "Картопляр":
№ 1, 2, 3, 4 за 2000 р.
№ 1, 2, 3, 4 за 2001 р.
№ 1, 2, 3, 4 за 2002 р.
Ціна одного номера — 2 грн.

Вартість літератури без урахування поштових витрат за пересилку.
Замовлення надсилати:
03151, м. Київ, вул. Донецька, 30, редакція "Ветеринарна газета" або по тел. (044) 243-39-19, 243-38-22.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ журнали

"КАРТОПЛЯР"
(індекс — 22671)
та "Агро-Світ УКРАЇНИ"
(індекс — 48355)
- порадники для фермерів, дачників, картоплярів, садівників, городників, тваринників, пасічників, домогосподарок, спеціалістів села та переробної галузі

"ВЕТЕРИНАРНУ ГАЗЕТУ"
(індекс - 35069)
- поради з годівлі, утримання та лікування тварин, птиці, бджіл та риби, а також господарювання — в домі, саду та на городі

...актинідію, кизил, унабі, інжир, мурайю, аралію, стевію, п'ятипал, солодку, мирт, розмарин, левзею, вітекс, міріс духмяний, обліпиху безколючкову, гранат карликовий, троянди мініатюрні. Рослини лікарські, пряні, овочеві рідкісні, квіти садові і кімнатні, трави декоративні та ін. Усього близько 300 видів.

Володимир Іванович Єлагін,
вул. Шевченка, 239/29, м. Нікополь,
Дніпропетровська обл., 53211,
тел. (05662) 3-37-54

...насіння суперурожайних іспанських сортів та кращих сортів вітчизняної колекції помідорів, перцю, сої, стевії медової, лікарських рослин, рецепти ліків з них та ін. Заадресований конверт — каталог + насіння помідорів Лікувальні.

П.М.Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...агроном-виноградар пропонує чубуки, одно-, дворічні саджанці - 130 комплексностійких сортів. Конверт — каталог.

Е.М.Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53

...недорого цибулини гладіолусів, жоржин. Конверт — каталог.

В.І.Білоусова,
вул. Ш.Алейхема, 13, м. Умань, Черкаська обл., 20300

...насіння вітчизняних овочів і квітів від 15 коп. у міні-пакетиках, 20-50 коп. - у кольорових. Від провідних зарубіжних фірм новинки і перспективні сорти. Гарантія якості та оперативність. Вигідний гурт. Пакети для насіння. Вагове насіння. Засоби захисту рослин. Конверт — каталог.

Анатолій Георгійович Авраменко,
вул. Маяковського, 12, м. Красногорівка, Мар'їнський р-н, Донецька обл., 85630,
тел. (06278) 2-35-20

...висилаю поштою та продаю вдома насіннєву картоплю смачних високоврожайних сортів вітчизняної і зарубіжної селекції.

Володимир Іванович Петренко,
с. Березова Лука, Гадяцький р-н, Полтавська обл., 37342

...великоквіткові гофровані гладіолуси (90); картоплю (20). Недорого.

М.Косович,
С.Стрільців, 30, м.Заболотів, Івано-Франківська, 78315

...іриси, гладіолуси, тюльпани.

Микола Іванович Якименко,
вул. Кірова, 7, с. Червоні Партизани, Носівський р-н, Чернігівська обл., 17130,
тел. (04642) 2-45-82

...25 сортів гіацинтів, крокуси, тюльпани.

В.В.Литвин,
Щорса, 7/9, 53, м. Київ, 03150

...здерев'янілі живці та саджанці високовітамінних ягідних, декоративних гарноквітуючих та рідкісних культур, таких як: барбарис їстівний та декоративний; калина червона врожайна, жовта та Бульденеж; жимолость їстівна — найранніші сині ягоди; актинідія — маленьке ківі, дуже солодкі ягоди; агрус — зелений, жовтий, рожевий, чорний, безколючковий — великоплідний; порічки — великоплідні, солодкі, білі, рожеві, червоні, золотисті; смородина великоплідна Донька Ворскли, Черешнева, Титанія, а також Минай Шмирьов, Білоруська солодка; крома (ягоди смородинові) — сильноросла, стійка до хвороб, попелиці, росте і плодоносить в різних природно-кліматичних умовах (даю рекомендації щодо підвищення врожайності); обліпиха безколючкова великоплідна; парадизка Будаговського; виноград комплексностійкий різних сортів, терміну достигання, винний, столовий; кизил; гумі; вишня повстиста; ожина садова; малина великоплідна — червоні, жовті, рожеві ягоди, ремонтантна; алича великоплідна; лимонник китайський; аронія — знижує тиск; фундук; тамарикс; жасмин великоквітковий; форзиція; спірея — для живоплоту; троянди виткі та паркові; гортензія садова; туя; самшит; мигдаль декоративний; дейція; вейгела; каприфоль — запашна густа ліана; золотий дощ; полин дерев'янистий; керія японська; розовик керієподібний; колквиція прекрасна; магонія падуболиста та ін. Для отримання каталогу вкладайте заадресований конверт.

О.Т.Гудь,
вул. Коцюбинського, 4, кв. 2, м. Тернопіль, 46002

...високоякісний садивний матеріал гладіолусів кращих сортів зарубіжної та вітчизняної селекції на зріз.

Леонтій Кузьмич Глуменко,
вул. Транспортна, 1-б, м. Чернігів, 14010,
тел. (04622) 2-19-29

...саджанці елітних сортів суниці великоплідної (світової селекції, приблизно 30 сортів).

Борис Масленко,
пр. Комунальний, 3, м. Кіровоград, 25018

...картопля Повінь, Слов'янка, Белла Роза, Червона шапочка, Морозник; стевія, корінь женьшеню, мідний всадник. Фільтр для очищення водопровідної води. Міцелій грибів гливи, печериці, які можна вирощувати цілий рік. Насіння овочевих і квіткових культур, кольорові пакети для фасування насіння.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...насіння циклантери, врожайність до 3—4 відер їстівних плодів з куща, багаторічної рослини Золоті яйця — плоди їстівні, врожайність відмінна, можна вирощувати в саду чи кімнаті, огірка-лимону та ін.

Я.А.Конет,
с. Поділля, Заліщицький р-н, Тернопільська обл., 48613

...медоноси, саджанці, насіння нових та традиційних культур. Конверт — каталог. Ціна каталога — 2 грн.

О.І.Джус,
с.. М.Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

...голландське насіння, морква рання та пізня, буряки столові, редиска тритижнева, капуста білоголова, червона, цвітна, огірки бджолозапильні, самозапильні та з жіночим типом цвітіння (Наташа, Атлантіс, Паркер, Аякс, Маринда, Матильда, Кріспіна, Пасадена та інші), помідори ранні, пізні, середні, високорослі й кущові, селера, цибуля порей, петрушка кучерява, листкова, коренева, редька чорна зимова, кабачки цуккіні, квіти. А також вітчизняне та аматорське насіння овочів і квітів. Цибулини гладіолусів, лілій, фрезій, бегоній, бульби жоржини та багато іншого. Пакети для фасування насіння. Каталог надсилається безкоштовно в заадресованому конверті з маркою замовника. Ціни доступні, система знижок. Оплата після отримання насіння.

а/с 87, м. Київ, 03170

...недорого колекційні та на зріз сорти гладіолусів, лілій, тюльпанів. Безкоштовні консультації, інструкції. Каталог у вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 33, м. Кременчук, Полтавська, 39608,
тел. (05366) 68-9-51

...післяплатою гофровані гладіолуси (140 сортів). Саджанці великоплідної суниці Московська ювілейна (Машенька). Конверт — каталог.

В.В.Трепачка,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

...дешеві колекційні набори бульбоцибулин і дітки гофрованих гладіолусів. Ваш конверт — умови.

В.В.Трепачка,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

...насіння, саджанці овочевих, ягідних, плодових, цитрусових, лікарських рослин, квітів — з різних країн, які акліматизовані в Україні, каліфорнійський черв'як.

В.В.Сєднев,
а/с 6237, м. Львів, 79041

...насіння малини — шпинат, земляного горіха, огіркової і грибної трави, ківі, наднарних: перців, помідорів, кавунів, динь. Саджанці: суниці, смородини, малини, йошти, гранату.

О.В.Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин, Вінницька обл., 22100

...насіння помідорів, солодкого перцю, баклажанів, огірків, динь у широкому асортименті, шоломниці байкальської, датури та ін. Багато новинок. Каталог, пакет насіння — безкоштовно. Надішліть конверт.

Г.С.Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17500

...саджанці малини безколючкової великоплідної, насіння найкращих ранніх помідорів, лагенарії (кабачок 1,5 м) та ін.

Наталія Андріївна Буря,
а/с 144, м. Красноперекопськ, Крим, 96004

...лілії, тюльпани (цибулини і вагові дітки), гіацинти, крокуси, нарциси, іриси, лілійник, ліатрис, троянди. Конверт — каталог.

Зінаїда Кузьмівна Глуменко,
вул. Щорса, 20, смт Кожанка, Фастівський р-н, Київська обл., 08550,
тел. (04465) 43-9-11

...хай заздрять сусіди! Хворобостійкі, високоврожайні (15 кг) надранні сорти помідорів (кінець травня — сорт Ефемер), а також такі, що зберігаються свіжими до нового врожаю, здивують і вас, і сусідів. Вишліть, будь ласка, заадресований конверт.

а/с 100, м. Київ-100

...міні-сівалка "Мечта дачника" для дрібнонасіннєвих культур. Накладна плата 30 грн.

Володимир Васильович Яворський,
а/с 7079, м. Донецьк, 83049,
тел. (0622) 59-67-52

...тюльпани 200 сортів (50 бахромчасті), гіацинти, нарциси, дрібноцибулинні.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 29, м. Київ-156

...інформацію: 1) "Приготування в домашніх умовах ліків для виліковування свійських тварин та птиці від вірусних та бактеріальних захворювань (тешена, рожа, чума інші)" — 5 грн.; 2) "Знешкодження колорадського жука без застосування отрутохімікатів" — 3 грн. Передплата; 3) безкоштовно: "Стабільне джерело доходу — міцний сімейний бюджет". Ваш лист — замовлення. Переказ та конверт із з/а.

Олександр Михайлович Косевич,
с. Богданівка, Ульянівський р-н, Кіровоградська обл, 26432

...перець Бел Гой і К^{0}, Колокол, Богатир та ін., чуфу, люфу, момордику, лагенарію (7 сортів), кавбуз, кавбудек, диньбуз, гарбуздиню, огурдиню, скорцонеру, сою, вігну, чину, маш, цибулю широколисту та багатоярусну, жминду, іргу, гумі, йошту, барбарис, айву А, вишнєчеремху; помідори ранні, суперранні, ліаноподібні, гігантські; стійкі до фітофтори. Каталог 500 найменувань.

В.П.Ярмольчук,
вул. Франка, 3, смт Рафалівка, Рівненська обл., 34371

...лілії, гладіолуси. Кращі новинки.

В.І.Власюк,
вул. Космонавтів, 112, м. Павлоград, Дніпропетровська, 51400

...троянди, тюльпани, нарциси. Кольоровий каталог у конверті замовника.

Поліна Олександрівна Козлова,
вул. Свідерського, 45, м. Бахчисарай, Крим, 98400
тел. (06554) 4-43-98

... інкубаційні та харчові перепелині яйця, молодняк, тушки перепелів, стелажі для утримання (250 гол.), інкубатор для курячих та перепелиних яєць, фазани, перепелиний послід.

Тел. (044) 431-75-98
E-mail: senenkov@svitonline.com.ua

...насіння помідорів: Ефемер, Отрадний, Северянін, Лагідний, усі сорти Рудаса, Маслова, Тарасенка, для тривалого зберігання: Жираф, Роккоко; перцю (10): Бел Гой, Обрій; огірків, кавбуза, великоплідних гарбузів, чуфи,

огіркової трави, квасолі спаржевої, рисової, сої; однорічних квітів. Картопля (40): Повінь, Кобза, Божедар, Горлиця.

В.Р.Пакус,
с.Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

…насіння помідорів (60 сортів), садивну картоплю (13 сортів). Навесні саджанці смородини (10 сортів), малини (7 сортів). Розсаду суниць вітчизняної і зарубіжної селекції. Каталог з умовами перешлю у вашому заадресованому конверті.

Тетяна Павлівна Роздобудько,
вул. Дубровицька, 10, кв. 51, м. Київ, 04114,
тел. (044) 432-97-54

…понад 200 сучасних сортів гладіолусів, новинки і суперновинки, лілійники, іриси та ін. культури. Каталог у вашому заадресованому конверті.

Н.В.Крамарова,
а/с 42, м. Луганськ, 91042

…гладіолуси, іриси, лілійники, лілії. Багато новинок. Конверт — каталог.

В.Ф.Трошкін,
пров. Тітенка, 1, м. Васильків, Київська обл., 08606

…висилаю посилками насінні бульби нових високопродуктивних сортів картоплі. В посилці 700 г бульб на розведення. Оплата попередня. Перераховувати по пошті простим грошовим переказом за сорти: 1. Барста-4 (бульби кремові) — 17 грн.; 2. Белла Роза (бульби рожеві, яскравомалинового кольору) — 15 грн.; 3. Каратоп, або Розара, або Агаве, або Латона, або Немішаївська—100 — 13 грн.; 4. Повінь, або Поляна, або Голдіка — 11 грн. До вказаної вартості входить вартість ящика і пересилки. В конвертах гроші не надсилайте. Гроші вислати не пізніше 10 квітня 2003 р. Відправка посилок з 9.03 по 15.04.03 р. Прохання вказувати назви сортів у талонах грошових переказів (а не в листах). Детально про сорти: конверт — каталог (безкоштовно). Продаж картоплі на місці після задоволення потреб у посилках.

Анатолій Федорович Стаднік,
вул. Робітнича, 4, кв. 3, м. Баранівка,
Житомирська обл., 12700
тел. (04144) 4-26-14

…насіння надранніх помідорів Ефемер і Лікувальний, огірків Апоміксис Коняєвих, огірка-дині, червоного огірка, перцю Тритон, кавової сої, ехінацеї, любистку, живці смородини, саджанці полуниці (плодоносить до приморозків), підсніжника, чорноплідної горобини.

Т.Ю.Войтенко,
вул. Леніна, 19, с. Червоноармійськ, Житомирська обл.,12000

…найкраще та найдешевше в Україні насіння овочевих, лікарських та квіткових рослин. Конверт — безкоштовний каталог.

Кирило Платонович Гресь,
с. Нововоскресенка, Веселинівський, Миколаївська, 57025

…рідкісні, овочеві, пряні, лікарські рослини, виноград, по 15 коп. Надішлю каталог у вашому конверті.

Ніна Миколаївна Дудучич,
вул. Перемоги, 41, с. Пантазіївка, Знам'янський р-н,
Кіровоградська обл., 27451

…троянди і тюльпани кращих сортів. Каталог у конверті замовника.

Надія Петрівна Корміленко,
вул. Свідерського, 43, м. Бахчисарай, Крим, 98400

…помідори супергіганти — маса до 2 кг, суперврожайні — до 50 кг з куща.

В.А.Шпак,
вул. Коцюбинського, 37, м. Ясинувата, Донецька обл., 86004

…консультації з основ бджільництва. *Тел. 265-90-71*

…за попередню плату багаторічники. Гарноквітуючі кущі: бузок, гібіскус сірійський, гібіскус трав'янистий, тамарикс, альбіція (рожева мімоза). Ліани: гліцинія, кампсис, плющ, тладіанта. Саджанці малини, агрусу, насіння овочів бамії, кавові боби та багато інших цікавих та рідкісних рослин. Каталог надішлю у вашому конверті.

Марія Григорівна Щербина,
а/с 27, м. Татарбунари, Одеська обл., 68100

…нові сорти смородини для інтенсивних промислових ягідників. Саджанці та живці на вигідних умовах.

П.М.Медолиз,
вул. Урбайліса, 9, м. Умань, 20300,
тел. (04744) 3-09-86

…жоржини, гладіолуси, багаторічники.

М.В.Колісниченко,
с. В.Сорочинці, Миргородський р-н, Полтавська обл., 37645

…красивоквітуючі та декоративнолистяні кімнатні рослини, балконні, саджанці діжкових, гіппеаструми, цимбідіуми, садові ліани, штамбові троянди, шипшина для щеплення. Каталог у конверті замовника.

Ірина Ярославівна Буряк,
вул. Шкільна 21/а, м. Жидачів, Львівська обл., 81700

…ірисовий сад. Шедеври американської, австралійської і європейської селекції 80—90-х років. Каталог безкоштовно у конверті замовника.

Олексій Григорович Осауленко,
вул. Леніна, 19, смт Бородянка, Київська обл., 07800,
тел. (04477) 5-36-42

…помідори (150): Ефемер, Ляна, Висоцький, Яблунька Росії, сорти Тарасенка, Рудаса і Маслова; перець (20): Андора, Ахотава, Арго, Ранге, Оранжевий гігант, Каліфорнійське диво; огірки, гарбузи великоплідні, картоплю (30). Каталоги у вашому конверті.

Романія Бойчук,
с. Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

…хризантеми, гладіолуси 140 сортів.

Мар'яна Михайлівна Попович,
вул. Мічуріна, 22, с. Чинадієве, Мукачівський р-н, Закарпатська обл., 89640

…колекції жоржин, хризантем, канн, півоній, ірисів, гладіолусів, багаторічників, декоративних плодових чагарників.

А.М.Краснухін,
вул. Гулі Корольової, 14-68, м. Дніпропетровськ, 49051

…найдешевше насіння овочів та квітів в Україні: помідори (250), перець (60), баклажани (10), тютюн (8), фізаліс (5), кімнатні помідори (25), перець (20) і огірки; айстри (60), гладіолуси та багато ін. Каталог та пакет насіння безкоштовно у вашому конверті.

М.В.Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

…насіння помідорів (100), перцю (20), огірків (5), гарбуза Титан, фізаліс, платою гіркого перцю, амаранту, картоплю (30), саджанці великоплідної смородини. Каталог, пакет насіння безкоштовно у вашому конверті.

В.Б.Мосціпан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17502

…найкращі, найвишуканіші сорти на зріз лілій та гладіолусів для вигонки на будь-яку дату, живці хризантем у контейнерах на місці. Гуртові знижки.

П.В.Маклюк,
II пр. Калініна, 3, м. Городня, Чернігівська обл., 15100,
тел. (04645) 2-40-78

…сучасні сорти для інтенсивного саду: абрикос, персик, слива, айва. Саджанці та живці. Конверт — каталог.

Іван Миколайович Коломієць,
вул. Піонерська, 26-а, м. Кам'янка, Черкаська обл., 20800

…жоржини на зріз. Конверт — каталог.

Валерій Олексійович Стряпчий,
вул. Ростицька, 26, м. Чернівці, 58004,
тел. (03722) 2-15-84

…100 сортів жоржин на зріз. Конверт — каталог.

Світлана Валентинівна Матвійчук,
с. Студогинці, Хмельницький р-н, Хмельницька обл.

…гладіолуси. Ціни низькі. Каталог у вашому конверті.

К.Я.Войтенко,
вул. Маяковського, 15, м. Ромни, Сумська, 42001

…нестандартний бізнес! Ви незадоволені своїм прибутком від вирощування традиційних городніх культур? Розводьте слимаків — це набагато прибутковіше. Інформація щодо співпраці. Заявка + конверт із з/а.

а/с 3 "Інфоком", смт Стара Вижівка, Волинська обл., 44400

…найкращі сучасні сорти гладіолусів, лілій вітчизняної, зарубіжної селекції, ромашка надрання — майська, середня, пізня, махрова, айстра матадор.

Анатолій Іванович Клюшніченко,
вул. Красноярська, 22, м. Кіровоград, 25004

…тюльпани (150), нарциси (80), саджанці стійкого винограду (100) …умови пільгові всім…

Г.В.Луценко,
пров. Донський, 50. Маріуполь, Донецька обл., 87522

…продам бульбоцибулини сортових гладіолусів. Вибір! Якість!

С.С.Грушко,
вул. Бахчиванджі, 5, кв. 28, м. Маріуполь, 87525,
тел. (0629) 33-89-40

…спосіб виробництва біопалива (5 грн.).

а/с 4, Тараща, Київська, 09500

…високоврожайну насіннєву картоплю вітчизняної і зарубіжної селекції. Відповідь в оплаченому конверті.

Білоус Валентина Андріївна,
вул. Луначарського, 5, м. Н.-Сіверський, Чернігівська обл., 16000

…допомогу в пошуку рослин. Список надсилаємо безкоштовно у Вашому конверті.

О.І.Болотських,
а/с 17, м. Київ, 02105, Банк даних колекціонерів рослин

…реалізуємо декоративні рослини.

О.І.Болотських,
а/с 17, м. Київ, 02105

…гладіолуси — бульбоцибулини і дітки сучасних сортів на зріз. Лілії — охолоджені цибулини для зимово-весняної вигонки, а також для відкритого грунту. Якість, помірні ціни, безкоштовні консультації. Конверт — каталог.

Л.В.Петрусенко,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Ковельський р-н, Волинська обл.,
45070

…саджанці поштою. Виноград, актинідія, жимолость, малина, кизил, ожина та ін. Декоративні кущі: клематис, кампсис, вейгела, гортензія та ін. Каталог у Вашому конверті.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки, Кременчуцький р-н, Полтавська обл., 39625
тел. (05366) 6-17-00

…чубуки, саджанці великоплідних, урожайних нових і найновіших комплексностійких сортів винограду: Аркадія, Атлант, Деметра, СК-28, Заграва, Пісня, Кармакод, Новий подарунок та ін. Саджанці великоплідних, урожайних сортів суниці. Конверт — прайслист із сортами. Пересилка замовлень безкоштовно.

Ольга Вікторівна Пояреля,
пр. Дзержинського, 32, м. Донецьк, 83014,
тел. (0622) 97-18-57

…найновіші великоплідні, перспективні сорти ягідних культур: суниці (80), малини (40), смородини (40), агрусу та ін. Оптом на великі площі — дешево. Надаємо послуги щодо садіння в усіх регіонах України.

Володимир Федорович Нікіпєлов,
вул. Шевченка, 76, с. Тубільці, Черкаський, Черкаська, 19611

…недорого цибулини сортових гладіолусів для вигонки і зрізу.

Тел. (044) 552-32-42

…окуляри-тренажери "Relax" для відновлення зору (для водіїв, комп'ютерні); магнітно-масажні устілки для рефлексогенних зон ноги людини, що пов'язані з усіма її органами; масажуючи стопу, Ви тренуєте й зміцнюєте весь свій організм.

Тел. (044) 476-08-84 (з 7 по 9 г)

БІЗНЕС — СПРАВА ЦІКАВА, ХОЧА Й РИЗИКОВАНА

Баринін Олександр Сергійович. Рік народження 1951. За освітою — інженер, закінчив Київський політехнічний інститут. Підприємство "Босна" заснував у 1993 році, а вже наступного, 1994-го, воно почало випускати занурювальні насоси.

Непрості часи переживає наша держава. Складно і неоднозначно відбувається рефомування економіки. Багато хто, взявшись за власну справу, досяг значних успіхів, дехто впродовж багатьох років так і не може "розкрутитися", немало й таких, хто весь час на щось нарікає: то на недосконалість законів, то на відсутність коштів — і, зрештою, займає вичікувальну позицію.

Під рубрикою "Власна справа" ми будемо друкувати матеріали про представників малого та середнього бізнесу, чия діяльність прямо чи опосередковано пов'язана із сільськогосподарським виробництвом і хто звик домагатись поставленої мети, долаючи перешкоди і труднощі. Це інтерв'ю з Олександром Барининім — директором товариства з обмеженою відповідальністю "Босна Ел Джі", яке займається виробництвом вібраційних насосів та обладнання для водопостачання приватних будинків — украй потрібної на селі (і не тільки на селі) продукції.

Кор. Почнемо з назви. Багато хто з тих, хто купує ваші насоси, вважає, що вони зарубіжні. Але ж вони вітчизняні, українські. Чому саме "Босна Ел Джі", якщо це, звичайно, не комерційна таємниця?

О.С. Баринін. Все дуже просто. Назва підприємства складається з ініціалів його засновників, серед яких, до речі, є і громадянин США. Хочу, однак, сказати, що є такий неписаний закон у бізнесі: у назві підприємства неодмінно має бути хоч трохи чогось привабливого і загадкового.

Кор. Розкажіть коротко, як створювалось підприємство. Відомо, що ви працюєте в цехах одного із колишніх заводів військово-промислового комплексу.

О.Б. Розпочинали свою діяльність, що називається з чистого аркуша, не маючи будь-якої виробничої бази та обладнання. Користуючись кредитами банків та фізичних осіб, підприємство розпочало розробку і виробництво електронасосів. Виробничі площі поки що орендуються на загальних підставах відповідно до чинного законодавства України.

У 1996 році отримали суттєву фінансову та організаційну підтримку від нових співзасновників та розпочали випуск вібраційних електронасосів нового покоління, які докорінно відрізняються від подібної продукції інших виробників. У позитивний бік,безперечно. Тож наші електропомпи та обладнання для водопостачання приватних будинків незмінно користуються великим попитом. Скажу також, що цей попит останнім часом (особливо минулорічного посушливого літа) значно перевищував пропозицію, і ми почали збільшувати виробничі потужності.

Кор. До вас зараз просяться на роботу люди робочих професій: електрозварники, слюсарі, інженери. За рахунок чого вдається розширювати виробництво?

О.Б. Звичайно, за рахунок додаткових капіталовкладень, а ці гроші ми самі заробляємо, розширюючи маркетингову мережу (тобто постійно вивчаючи попит) і збільшуючи продаж готової продукції. Порівняно з 1999 роком обсяги виробництва на підприємстві виросли майже вдвічі, у такій же пропорції зросла кількість робочих місць. Ми вважаємо, що кожен власник приватного будинку або сільської хати в Україні є потенційним споживачем нашої продукції. Інакше кажучи, є ще де докладати руки.

Кор. Якість вашої продукції, безсумнівно, висока. Проте відомо, що бувають (вкрай рідко) і погрішності. Що робиться у фірмі останнім часом, щоб у покупців не було жодних скарг з цього приводу?

О.Б. Без жодних скарг, напевно, ніколи не буває, тому що тільки той, хто нічого не робить, не помиляється. Але справді, нині наше першочергове завдання — поліпшення якості. Зараз рівень рекламації коливається в межах від 1 до 1,5%, що відповідає рівню зарубіжних підприємств — світових лідерів з виробництва насосів. Кожен виріб проходить випробування і перевірку всіх технічних характеристик у виробничих умовах.

Кор. Раніше ви були звичайний радянський інженер, нині — підприємець, маєте власну справу. Скажіть, чи відчуваєте ви переваги нинішнього свого становища?

О.Б. Безсумнівно. Передусім я, мої партнери і все наше підприємство працюємо не на знеосіблену державу, а на себе. І самі розпоряджаємося прибутками. Після відрахування всіх належних податків, звичайно. Працювати в нинішніх умовах не просто, але цікаво. Для ділових людей є великі можливості для ініціативи, пошуку. Хоча і ризику побільшало. Якщо раніше нам доводили план і завдання полягало лише в тому, щоб його виконати і перевиконати, то нині чи не найважче — реалізація продукції, пошук нових ринків збуту. Та все ж у першу чергу ринок примушує нас дбати про потреби конкретної маленької людини — нашого покупця. Він у нашій справі — головна особа.

Кор. Спробуємо трохи узагальнити. Які перешкоди, на вашу думку, заважають розвитку малого і середнього бізнесу в Україні?

О.Б. По-перше, це складний і заплутаний механізм обчислення та сплати податків, який надає представникам податкових органів законні підстави знайти у роботі підприємства невідповідність існуючому законодавству.

По-друге, це високі відсоткові ставки податків, які можуть бути сплачені далеко не кожним підприємством, особливо таким, яке, так би мовити, лише стає на ноги.

По-третє, наявність численної чиновницької гвардії, на боротьбу з якою йде багато сил, а це далеко не кожен підприємець може витримати. Тому я сьогодні поставив би питання так: ми не повинні просити державу допомагати у розвитку малого та середнього бізнесу, а краще, якби вона якомога менше втручалася у діяльність підприємств.

Кор. Ваша фірма постійно розширює асортимент продукції. Що готує зараз саме для сільських трудівників "Босна Ел Джі"?

О.Б. Щосезону, починаючи з 2000 року, ми запускаємо у виробництво нову модель. Новинка сезону — 2003 — насос "цвіркун", головна особливість якого діаметр — 85 міліметрів. Фахівці і користувачі знають, що попит на такі насоси великий, адже їх можна буде опускати у труби порівняно невеликого діаметра. Ще один сюрприз для покупців — це можливість придбати нашу продукцію в кредит, але без процентів. Уявіть собі, що насос може коштувати для вас 10 грн. на місяць, а обладнання для водопостачання будинку — 45 грн. з виплатою протягом року. І це не фантастика!

Кор. Щоб ви хотіли побажати читачам нашого журналу у Новому — 2003 році?

О.Б. Щоб їхні мрії про щедрий врожай, про щастя в родині, про добробут у власному домі — неодмінно здійснилися. І, звичайно ж, усім — міцного здоров'я.

Життя повноцінне, якщо повноцінна старість.
(Парафраза від Е.Севруса.)

СТАРІСТЬ — У РАДІСТЬ!

Чи можливо це?.. Риторичним питання не було ніколи, оскільки завжди стосувалось людини розумної, яка постійно, навіть підсвідомо, відчувала на собі (чи в собі) плинність і тимчасовість буття.

Проблема старіння — актуальна для людини в усі часи. Мабуть, не дуже усвідомленою — на початку розвитку людства, трохи міфологізованою — пізніше, в роки пошуку еліксиру вічного життя, чи з присмаком науковості — в наші часи.

Сучасна наука, що вивчає процеси старіння організмів у біологічному, психологічному та соціальних аспектах, — геронтологія — відповідає на поставлене запитання ствердно. В коридорах Інституту геронтології АМН України навіть "блукає" ще одна парафраза на цю тему: старість — єдина умова довгого життя. Погодитесь ви з цим, чи ні, — але в цьому є велика частка істини.

І, як це не банально, — аби принципу, винесеного в назву, було досягнуто в кожному конкретному житті, за канонами сучасної геронтології — цьому необхідно вчитися протягом усього життя кожному конкретному претенденту.

Що ж включає в себе ця наука? Власне кажучи, нічого надскладного тут, на перший погляд, немає. Академік АМН України О.В.Коркушко, керівник відділення клінічної фізіології і патології внутрішніх органів Інституту геронтології АМН України в системі заходів профілактики прискореного старіння виокремлює три напрямки. Перший — це зменшення впливу чинників навколишнього середовища (поліпшення екології, підвищення прибутків населення, покращення соціальної і медичної допомоги). Цей напрямок менше за все залежить від окремого індивідуума, а, швидше, від організації індивідуумів у спільноту. Другий напрямок — навчання основам здорового способу життя (фізична активність, повноцінне збалансоване харчування геропротекторного спрямування, відмова від паління, шкідливих звичок, адаптація до емоційних стресових навантажень, періодичне медичне обстеження тощо). Тут все залешить від кожного з нас і, щоби досягнути відповідної цілі в старості, важливо лишень не сприймати це зверхньо та з іронією в молодості.

Реалізація обох напрямків найістотніше впливає на процес уповільнення старіння і розвиток вікової патології, оскільки відомо, що стан навколишнього середовища і спосіб життя визначають очікувану тривалість життя відповідно на 20—25% і 45—55%. Недаремно в концепції "здорового старіння" експерти ООН важливе значення надають зміні "стилю життя" людини — дієтичних звичок, відмові від вживання алкоголю і тютюну, фізичній активності й т.п., що вже в наш час може виявитися досить ефективним щодо зниження захворюваності і збільшення тривалості життя.

Третім напрямком у профілактиці прискореного старіння є застосування геропротекторних засобів, використання яких обгрунтоване експериментальними роботами і проведеними клінічними дослідженнями, зокрема й підрозділами Інституту геронтології.

"Особливо важливим моментом тут є комплексність підходу до цих напрямків", — акцентує увагу доктор медичних наук, завідувач відділенням терапії і профілактики передчасного старіння Інституту геронтології АМН України В.Б.Шатило. "Втім, прийом геропротекторів — речовин, які збільшують тривалість життя, тобто зменшують біологічний або функціональний вік організму, функціональний вік його фізіологічних систем, уповільнюють темп вікового зниження залежних від віку показників — теж дає відповідні результати", — продовжує Валерій Броніславович. Серед найпопулярніших він називає наступні групи препаратів: полівітамінні препарати (в аптеках є декамевіт, ундевіт і квадевіт); метаболічні комплекси (рикавіт тощо), які містять полівітамінні препарати, антиоксиданти, амінокислоти, макро- і мікроелементи, рибоксин; тканинні препарати (екстракт плаценти, спленін, антиретикулярна цитотоксична сироватка Богомольця); пептидні препарати вилочкової і шишкоподібної залоз.

Не останню роль у "справному" й тривалому функціонуванні людського організму відіграють біологічно активні додатки (в тому числі — на основі спіруліни, бурих водоростей тощо) та з вмістом мікроеле-ментів (селену, йоду, фтору й інших). Як вітаміни (декамевіт, ундевіт і квадевіт), так і додатки із спіруліни та бурих водоростей й мікроелементи (Неоселен, йод) у концентровану вигляді можна замовити для власного здоров'я за доступними цінами поштою з післяплатою вже сьогодні за адресою: а/с-170, м.Київ-54, 01054.

Звичайно, в невеличкій статті неможливо висвітлити всі аспекти цієї надзвичайно цікавої та важливої проблеми. За домовленістю з провідними фахівцями інституту геронтології — академіком АМН України О.В.Коркушко та доктором медичних наук В.Б.Шатило — протягом 2003 року серед інших ("Імунопрофілактика та лікування грипу й застуд", "Мутагени наколо нас", "Сон та безсоння", "Психологічне здоров'я: депресія", "Профілактика серцевих захворювань", "Профілактика і лікування аденоми простати") у передплатній серії "Здоров'я Вашому дому" (індекси 40710 та 74624, вартість річної передплати: за 11 книг — 25,0 грн.) планується до друку кілька книг на тему лікування та профілактики прискореного старіння. І вже з першої книги "Метаболічна терапія в профілактиці прискореного старіння людини" (лютий—березень 2003 року) Ви дізнаєтесь про те, що і як робити, щоб запобігти прискореному старінню; про те, кому, як і які геропротектори застосовувати і чи показані геропротектори при фізіологічному старінні; про конкретні геропротекторні засоби та строки їх застосування й багато іншої практичної інформації. Простіше кажучи — це книга про те, як бути здоровим до старості та у старості. То ж завчасно потурбуйтесь про передплату і доброго Вам здоров'я!

О.Влас

Рубрику веде І.Миронець, канд. юр. наук

Тінь від сусідських дерев падає на мою городину

Сусід висадив дерева біля межі мого городу. Тінь від них падає на мій город і тепер тут не росте городина.

Запитання: чи існують закони, які б забороняли висаджувати дерева біля сусідських меж?

***В.Горбатюк**, Вінницька обл.*

Згідно із Земельним кодексом України (ст. 103) власники та землекористувачі земельних ділянок зобов'язані: не використовувати земельні ділянки способами, які не дозволяють власникам, землекористувачам сусідніх земельних ділянок використовувати їх за цільовим призначенням.

Сусіди-власники чи землекористувачі повинні співпрацювати при вчиненні відповідних дій у процесі ефективного використання своїх земельних ділянок. Це стосується розміщення будівель і споруд, а також вирощування багаторічних насаджень.

Фруктові дерева необхідно висаджувати, відступивши від межі сусіднього землекористувача не менше як на 3 м.

У разі затінення фруктовими чи іншими деревами сусідньої земельної ділянки, землекористувач цієї ділянки має право вимагати усунення затінення, а також відшкодування збитків, спричинених затіненням.

Дерева, які ростуть на межі суміжних земельних ділянок, а також плоди цих дерев належать власникам цих ділянок у рівних частинах.

У разі, якщо домовитися про спільне користування такими деревами неможливо, кожен із сусідів має право вимагати ліквідувати дерева. Витрати на ліквідацію цих дерев покладаються на сусідів у рівних частинах (ст. 109 Земельного кодексу України).

Спори у цих випадках вирішуються місцевими органами влади.

У разі незгоди з рішенням місцевої влади спір вирішується судом (ст. 158 Земельного кодексу України).

Чи переходить земельний пай у спадщину?

Мама все життя пропрацювала в колгоспі. На пенсію пішла з колгоспу. Померла в 1990 році. Земельного і майнового паю їй не наділили. Я звернулася до колгоспу. Там мені сказали, що майнового сертифіката немає і не буде. Але ж люди розповідають, що їм видають майнові сертифікати за тих, хто помер.

Прошу дати відповідь через журнал, чи мені належить мамин майновий сертифікат у тому колгоспі, де вона працювала й звідки пішла на пенсію.

***К.Ващенко**, Житомирська обл.*

Земельні паї і майно ми здали орендатору. Потім не було роботи і ми передали землю іншому орендатору, а майно залишилося у попереднього. Орендатор, у якого наше майно, своїм людям платив гроші за орендоване майно, а нам не заплатив.

Запитання: якщо наше майно залишилося у попереднього орендатора, то чи він повинен нам платити за нього гроші чи повернути його нам?

***Л.Григор'єва**, Дніпропетровська обл.*

Постановою Кабінету Міністрів України "Про врегулювання питань щодо захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектору економіки" від 28 лютого 2001 р. затверджено Порядок визначення розмірів майнових паїв членів колективних сільськогосподарських підприємств. Вказаним Порядком передбачається на кожному підприємстві розроблення і затвердження Положення про порядок паювання майна та складання списків осіб, які мають право на майновий пай і визначення розмірів індивідуальних майнових паїв.

Указане Положення затверджується загальними зборами членів підприємства, які є співвласниками майна.

До списку осіб, які мають право на майновий пай, вносяться усі члени підприємства, а також пенсіонери, особи, які припинили трудові відносини, але не отримали при цьому належного їм паю натурою, грошима чи цінними паперами, спадкоємці померлих осіб, які мали право на майновий пай, а також інші особи, за якими згідно з чинним законодавством зберігається право на майновий пай (особи, призвані для проходження військової служби, особи, обрані на виборні посади, жінки, що перебувають у відпустці з догляду за дитиною тощо).

Список осіб, які мають право на майновий пай, складається створеною на підприємстві комісією і затверджується зборами співвласників.

До списку осіб, які мають право на майновий пай, можуть бути внесені особи, які відпрацювали в господарстві тривалий час і вибули з поважних причин, а також такі, які мають право на пайовий фонд майна, але з різних причин не були внесені до списку.

Право кожного члена підприємства на пайовий фонд майна залежить від його трудового внеску, який визначається з урахуванням усіх форм оплати праці за період членства у цьому підприємстві.

Документом, що підтверджує право на майновий пай, є свідоцтво про право на майновий пай (майновий сертифікат).

Вказане свідоцтво видається місцевою радою згідно із списком осіб, які мають право на майновий пай.

Вибуття з сільськогосподарського підприємства не звільняє підприємство від зобов'язань розрахунку з колишнім членом за майновий пай. Якщо з підприємством укладено угоду оренди майна, що належить до майнового паю, розрахунок за оренду цього майна здійснюється згідно з умовами, передбаченими вказаною угодою.

Як було зазначено вище, право на майновий пай серед інших мають і спадкоємці померлих осіб, які мали право на майновий пай.

У випадку смерті члена сільськогосподарського підприємства, який мав право на майновий пай і не отримав Свідоцтва, що підтверджує його право на майновий пай (майновий ваучер), це Свідоцтво може бути видане місцевою радою на ім'я померлого його спадкоємцям (спадкоємцю).

Для отримання вказаного Свідоцтва (майнового ваучера) на ім'я спадкоємця необхідно оформити в нотаріальній конторі за місцем відкриття спадщини відповідне свідоцтв про право на спадщину на майновий пай, що належав померлому.

На основі вказаного Свідоцтва спадкоємець може одержати майновий пай померлого або укласти угоду оренди цього паю і одержувати винагороду за користування паєм на умовах укладеного договору.

Ось так уражені всі яблуні в моєму саду (див фото). Що це за хвороба і як з нею боротися?

Г.І.Книжник,
смт Мур.-Курилівці, Вінницька обл.

Консультує спеціаліст

Звичайний рак яблуні

На фотографії чітко спостерігаються ознаки ураження яблуні звичайним або європейським раком. Захворювання масово поширене в західних, менше в центральних та північних областях України. Контроль фітосанітарної ситуації в промислових плодових насадженнях шляхом проведення захисних заходів зменшує інтенсивність поширення звичайного раку в цій категорії господарств порівняно з присадибним сектором, де обприскування виконуються не в повному обсязі або зовсім відсутні, що спричиняє розвиток хвороби.

Звичайний рак уражує штамби, розвилки скелетних гілок і гілки першого порядку. В місцях ураження відмирає кора, деревина. У дерев, уражених раком, знижується стійкість до природних чинників, кількість та якість урожаю, а сильно уражена рослина може загинути.

У дерев, заражених європейським раком, патоген руйнує провідну систему, що викликає порушення водного та вуглеводневого балансів. Запасні вуглеводи нагромаджуються, головним чином, у надземній частині дерева, а через порушення відтоку вміст їх у коренях різко знижується. Недостатній приток води в крону спричинює зменшення розмірів клітин і приріст пагонів.

Ознаки ураження дерев чорним та звичайним раком спочатку подібні за морфологічними особливостями, хвороба починається з невеликої плями. Найхарактернішими симптомами звичайного раку є утворення напливів у місцях ураження і глибоких тріщин, які можуть сягати до серцевини. У чорного раку кора чорного забарвлення, вона западається і покривається сіткою поздовжніх та поперечних тріщин і відпадає, оголюючи почорнілу деревину.

Європейський рак розвивається у двох формах — закритій і відкритій, які зустрічаються здебільшого відповідно на гілках та штамбах. При закритій формі напливи калюсу майже закривають ракову рану, залишається лише тріщина, заповнена перегнилою масою. Відкрита рана окільцьована напливом тканини з глибоко відкритою деревиною. Напливи, які утворюються внаслідок дії токсинів гриба, до зими не встигають здерев'яніти і руйнуються під впливом морозів, від чого рана збільшується.

Патоген зимує у вигляді грибниці та перитеціїв, які мають вигляд темно-коричневих подушечок і розміщуються на ураженій корі. В перитеціях формуються сумки з сумкоспорами, які є первинною інфекцією збудника звичайного раку. Упродовж вегетаційного періоду поряд із сумкоспорами на уражених ділянках кори утворюється конідіальне спороношення у вигляді темно-червоних горбиків і подушечок з конідіями.

Характерною особливістю збудника європейського раку є його здатність заражати аскоспорами здорові органи дерев у зимовий період, під час тривалих відлиг у вологу погоду та при температурі повітря +2°С. Оптимальним для зараження здорових органів сумкоспорами та конідіями є наявність краплинної вологи. Зараження дерев європейським раком відбувається за наявності ран, які виникають при механічних пошкодженнях кори під час обрізування, а також через тріщини в місцях розгалуження гілок, які виникли внаслідок морозобоїн або сонячних опіків.

Сприйнятливими до хвороби вважаються слаборослі сорти. Слабко уражуються сорти Антонівка звичайна, Діскавері, Айдаред, Лобо, Джеймс грів, Голден делішес, Джонатан, посередньо — Пріма, Присцілла, Макфрі, Чемпіон, Слава переможцям, Ліберті, сильно — Спартан, Глостер, Мелроуз, Джерсі Мак, Старкрімсон.

Щоб запобігти ураженню дерев звичайним раком, задовго до садіння відбирають стійкі сорти яблуні для певного регіону. Протягом вегетаційного періоду на садовій ділянці підтримують високий агрофон, що дасть змогу одночасно підвищити стійкість рослин до шкідливих організмів та отримати максимальні й стабільні врожаї. До комплексу робіт входять: поливання дерев у суху та спекотну погоду, підживлення їх органо-мінеральними сумішами та захист від шкідників і хвороб. Невід'ємною частиною системи догляду є обрізування дерев. Аби запобігти різним механічним пошкодженням кори, пізно восени штамби молодих дерев і основи скелетних гілок обв'язують стеблами кукурудзи, соняшника чи гілками хвойних дерев (голками донизу), не використовують для обв'язування руберойд і плівку.

Для захисту дерев від пошкоджень зайцями, мишовидними гризунами та морозобоїн восени проводять їх побілку. До складу білильного розчину входять 2 кг свіжогашеного вапна та 300—500 г мідного купоросу. Білять як штамби, так і основи скелетних гілок. Наприкінці зими оглядають побілені восени дерева. В разі змивання побілки її поновлюють. Повторна побілка необхідна для захисту дерев від сонячних опіків.

Лікування дерев проводять, коли дерева перебувають у стані спокою. Ракові рани зачищають гострим ножем, на попередньо розстелену плівку, захоплюючи 1,5—2 см здорової кори і деревини. Усі рештки після зачищення виносять за межі ділянки і спалюють. Зачищені рани дезінфікують розчином 1%-ного мідного купоросу з наступним замазуванням садовим варом або сумішшю глини із свіжим коров'яком у співвідношенні 1:1. На рани із замазкою накладають пов'язку з мішковини.

Дуже уражені раком дерева викорчовують і спалюють, щоб знищити джерело інфекції. Всі рани, заподіяні під час обрізування замазують садовим варом або фарбою на масляній основі. У разі, якщо йде дощ, очікують до повного підсихання деревини і тільки після цього приступають до обрізування. Лікування дерев необхідно проводити у комплексі з іншими заходами, які сприяють покращенню загального стану дерев.

***І.В.Шевчук**, канд. с.-г. наук*

Смачне молоко і теплий кожух –

Вівці належать до найдавніших домашніх тварин. Їх одомашнили понад 8—10 тисяч років тому.

Предком домашніх овець вважається муфлон, каспійська степова (архар) та середньоазійська, або високогірна (аргал) вівця. Тепер уже важко встановити, від якого виду походять сучасні породи овець.

Вівця — типова пасовищна тварина. Її порівняно довга, вузька морда з рухливими губами й овально загнутими різцями добре пристосована для скушування низької рослинності, що дає змогу їй наїдатися на таких пасовищах, де велика рогата худоба не знаходить достатньо корму.

У вівці ноги з міцними ратицями, що пристосовані до тривалих переходів у пошуках підніжного корму. Задні ноги вищі, що дає змогу їй легко підніматися по схилах.

Будова тулуба залежить від напрямку її продуктивності. У м'ясних овець широкі спина і грудна клітка, могутні груди і добре розвинуті м'язи. В овець молочного типу статура ніжніша, тулуб має грушоподібну форму. У неправильно селекціонованих овець тонкі вуха, що просвічуються, і рідка вовна.

Різняться вівці і за величиною. Найбільші — м'ясо-вовнові мериноси; цигайські та волоські вівці менші за величиною.

Вівці — корисні й економічно вигідні тварини. Вони здатні випасатися на віддалених і малопродуктивних пасовищах, поїдати рослинність на схилах, канавах, насипах гребель, на покинутих землях, городах і в садах. Вівці можуть поїдати рослинний корм, що нерідко пропадає на полях після збирання основних культур та на інших угіддях.

Від овець одержують вовну, м'ясо, молоко, шкіру і хутро, а також сировину для виробництва різних виробів (їх виготовляють із шлунків, кишок, кісток, ратиць і жиру). З жиропоту виробляють ланолін, який застосовують у медицині та косметиці.

Основна умова для розведення вівчарства — статок кормів, у тому числі у вегетаційний період підніжних рослин на пасовищі. У зимовий час основою годування овець є сіно. Для літнього утримання тварин достатньо мати навіс, узимку потрібне утеплене приміщення.

Східно-фризька вівця. Цю породу можна розводити в будь-яких природних та господарських умовах. Напівтонкорунна порода овець, що виокремлюється молочною продуктивністю, виведена в Німеччині. Вівці відзначаються і високою плодючістю, швидкоспілістю і вовновою продуктивністю.

Східно-фризька вівця досить велика, несе тулуб на високих ногах. Її горбоноса голова, ноги і хвіст мало оброслі вовною. Вим'я велике, залозисте, соски товсті і добре розвинуті.

Жива маса племінних маток повинна досягати 55—65, баранів — 80—90 кг. Вовна напівтонка, біла, високої якості, напівблискуча, довга, з виразною хвилястістю. У Словаччині вовну довжиною понад 40 мм під час продажу відносять до III класу.

Настриг вовни з племінної матки становить 3,5—4, з барана — 4,5—5,5 кг. Вихід чистого волокна досягає 70 %. У розрахунку на 100 маток одержують від 180 до 250 ягнят. Від кожної вівці за лактацію надоюють до 600 кг молока. Середньодобовий надій становить 2—5 кг (містить 6 % жиру).

Вівці цієї породи не придатні до стадного утримання, тому підходять для вівчарів-аматорів. Вони потребують індивідуального догляду, вибагливі до якості пасовищ та умов утримання.

Баранів східно-фризької породи використали для поліпшення волоської вівці. Добрі результати отримують за їхнього схрещування з мериносами.

Меринос. У низинних областях для вівчарства найпридатніші мериноси м'ясо-вовнового типу продуктивності. Вони відзначаються високими настригами тонкої і найкоштовнішої вовни.

Маса дорослих маток у середньому 55, баранів — понад 85 кг. Це вівці середньої величини, спина в них широка, стегна добре розвинуті. Тулуб, а також живіт, ноги й голова укриті густою вовною. Руно замкнуте, во-

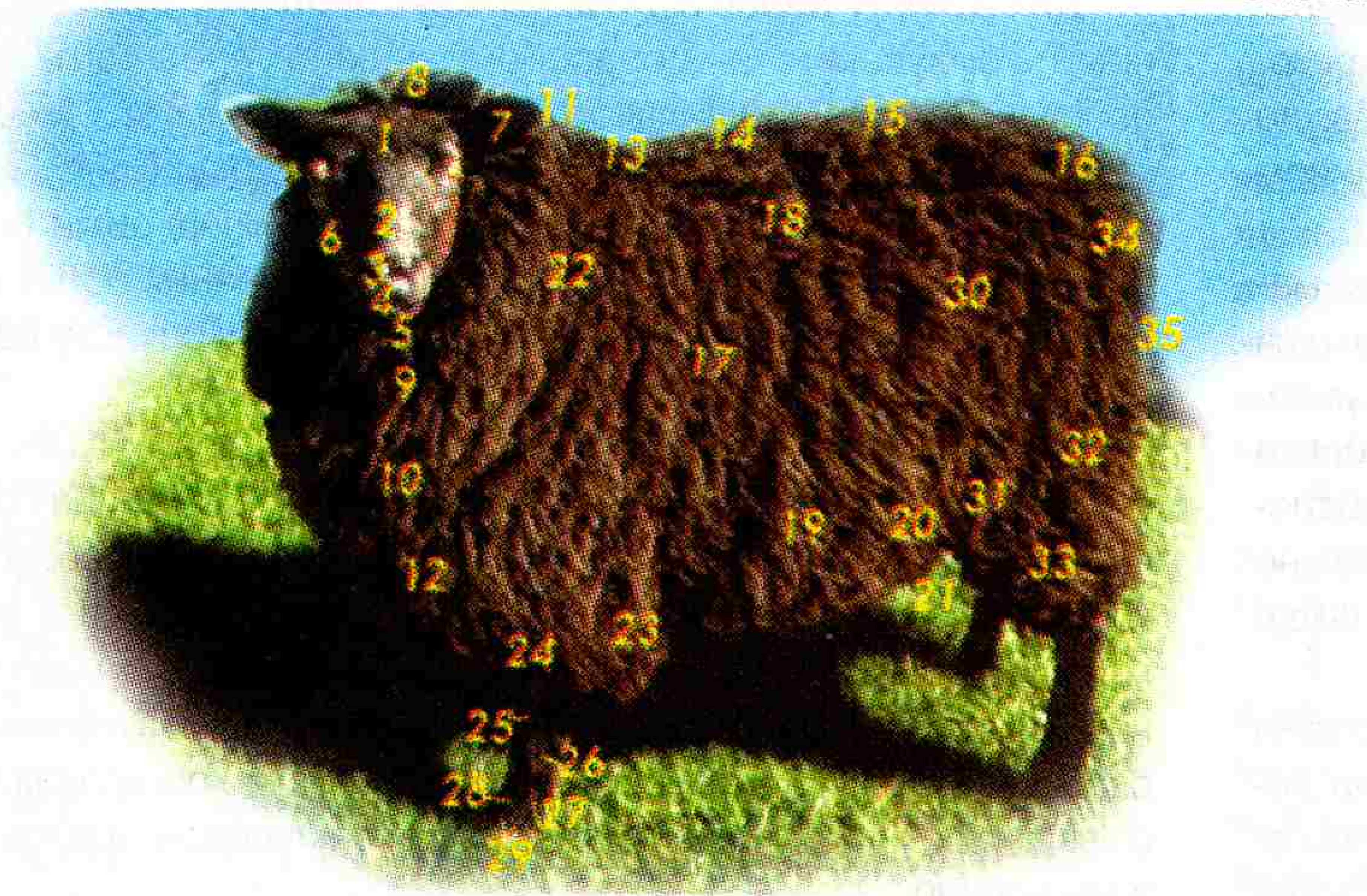

Статі вівці (R1):

1 — чоло; 2 — ніс; 3 — ніздрі; 4 — верхня губа; 5 — нижня губа; 6 — щока; 7 — вуха; 8 — тім'я; 9 — горло; 10, 11 — шия; 12 — груди; 13 — холка; 14 — спина; 15 — поперек; 16 — зад; 17 — бік; 18 — голодна ямка; 19 — черево; 20 — пах; 21 — мошонка; 22 — плече (лопатка); 23 — лікоть; 24 — передпліччя; 25 — зап'ястя; 26 — п'ясток; 27 — путо; 28 вінчик; 29— ратиця; 30 — стегно; 31 — гомілка; 32 — скакальний суглоб; 33 — плюсна; 34 — корінь хвоста; 35 — хвіст.

Від вівці

вна біла, міцна, пружна, із середнім блиском. Пігмент небажаний. Річний настриг немитої вовни з матки становить 5—6, з барана — 8—12 кг. Довжина вовни за рік досягає 60—80 мм, вихід чистої вовни — 45 і навіть 48%. Під час продажу вовну відносять до I класу. На кожні 100 маток одержують 115 ягнят.

Цигайська вівця. Для утримання в передгірних областях придатні вівці цигайської породи, які мають три напрямки продуктивності. Вовна в них напівтонка, високої якості, плідність і молочна продуктивність — досить високі. Вівці швидкостиглі, ягнята добре відгодовуються.

Цигайські вівці середні за розміром, ноги і голова в них чорно-коричневі або строкаті, на тулубі — біла вовна. Ці вівці темпераментні, рухливі й придатні для утримання у загонах.

Жива маса дорослої матки — 50, барана — 70—90 кг. Річний настриг немитої вовни з матки — 3, з барана — 6 кг. Вихід чистої вовни — 60 %. Білу вовну понад 40 мм відносять до III, а вовну з наявністю кольорових волокон — до IV класу. Надій молока після відлучення ягнят 70—120 кг за рік. Щорічно від однієї племінної вівці можна одержати 25 кг сиру. Від 100 маток у рік народжується 118 ягнят, але їхній вихід може досягати і 130.

Волоська вівця. Волоських овець розводять у гірських областях. Для них характерна комбінована продуктивність. Поряд з досить високими настригами вовни вони мають високу молочну продуктивність і плодючість. Вівці даної породи повинні мати міцну конституцію, належне здоров'я, здатність до далеких переходів і пристосованість до місцевих умов утримання.

Вовна волоської вівці — біла з гарним блиском, звисаюча (до 60 % підвовни). Довжина однорічної вовни — понад 150 мм. Вовна довжиною понад 40 мм належить до IV або до V класу. Стрижуть овець двічі на рік. Вихід чистого волокна 65 %. Щорічний настриг вовни з матки становить 2,5—3 кг, з барана — 5,5 кг. Річний надій на вівцю — 60—80 кг молока. Плодючість — 115 ягнят на 100 маток. Жива маса матки — 45—50, барана — 70 кг.

Для будівництва кошари вибирають сухе місце. Приміщення для овець має бути простим, теплоізольованим і добре вентильованим, висотою не менше 3 м. Для зимового утримання овець його необхідно утеплити. Вентиляцію слід зробити так, щоб забезпечити самостійний обмін повітря вгорі через вікна, унизу — через припливно-витяжні канали. На одну племінну матку з ягням повинно припадати 4,8 м^3 простору приміщення, для відлучення й однорічного ягняти — 3 м^3.

На кожну підсисну матку з ягням рекомендується відводити 1,6 м^2 площі підлоги, на матку без ягняти — 1 м^2 , племінного барана — 3 м^2, для племінного барана в індивідуальній клітці — 4 м^2, на барана за групового утримання — 2 м^2, для однорічного ягняти і валаха — 0,8 м^2. Щодо довжини годівниці, то для всіх категорій овець і для племінної матки рекомендується фронт годування 400 мм, для ярки і валаха, а також для ягняти на підгодовуванні в приміщенні для молодняка — 300—400 мм.

Підлога у кошарі має бути глинобитною, на неї рекомендується насипати шар піску товщиною 100 мм; на пісок потрібно насипати ще шар торфу, щоб він не відразу забруднювався гноєм.

Для годування овець необхідно обладнати ясла та годівниці. Висота ясел приблизно 1 м, відстань між планками повинна бути до 80 мм. На одну вівцю біля ясел має припадати 0,5 м фронту годування. Під яслами потрібно помістити годівницю, щоб дрібне сіно не падало на підлогу (у деяких овець є звичка підбирати сіно під яслами, а відтак псується вовна на шиї і спині).

До годівниць вівцям задають зерно і соковиті корми. Якщо ясла прикріплені на боковій стіні, то ширина годівниці має бути 0,6 м. У разі більшої кількості овець в більшій кошарі доцільно обладнувати подвійні ясла, ширина яких 0,8 м і висота 1,2 м. Ширина годівниці, розташованої під подвійними яслами, 1,2 м. Годівницю варто розмістити на висоті 0,6 м над рівнем підстилки.

Оптимальна температура в кошарі — 10—14°С. Улітку температура в кошарі не повинна бути вищою, ніж зовнішнього повітря, а взимку не знижуватися нижче +3, під час ягніння — нижче +8°С.

Вівці мають більшу потребу у свіжому, хоча й холоднішому повітрі, ніж у теплому і задушливому. Однак вони чутливі до протягу — кашляють і можуть страждати на захворювання легень. Відносна вологість у кошарі не повинна перевищувати 70 %. За вищої вологості вовна відволожується і перестає бути теплоізоляцією. Щоб висохла вовна, вівця витрачає багато енергії, а отже збільшуються витрати кормів.

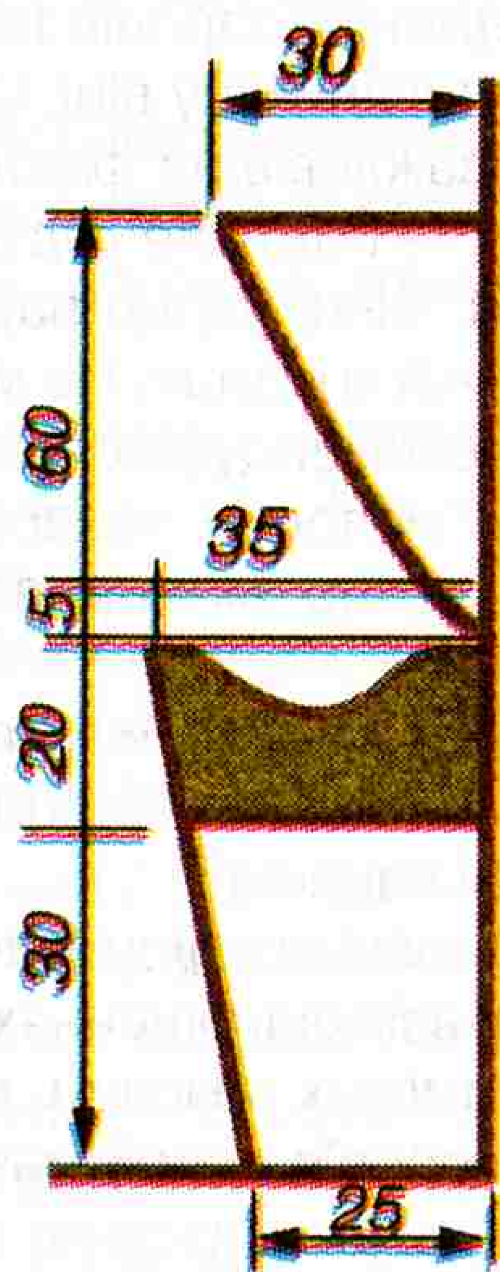

Однобічні ясла з годівницею (розміри в сантиметрах).

Висока вологість повітря сприяє поширенню парші й інших шкірних захворювань, втраті міцності та випаданню вовни. Поблизу кошари варто побудувати склад для об'ємистих кормів — сіна, соломи, кормових буряків та зерна. Вигул варто зробити навіть біля невеликої кошари. Розташовувати його потрібно з сонячного боку на твердій поверхні, щоб вона не розмокала і можна було вчасно видаляти випорожнення. Площа вигулу залежить від величини кошари і не повинна бути менша від останньої. На одну матку рекомендується відводити в середньому 1 м^2 і для барана — 10 м^2 вигулу. Овець необхідно виганяти на вигул і під час укладання сіна в ясла.

Поводитися з вівцями слід спокійно, їх не можна лякати і піддавати стресам. Не варто допускати до овець тварин та зайвих людей.

Важливо вміти правильно доглядати за вівцями. Якщо у вівці необхідно обробити ратиці або обмити вим'я після ягніння, то потрібно діяти так: правою рукою узяти вівцю за праву задню ногу під скакальним суглобом, лівою — за шию, піднімаючи голову, що обмежить її рухи. Опустити праву ногу, правою рукою взятися за пах і трохи підняти вівцю, щоб передні ноги були на висоті 30 см, потім перевернути і посадити. У такому положенні вівця спокійна, на рухається і з нею легко можна здійснювати всі операції.

Під час стрижки вівцю подають стригалеві в такий спосіб: правою рукою беруть її за праву задню ногу над скакальним суглобом, лівою рукою — за лівий бік поблизу паху, за вовну, піднімають задню частину тіла і ведуть вівцю перед собою на передніх ногах.

Із суягними матками треба поводитися ще обережніше. У кошарі дотримуватися спокою. Їм необхідно обробити ратиці, корм для них має бути доброякісним,

вода чистою і відстояною. Біля ясел і дверей тварини не повинні тіснитися, на вигульному майданчику їм необхідно забезпечити волю рухів.

До парування овець, скажімо, мериносів і чорноголових, рекомендується допускати після досягнення маси 50 кг, а грубововнових — 35 кг. У практиці вперше парувати ярок прийнято тоді, коли їхня маса досягне 66—75% маси дорослої вівці, що буває у віці 15—20 місяців, коли вони вже достатньо розвинуті. Втрачена маса в них швидко відновлюється.

Якщо ярки добре розвинуті і досягають середньої маси 40 кг, то тваринники-аматори можуть парувати їх уже в однорічному віці. Молоду матку після ягніння слід якомога швидше висушити, щоб вона не виснажувалася, зберегла гарну кондицію й щоб у неї не порушився статевий цикл для наступного парування. Ягнят відлучають після досягнення ними маси 22 кг.

Племінних баранів перший раз можна використовувати як плідників у віці 12 місяців.

Найважливіший фактор, від якого залежить успіх парування — поживне годування овець перед і під час парування. Вівці перед паруванням повинні бути в гарній заводській кондиції. Не менше, ніж за три тижні до парування рекомендується випасати їх на пасовищах з урожайним молодим травостоєм або підгодовувати концкормами, що можна замінити випасанням овець по стерні.

Достатнє, якісне й різноманітне годування сприяє тому, що вівці масово приходять в охоту і досягають заводської кондиції.

Кормовий раціон має бути повноцінним, збалансованим у всіх відношеннях, з достатнім вмістом перетравних азотистих речовин, мінеральних речовин і вітамінів. Стан здоров'я маток має бути відмінним — вони не повинні кульгати, оскільки кульгавість призводить до низького відсотка охоти.

Грубововнових і напівтонкорунних (волоських) овець слід хоча б за місяць до парування обстригти, щоб довга вовна не заважала їм під час парування.

Підготовка баранів до парування дуже важлива, але нею часто зневажають. Хоча б за два місяці до парування потрібно стежити за їхнім годуванням. Кормовий раціон має містити всі необхідні поживні речовини, у тому числі перетравні білки, вітаміни А, Е, мінеральні речовини, особливо кальцій і фосфор. Годування повинно бути постійним. Барани також не повинні кульгати. Гарний догляд за баранами-плідниками гарантує їхню добру запліднювальну здатність і триваліше використання у відтворенні.

Плодючість — це та властивість тварин, на яку вівчар може значно вплинути, головним чином, гарно доглядаючи за ними і належно годуючи.

Поліпшене годування овець перед і під час парування підвищує їхню плодючість на 30 %. На плодючість впливають і терміни парування. Було виявлено, що в першій половині та в середині періоду ягніння вівці приносять більше двійнят (приблизно 75 % від загальної кількості). Це пояснюється тим, що матки, які перебувають у гарній кондиції, швидше приходять в охоту, ягніння в них відбувається раніше і ягнят вони приносять більше, оскільки існує зв'язок між масою маток і їхньою плодючістю.

У первісток плодючість нижча. У швидкозрілих порід плодючість зростає до чотирирічного, у пізньозрілих — до шестирічного віку, потім знижується.

Суягність овець триває п'ять місяців (20—22 тижні).

Підготувала Г.Коваленко

Птиця

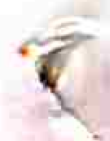

Шановна редакціє журналу "Дім, сад, город"!

Читаю ваш журнал давно, задоволена ним, бо знаходжу в ньому дуже багато корисної інформації. Передплачую газети й журнали, але тільки про "Дім, сад, город" можу сказати, що це невичерпне джерело знань і досвіду. Дякую вам за те, що публікаціями у "ДСГ" наповнюєте читачів натхненням і збуджуєте потяг до творчості, зароджуєте в душах надію.

Ось і я, ваша багаторічна прихильниця, зважилася поділитися своїми знаннями і деяким досвідом. А спонукав мене до цього той красень індик, що на обкладинці 12-го номеру (2001 р.). Тому що це не тільки досягнення сучасної фотографії, а й справжня природна краса цієї величної, гордої птиці. Шановні читачі "ДСГ", розводячи індиків, ви отримаєте не тільки духовну насолоду, а й зможете поправити своє матеріальне становище.

Можливо, я своєю розповіддю вкажу вам хоч один невеличкий шлях до поліпшення вашого добробуту. Адже ми всі варті того.

А назвати свою розповідь я б хотіла "Птиця майбутнього".

Індики — це птиця стародавньо-американського походження і час одомашнення її нікому не відомий. Ще й до цього часу у птахівників закрадається сумнів, чи до кінця одомашнена ця птиця. В будь-який час вони можуть залишити подвір'я і блукати по місцевості, як це робили їхні далекі предки. Це їхнє улюблене заняття. Про індиків було відомо з текстів племені майя, які приносили цю птицю в жертву "білому богові вітру". В 1523 р. іспанці завезли її до Європи, звідки вона під назвою "заморської курки" поширилася по Азії. Тепер же в багатьох країнах світу розводять індиків з метою вироблення дешевого дієтичного м'яса і з найменшими затратами. Існують цілі ферми, які є рентабельними галузями виробництва. На жаль, цього не можна сказати про нашу країну, де індиків розводять дуже мало і майже не ведеться племінна робота.

Продовжу свою розповідь з найпростішого. Початківцям не раджу купувати індиченят з інкубатора, тому що можна зазнати невдач і великих матеріальних збитків. Найкраще для початку восени придбати пару дорослих індиків: самця і самку. І це допоможе уникнути великого клопоту під час вирощування індиченят.

За зиму індики звикнуть до подвір'я і приміщення, в якому утримуватимуться. Та й прогодувати з осені до весни всього дві особини буде не так уже й важко. Зате навесні уже змужніла пара індиків буде здатна дати потомство.

І ось, нарешті, весна! Індик розпустить віялом хвіст, крилами буде торкатись землі, вигне груди і буде гордо ходити навколо самки, яка чомусь падатиме на землю. Настала пора шлюбу і незабаром у господарстві з'являться чудові пухнасті індиченята. Ось тут якраз і слід подумати про майбутнє потомство і своїми порадами я хочу допомогти в цьому.

Якщо до цього часу в мене індики жили в приміщенні на сідалі й умови їхнього утримання мало чим відрізнялися від утримання курей (хіба що індикам потрібно більше місця на сідалі з розрахунку на одну голову), то тепер потрібно було думати і про пташенят. Я помісти-

для вашого двору

ла індиків у тепліше й сухіше приміщення, де не було протягів. На підлогу насипала підстилку з сухого листя (бажано з грецького горіха, яке є дезінфікуючим), соломи чи тирси.

Гніздо прилаштувала так, щоб воно було на підлозі і міцно трималося. Через певний час індичка почала нести яйця рожевого кольору з коричневими цяточками. Знесла вона 20 яєць і потім почала затримуватися на гнізді. Коли ж індичка зовсім перестала вставати з гнізда, я їй підклала всі інші яйця.

У природі, мабуть, більше не існує такої старанної квочки і тому я два рази на день знімала індичку з гнізда, щоб нагодувати. В цей час апетит в індичок зовсім відсутній і вони дуже виснажуються. Це слід пам'ятати і не примушувати індичок висиджувати по 2—3 рази на рік. Це може призвести до її загибелі. Якою б важкою індичка не була, жодного разу вона не потовкла яйця, як це часто роблять кури. Вона дуже обережна на яйцях. На 28-й день почали з'являтись індиченята, з-під матері їх ніколи не забираю, тому що вилуплюються вони швидко і їм необхідно обсохнути під індичкою.

Тепер настає найвідповідальніший період. Індиченят з матір'ю пускаю на підлогу з м'якою підстилкою з тканини. Це запобігає переохолодженню, а також захищає дуже слабкі дзьобики індиченят, яким не можна вдарятись об тверде під час їди.

Починаю годувати індиченят на другий день. Апетит у них майже відсутній. Спочатку згодовую круто зварене яйце, сир, додаючи висівки, щоб мішанка була нев'язкою і розсипчастою. На 3—4-й день додаю подрібнені зерна ячменю, пшениці, гороху та пшоно, а також дрібно нарізану зелень кропу, кропиви, кульбаби, цибулі.

Слід зауважити, що на ніч цибулю не можна давати, оскільки вона зумовлює спрагу. Щодня обов'язково ставлю в мілкому посуді воду, додаючи трішки марганцівки.

Коли індиченята зростають разом з матір'ю, то не слід боятися примхливої весняної погоди. Індичка сама знає, коли заховати дітей під крила.

У той час, коли індичка сиділа на яйцях, індик стояв унизу і терпляче чекав. Тепер же, як з'явилися діти, його радості не було меж. І тут же я припустилася помилки. Дозволила самій зайти до загородки, де було його сімейство. Він кричав, кружляв, метушився. І все це призвело до того, що він своїми величезними лапами затоптав кілька малят. І тут я пошкодувала, що не забила самця, як це роблять інші господарі. Тепер індик уже був непотрібний. Але мені було жаль цього величезного красеня, за що й мала мороку викидати його через загорожу, тому що він весь час хотів бути з сімейством.

Минув час, індиченята підросли й уже через два тижні вони встигали втікати від батькових ніг.

Як же краще було повестися з індиком, мені підказав випадок. Одного разу зненацька налетіли дощові хмари і поки я клопоталася з курчатами, почалася сильна злива. Дощ лив, як з відра, нічого не було видно, а мої індиченята місячного віку були на вигулі в лісосмузі. Коли закінчився дощ, я в розпачі кинулася їх шукати. Знайшла під розлогим кущем мокрих до нитки. Загнала їх до індичатника і вже приготувалася до найгіршого. Який же був мій подив, коли десь через годину заглянула до них і побачила, що більшість індиченят була під індиком. Під матір'ю їм було уже замало місця й індик взяв цю функцію на себе. Він обігрів їх своїм теплом, обсушив і таким чином зберіг їм життя.

Судіть самі тепер: чи зайвий індик у господарстві після висиджування індиченят? А ще деякі господарі (це коли в господарстві кілька індичок) віддають індиченят одній чи двом індичкам, а інших місяць інтенсивно відгодовують і вони знову починають відкладати яйця і повторно висиджують малят (в такому разі не обійтись без індика). До того ж я помітила, що індиченята другого виведення наздоганяють у рості перших і восени їх уже не відрізнити.

Починаючи з місячного віку, індики швидко ростуть, їхній апетит зростає. Крім зернового корму, який індиченята отримували в господарстві, вони дуже полюбляли знаходити його в лісосмузі. Там вони добували черв'яків, комах, метеликів, роздзьобували торішні

Святковий індик

Протріть тушку і внутрішню порожнину сухою серветкою, натріть всередині і зовні сіллю. Приготуйте начинку.

Начинка: протушкуйте на сковорідці з салом перемелені потрошки. Потім додайте гриби, а цибулю доведіть до напівготовності і додайте дрібно нарізану капусту. Протушкуйте до повної готовності. За 5 хвилин до готовності додайте сіль, перець, сушений чорнослив, петрушку й кріп, лавровий лист. Готову начинку викладіть на друшляк, щоб стекли лишки жиру і фаршируйте індика. Порізані яблука кладуть останніми. Поставте в духовку на 3 години. Залишками рідини поливайте тушку, щоб вона підрум'янилася. Коли птиця запечеться, начинку перекладіть на велике блюдо, розріжте тушку на шматки. Покладіть м'ясо на капусту з яблуками, прикрасьте зеленню і подавайте до столу.

стручки акації, видзьобували насіння з бур'янів (до речі, вони не залишили жодної насінини з бур'янів і біля городу).

Під час прогулянки індичка привчала малечу добувати корм самостійно, а індик стояв на сторожі, оберігаючи їх від котів, собак і коршунів. Як тільки до них наближався хтось чужий, індик здіймав такий лемент, подаючи мені знак, що потрібно йти на допомогу.

В чотири місяці індиченята перетворилися в красенів білого, чорно-білого, сріблясто-сірого і чорного кольорів. У стаді вже можна було відрізнити самочок і самців. Тепер потрібно було подумати про племінний відбір та сталося лихо. Двоє індиків захворіли. На дзьобах з'явилися нарости, які поширювались і на ротову порожнину. Птиця вже не могла їсти, тому що її язик покрився також жовтим наростом.

Робити нічого — і я вирішила самотужки боротися з хворобою. Взяла звичайний кухонний ніж і прооперувала індиків. А оскільки під рукою не було дезінфікуючих засобів, то я вичавила сік з цибулини і помастила операційне поле. Наступного дня я уже не відрізняла хворих від інших індиків.

Подолавши хворобу, стала до племінного відбору. Відбирала здорових, сильних особин, які мають правильну будову, міцні ноги, широкий хвіст, горду поставу і блискуче забарвлення. До речі, мені вдалося отримати такий дивний колір індиків від схрещування чорного і білого кольорів.

Залишивши кілька індиків на плем'я, інших помістила окремо і почала відгодовувати. Годувала їх три рази на день зерном, висівками, тертими гарбузами і буряками, вареною картоплею. До речі, в осінньо-зимовий та зимово-весняний періоди, коли зелені немає, доцільно згодовувати індикам топінамбур. Якщо віддавати перевагу ячменю — жир на тушці матиме білий колір, якщо ж кукурудзі — то жовтий. Більше шести місяців індиків тримати недоцільно.

Слід застерегти господарів, що восени в індиків проявляється їхній "дикий" характер. Вони починають літати, забираються на дерева, дахи, а інколи, навпаки, долають величезні відстані.

Скажімо, в Мексиці із сіл на м'ясокомбінати індиків переправляють гоном, тобто вони самі пробігають великі відстані. Вчені вважають, що таким чином птиця перед забоєм позбавляється стресів, які негативно впливають на якість м'яса, а відтак, і на здоров'я споживачів.

Ось і всі мої поради, господарюйте на здоров'я. А ваша старанність і праця дасть вам, як винагороду, чудового індика до святкового столу.

З повагою ***Т.В.Кримська,***
Херсонська обл.

Що з моїми індиками?

Добрий день, шановні працівники журналу "Дім, сад, город"! Звертаюся до Вас з таким питанням.

Живу я у робочому селищі Кленове на Луганщині. Раніше працювала на шахті. А як вийшла на пенсію, стала розводити та вирощувати індиків.

Всяк бувало: і добре вилуплювалися й росли, і навпаки. Було, що й багато гинуло малят. Та не міняла індиків — усе свої та свої, а з часом і перевелися, — стала зменшуватися їхня маса. Тоді придбала на Чернухінській птахофабриці 20 добових індиченят. Породи не знаю. Сказали, що це якийсь крос. Так от до 6 тижнів усе йшло добре, а потім здохло шестеро у віці до двох місяців. В одного у калі я побачила щось мені не відоме — розміром з мізинчик, жовтого кольору, як зварений жовток, у плівочці, видовжене, не кругле. В останнього теж вийшло таке "диво" завдовжки 10—12 см і в діаметрі 2 см. У ветлікарні мені сказали, що це наслідок порушення інкубації, це мовляв, жовток не розсмоктався.

Індичата у цей час погано їли, ходили з опущеними крилами і все надувалися та присідали. Ті індичата, в яких вийшли ці "кишечки", залишилися живими, а останнє, яке загинуло, ми з чоловіком розрізали і побачили цю "кишечку" у проході — вона не могла вийти — була велика й жовта.

На другий (2000 р.) знову там же (Чернухінська птахофабрика) купила 30 добових індичат. Вижило 19 шт. У віці від 6 до 8 тижнів знову понадувалися ("кишечок" не бачила) і пропали. У 2001 р. залишила 3 індички з інкубаторських, а індик свійський. Лишила собі 12 індичат. (Здоров'я не дозволяє багато тримати).

Так от, корм готувала сама. Давала багато зеленої цибулі, а терту моркву терла досхочу. Їли добре. І знов з 6 до 8 тижнів здохло п'ятеро. Що за лихо? У ветаптеці порадили з чотиритижневого віку давати їм пити "Метронідадол". Раніше до інкубаторських ніяких ліків не давала, тільки риб'ячий жир та комбікорм, — який купувала на Медвежанській птахофабриці (там вирощують курей-несучок). І от тепер не знаю, де купувати індичат (чи краще своїх виводити?). "Дім, сад, город" передплачую з 1992 р., читаю від обкладинки до останньої сторінки. Багато корисного пізнаю. Вдячна за такий цікавий журнал.

Від редакції*. Шановна Юліє Михайлівно! З Вашим листом ми ознайомимо ветеринарних спеціалістів і вони на сторінках нашого журналу дадуть Вам вичерпну відповідь, що відбувається з вашими індиками. Водночас ми звертаємося і до господарів, котрі тримають цих домашніх птахів, поділитися своїм досвідом розведення, годування та лікування індиків. Можливо, щось подібне траплялося з індиками і в інших господарів. Обмін досвідом на сторінках "ДСГ" буде корисною школою особливо для тих, хто збирається розводити цих не простих для домашніх умов птахів. І ще. Редакція "ДСГ" готує до видання книгу про розведення та утримання індиків. Цю книгу можна буде придбати в редакції, а також замовити поштою.*

ВИРОЩУВАННЯ СВИНЕЙ З "АМАТОР" – ПОДВІЙНА ВИГОДА !

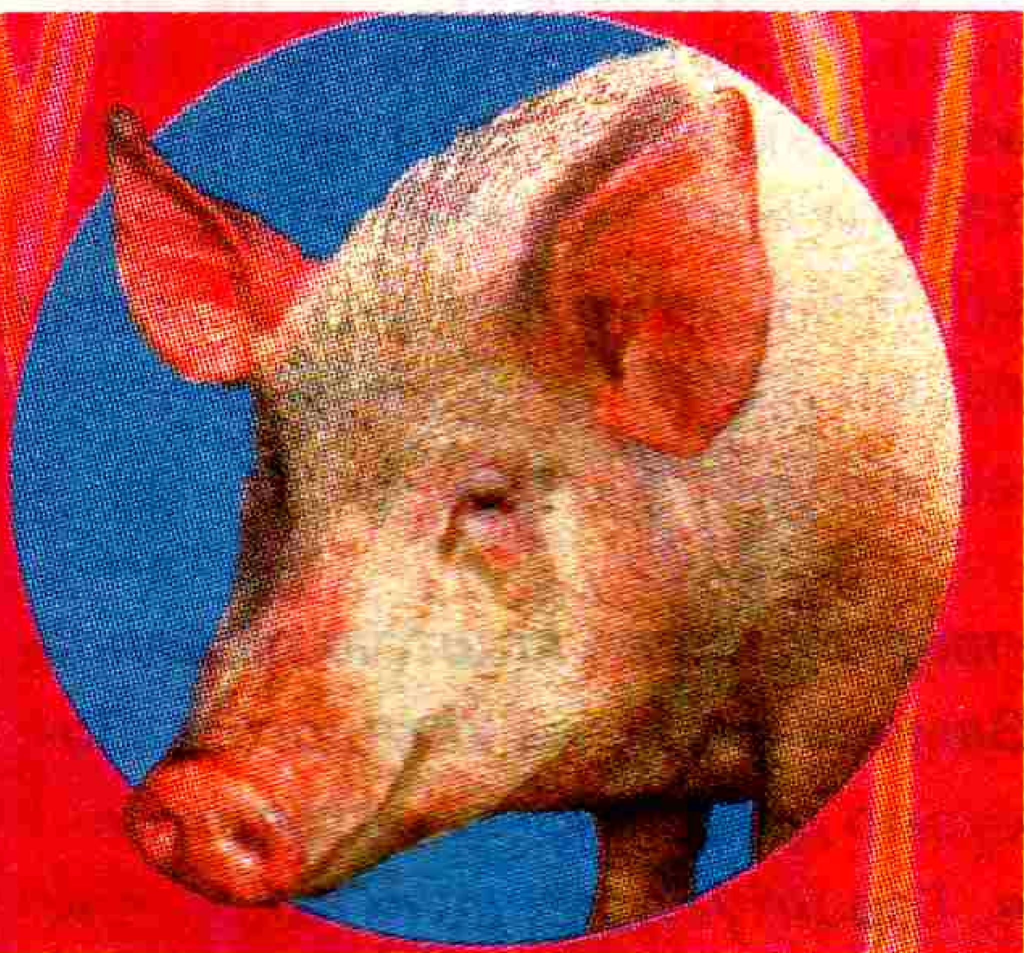

На сторінках нашого журналу постійно з'являються статті про вітамінно-мінеральні добавки АМАТОР. Читачі у своїх листах часто просять просять конкретно розповісти про цю серію добавок і порівняти їх з іншими існуючими преміксами. На їхні запитання ми попросили відповісти відомого ветеринарного лікаря, члена української асоціації ветеринарів ***М.М. Трояна.***

Кор."ДСГ": Діловою і корисною інформацією в своєму журналі ми намагаємося всіляко полегшити важку працю сільських трудівників, зокрема надати починаючим тваринникам необхідні поради. Чи не могли б Ви, наприклад, дати кілька рекомендацій щодо розведення свиней?

М. Троян: Хороші дані для швидкої відгодівлі мають поросята, отримані від батьків різних порІд, так звані гібриди. Наприклад, від Крупної білої та Ландраса. Отримані від таких батьків поросята народжуються міцними, ростуть і набирають у вазі на 10—15% швидше звичайних.

Кор.: Як відомо, на інтенсивність відгодівлі впливає якість кормів. Чи справді є нагальна потреба використовувати вітамінно-мінеральні добавки для тварин? Ви робили порівняльний аналіз вітамінно-мінеральних добавок АМАТОР з іншими, які загалом ще називаються преміксами. Що насправді відрізняє АМАТОР від інших добавок?

М. Т.: Передусім, серія АМАТОР унікальна своїм асортиментом, який включає аж 12 видів добавок, зокрема чотири для свиней. Кожен вид призначається для певного виду тварин і певної вікової групи. Взяти, наприклад, АМАТОР-порося до 3,5 місяців і АМАТОР-свиня на відгодівлі. Такий розподіл (диференціація) в інших добавках зустрічається вкрай рідко. Причому в даному випадку все розраховано стосовно фізіології тварин. Маленькому поросяті потрібні в першу чергу вітаміни і мінерали, що допомагають у формуванні кістяка та внутрішніх органів, тому АМАТОР-порося вирізняється великим вмістом вітамінів Е, B_4, B_{12}, а також мінералів міді та йоду. Свині, що підросла, більше потрібні вітаміни та мінерали росту, які забезпечують максимальні прирости живої, тому АМАТОР -свиня на відгодівлі відрізняється від попередньої добавки більшою нормою вітамінів А, B_2, а також — цинку.

Кор.: Але ж існують й універсальні премікси, які не поділяються на види та вікові групи?

М. Т.: Результати від застосування таких "універсальних" преміксів значно поступаються отриманим при застосуванні вітамінно-мінеральних добавок АМАТОР, а все тому, що тварини дуже різняться за фізіологією і це потребує різноманітних вітамінів та мінералів.

Кор. : А як зовні відрізнити якісний премікс від недоброякісного?

М.Т.: Якісно приготовлений премікс можна охарактеризувати так: це однорідна маса піщаного (бежевого) кольору дрібного помелу (майже як борошно), що не містить сторонніх предметів (камінчики, полова тощо). У ній легко можна розгледіти вкраплення зеленого (це мінерал — залізо) і блакитного (мідь) кольору. Використання висівок дрібного помелу дає змогу набагато краще перемішати вітаміни і мінерали, що входять до складу премікса. Коли використовують висівки грубого помелу (сірого кольору), вітаміни та мінерали перемішуються погано. Тож коли починають розфасовувати премікси в пакети, виходить ось що: 10 пакетів містять майже одні висівки, а одинадцятий перенасичений вітамінами. Вітамінно-мінеральні добавки, приготовані з дрібними висівками, зустрічаються дуже рідко, коштують вони набагато дорожче, тому суто з економічних міркувань виробники нерідко від них відмовляються. Що ж до АМАТОР, то в цій вітамінно-мінеральній добавці використовуються висівки дрібного помелу, тому можете бути певними, що вітаміни і мінерали рівномірно та відповідно до норми розподілені в кожному пакетику цієї добавки. Можете провести експеримент: насипте на папір трохи АМАТОР, а поруч інший звичайний премікс — і відразу зрозумієте різницю. Перш ніж купувати премікс, переконайтеся, що вміст пакетиків відповідає тому, про що я розповів вище.

Кор.: Усі говорять про концентрованість вітамінно-мінеральної добавки АМАТОР. Що це означає?

М.Т.: До складу АМАТОР входить подвійна норма вітамінів і мінералів. Наприклад, одного пакета АМАТОР (200 г) достатньо для приготування 40—60 кг корму. А якщо взяти звичайний премікс (також 200 г), то його вистачає на 15—20 кг корму. Все просто.

Кор.: Ви могли б коротко розповісти, як застосовувати вітамінно-мінеральну добавку АМАТОР і яких результатів варто очікувати після такого застосування?

М.М. Троян: АМАТОР просто додається до сухого корму або мішанки. Під дією АМАТОР-свиня на відгодівлі значно зростає засвоюваність корму і, відповідно, зменшуються його витрати, але збільшуються прирости живої маси. Такий ось парадокс! Завдяки АМАТОР на весь період відгодівлі на одну голову реально витрачається 600 кг корму, а за 6 — 7 місяців свиня набирає 120 — 130 кг живої маси. Середньодобові прирости становлять 120—130 кг живої маси.

АМАТОР-свиноматка дуже необхідний як для супоросної свиноматки, так і для такої, що годує поросят молоком. Унікальний рецепт цієї добавки дає змогу збільшити плодючість, а приплід розвивається міцним і здоровим. Також вона допомагає уникнути викиднів у свиноматок, які особливо небезпечні у перші 45 днів після запліднення. В цей період особливу увагу треба звернути на якісну годівлю, оскільки саме в цей час закладається здоров'я майбутніх поросят. Результат застосування АМАТОР у цьому випадку: два опороси за рік, у кожному з яких по 10 — 12 поросят масою по 1—1,8 кг кожне. Поросята від такої свиноматки завжди будуть великі, живі і неодмінно матимуть чудові результати на відгодівлі. АМАТОР від аскаридозу призначений для знищення аскарид та інших глистів.Його застосовують для свиней будь-якої вікової групи. Після його використання значно поліпшується загальний стан тварин, свині швидко набирають масу.

Коли ж ви застосовуєте АМАТОР-несучка, необхідно 5 г добавки розмішати в 1 кг корму. Зазвичай це роблять із зерносумішкою, бажано добре подрібненою. Результати будуть помітні вже на другому тижні: зростає несучість, поліпшується якість яєць. Від 20 курей щодня в середньому матимете 15—17 яєць (взимку — також).

АМАТОР-корова дає змогу не лише поліпшити якість молока, але (що дуже важливо) і зміцнить організм корови перед отелом. Тварина до отелу має бути вгодованою, але не жирною. За нашими даними, належна підготовка корови до отелу сприяє збільшенню молочної продуктивності на 700 кг за жирності 3,5%, народженню крупніших телят і зменшенню втрат живої маси у період роздоювання.

ДОКАЗОВА МЕДИЦИНА – ГАРАНТІЯ ПРАВИЛЬНОГО ВИБОРУ МЕДИКАМЕНТУ

У кожній цивілізованій державі жоден медикамент не потрапляє на національний ринок, якщо його не випробувано відомими вченими провідних клінік країни.

Професор, заслужений діяч науки України **В. М. КОВАЛЕНКО**, директор Інституту кардіології ім. Стражеско (м. Київ).

За останні 7 років в Українському ревматологічному центрі (м. Київ) з використанням Вобензиму (виробник "Мукос Фарма", Німеччина) лікувалася величезна кількість хворих з різноманітними захворюваннями суглобів. **Без сумніву, комплексне використання Вобензиму призводило до зменшення або зникнення запалення та набряків, зменшення болю в області суглобів, поліпшення рухливості в суглобах, зменшення або зникнення ранкової скутості. Вобензим дає стійкий і тривалий лікувальний ефект.**

Член-кореспондент РАМН, професор **В. І. МАЗУРОВ** (Росія, Санкт-Петербург).

Лікарський препарат **Вобензим** застосовується російськими медиками вже протягом 8 років. Цей препарат виявився настільки необхідним тому, що він має **комплексну й багатофакторну лікувальну дію. З цієї точки зору він особливо ефективний для хворих з кількома захворюваннями водночас (поліартрит, хронічний тромбофлебіт, варикозна хвороба, ІХС, інсульт тощо). Надзвичайно вигідно та зручно для хворого одним препаратом лікувати декілька захворювань.**

Я, Олександрова В.І., 1930 року народження, з Києва. Близько 15 років хворію на ревматоїдний поліартрит, остеохондроз, гіпертонію. Я втомилася лікуватися старими й малоефективними засобами, також постраждала ще й від нових, що інтенсивно рекламуються, але не перевірених засобів. З повідомлень по радіо дізналася про новий медикамент **Вобензим. Звернула увагу, що він рекомендується передусім відомими вченими країни. Тому, відкинувши все старе та не перевірене нове, почала лікуватися Вобензимом.** Після курсу лікування болі в суглобах практично не турбують, активно рухаюся, добре сплю, рідше підвищується тиск. **Вперше в житті я зрозуміла, що значить лікуватися сучасними, якісними, ефективними ліками.**

Корисна інформація для тих, кого зацікавив препарат Вобензим, і хто прийняв рішення його придбати.

Необхідно звернути увагу на той факт, що максимальний лікувальний ефект досягається лише за правильної схеми застосування **Вобензиму**. Тому настійно рекомендуємо придбавати Вобензим ***саме*** в базових аптеках німецького представництва "Мукос Фарма", що функціонують в різних містах України. Купуючи препарати ***саме*** в цих аптеках, можна отримати достовірну інформацію **у спеціально підготованих провізорів та фармацевтів або у лікаря-фахівця** щодо нових схем лікування **Вобензимом при різноманітних захворюваннях.**

Телефони базових аптек:

№ п/п	Місто	Код	Телефони	
1.	Київ*	044	484-50-31	488-60-86
2.	Дніпропетровськ	0562	36-91-333	36-92-44 93-49-20
3.	Кривий Ріг	0564	50-49-84	
4.	Донецьк	0622	95-66-22	95-84-98
5.	Маріуполь	0629	34-21-52	
6.	Харьків	0572	30-22-15	27-02-81
7.	Одеса	0482	42-94-71	25-02-03
8.	Запоріжжя	0612	64-17-25	63-53-54
9.	Луганськ	0642	32-29-69	
10.	Вінниця	0432	27-00-39	27-00-15
11.	Миколаїв	0512	35-05-30	
12.	Херсон	0552	22-63-93	

** Представництво "Мукос Фарма", м. Київ, тел. 483-73-03*

Реєстраційне посвідчення № П.04.00/01664 от 10.04.2000

Новорічні

Маковий пиріг

Продукти: *1,5 склянки маку, 1 склянка цукру, 1 склянка родзинок, 3 склянки молока, 0,5 кг черствого батону або білого хліба, чарка лікеру або соку, півсклянки подрібнених горіхів.*

1. Родзинки замочити в лікері. Мак та півсклянки цукру залити двома склянками молока, всипати родзинки та закип'ятити. Зняти каструлю з вогню і дати маковій суміші набрякнути.

2. Батон нарізати кубиками, викласти в глибоке блюдо та посипати цукром. Решту молока нагріти та полити ним сухарі, на які потім викласти макову суміш і посипати подрібненим мигдалем або іншими горіхами. Можна зробити два—три слої: сухарі — макова суміш — сухарі — макова суміш і т.д.

3. На ніч поставити пиріг в холодильник. Можна подавати з варенням або з кремом. Маковий пиріг — чудова страва на святковий вечір.

Різдвяні "зірочки"

Продукти *на 20 штук: 1 плитка (100 г) шоколаду, 150 г почищених горіхів, 150 г вершкового масла, 150 г цукру, 2 яйця, 150 г борошна, 3 ст. ложки цукрової пудри, 0,5 ч. ложечки порошка до печива, дрібка солі, ваніль.*

1. Поламати шоколад, покласти його в миску і розтопити (миску з шоколадом поставити у більшу миску з гарячою водою).

Горіхи підсмажити і подрібнити.

2. Яйця збити з цукром, додати розм'якшене масло та шоколад і все розмішати.

3. До борошна додати ваніль, дрібку солі і порошок до печива (розпушувач). Розмішати все з горіхами та шоколадною масою. Деко застелити чистим папером, змастити жиром, викласти тісто і випікати 30 хвилин. Охолоджений корж нарізати квадратиками 5х5 см.

4. Вирізати з паперу шаблон (зірку або іншу фігуру). Прикласти шаблон до печива і посипати цукровою пудрою.

Золотий горішок

Продукти *на 50 штук: 3 яєчних білків, дрібка солі, 150 г цукру, 150 г мелених горіхів, 50 г борошна, 70 г м'якого вершкового масла, 200 г шоколадної помадки, 50 половинок грецьких горіхів для оздоблення.*

1. Охолоджені білки збити з цукром і сіллю на круту піну. Додати борошно, мелені горіхи і розм'якшене масло. Вимішати тісто.

2. Деко застелити чистим папером і викласти маленькі кружечки тіста завбільшки з монету. Випікати 10—15 хвилин. Готове печиво охолодити.

3. Приготувати шоколадну помадку. Намастити нею печиво і зліпити їх по два разом. Верх печива змастити помадкою і прикрасити половинкою горішка.

Корисні поради:

● ***Шоколадну помадку готуємо так: 300 г цукру залити 0,5 склянки води, додати 1 ч. ложечку оцту, накрити і варити. Коли краплина сиропу, спадаючи з ложки, тягне за собою "нитку", тоді додати 50 г шоколаду або зварене з 2—3 ложками води какао. Зняти з плити, додати 1 ч. ложку масла і ваніль.***

Коли помадка почне густнути, поливати тістечка й торти.

фантазії

Чарівна ялиночка

Ось яку ялиночку ми спечемо для святкового столу. Це зовсім нескладно.

Продукти: *1 склянка цукру, 0,5 склянки сметани,100 г маргарину, 2 яйця, 3 склянки борошна, ваніль.*

1. Змішай цукор, сметану, маргарин, борошно, ваніль та 1 яйце і заміси тісто. З нього можна ліпити як з пластиліну.

2. Для виготовлення ялинки нам знадобиться срібна фольга. Легко скачай з неї півкулі різного розміру. Першу — завбільшки з половину великого яблука, другу — меншу, третю — ще меншу і т.д. Це будуть форми для випікання ялиночки. Поклади їх на деко.

3. Розкачай тісто у корж завтовшки з палець. Виріж з нього зірку і обережно поклади її на півкулю з фольги (нехай вона вигнеться). Потім виріж меншу зірку і поклади її на меншу півкулю, тоді ще меншу і так далі. Чим більше буде таких зірок, тим вищою буде ялиночка.

4. Тепер розбий друге яйце, розколоти його і змасти тісто, щоб ялиночка блищала. Постав форму в духовку і випечи зірочки.

5. Спечені зірки обережно зніми з фольги і склади з них ялиночку.

Якщо ялиночка буде прикрашати торт, то зроби для неї "підставку". Змішай подрібнене печиво або залишки спеченого коржа з кремом (найкраще масляним) і виліпи півкулю. На цю півкулю поклади першу, найбільшу зірку. Змасти її вершечок кремом і приліпи меншу зірку і так далі до самого вершечка ялинки.

Готову ялиночку можна прикрасити різнокольоровими цукерками-драже, або горішками чи родзинками. Все це теж приліпи до ялиночки масляним кремом.

Тепер припороши готову ялиночку "снігом", тобто цукровою пудрою.

Бажаємо, щоб ваша ялиночка була чарівно-гарною і смачною. Веселих свят!

З дитячого журналу «Яблунька»

Корисні поради:

- ***Горіхи для приготування кремів і печива слід злегка підсмажити на сухій чистій сковороді. Це значно посилить їх пахощі.***
- ***Порошок для печива (розпушувач) легко приготувати самому. Змішай разом чайну ложечку борошна з половиною чайної ложечки харчової соди та лимонної кислоти. Цей порошок додається до борошна перед замісом тіста в сухому вигляді, бо розведений у молоці або воді він втрачає свої властивості. Цієї кількості порошку достатньо для розпушування 0,5 кг борошна.***

Щасливих Вам свят

Різдвяна кутя

Завчасно підготовлену пшеницю ретельно промити і відварити, щоб стала м'якою. Наприкінці варіння додати промиті родзинки. Коли кутя буде м'яка, її треба відкинути на решето, облити холодною перевареною водою, дати воді стекти, а тим часом 100 г меду розчинити у невеликій кількості теплої перевареної води. 50 г очищених грецьких горіхів потовкти; все разом перемішати і викласти на блюдо. Зверху прикрасити шматочками мармеладу. Тертий мак додається за смаком.

На 1 склянку пшениці беремо півсклянки родзинок, 100 г меду, 100 г мармеладу, 50 г горіхів.

Запіканка рисова з м'ясом

Щоб приготувати святкову рисову запіканку, треба мати: 1 склянку рису, 2 яйця, 2 столові ложки вершкового масла або маргарину, одну столову ложку панірованих сухарів, 30 г твердого сиру, сіль, перець. Зварити в'язку рисову кашу, охолодити, додати сирі яйця, масло або маргарин і перемішати. Частину каші викласти на змащену жиром і обсипану сухарями глибоку сковороду. На кашу викласти шар м'ясного фаршу, потім знову кашу, ще шар фаршу і знову кашу і т.д. Зверху присипати тертим сиром і запекти в духовці.

Фарш готуємо так: м'ясо перемолоти на м'ясорубці і обсмажити на сковороді, періодично помішуючи. Окремо обсмажити цибулю, змішати з м'ясом і ще раз пропустити через м'ясорубку. Якщо є, додати до фаршу подрібнену зелень.

Необхідні продукти: 600 г м'яса без кісток, 2 цибулини, 2 столові ложки вершкового масла. Готову запіканку полити сметаною, або томатним, грибним чи іншим соусом.

Фаршироване куряче стегенце

З курячого стегенця зняти шкірку панчохою, так щоб нижня частина шкірки залишилась на кісточці. Акуратно зрізане м'ясо пропускаємо через м'ясорубку, а кісточку, що оголилася, відрубуємо. Дрібно нарізану цибулю обсмажуємо на маслі до золотистого кольору. До курячого фаршу додаємо цибулю, ложку сухарів, молоко, яйця, перець, сіль і добре вимішуємо. Ніжку начиняємо фаршем, зашиваємо, обсмажуємо з двох боків і доводимо до готовності під кришкою на слабкому вогні. Перед подавання до столу не забудьте витягти нитку.

На 4 курячі стегенця треба мати: 2 цибулини, 2 яйця, 0,5 склянки молока, 80 г вершкового масла, ложку панірованих сухарів, сіль, перець за смаком.

Курячі котлети

М'ясо нежирної курки перемолоти, додавши черствий білий хліб, розмочений у молоці, яйце, вершкове масло. Із отриманого фаршу сформувати котлети, обваляти їх у сухарях або манній крупі і обсмажити з двох боків до готовності.

Якщо маєте м'ясо з невеликої курки, то до нього треба мати: склянку молока, 200 г білого хліба, 2 столові ложки вершкового масла, 2 яйця, 4 столові ложки сухарів, 100 г масла для обсмажування котлет, сіль.

Котлета по-президентському

Скибочки сухуватого білого хліба (найкраще батона) нарізати упоперек у вигляді локшини. Куряче філе (так зване біле м'ясо) відбити, посолити, змочити у збитому яйці, запанірувати у шматочках хліба та обсмажити з двох боків на розігрітій з маслом сковороді.

Картопля до святкового столу

Із вимитої і очищеної картоплі вирізати "грибочки" (та частина картоплі, яка відійде, піде на приготування зразів) і обсмажити їх у киплячій олії до утворення рум'яної шкірочки. Перекласти в глибоку сковороду або в товстостінний казанок, додати обсмажену цибулю, масло, посолити і тушкувати до готовності у духовці. Тимчасом смажені, готові до вживання гриби, пропустити через м'ясорубку, додати пару ложок м'ясного бульйону і цим соусом полити картоплю перед подаванням до столу. Прикрасити блюдо зеленню.

Смажене м'ясо

Свинячі ребра порубати на порційні шматочки так, щоб на кісточці був шматочок м'яса величиною з сірникову коробку. Ретельно вимити, дати стекти воді, обсушити серветкою, посипати сіллю, перцем, розтертим коренем петрушки за смаком і смажити на сковороді до утворення рум'яної шкірочки. Потім перекласти м'ясо в казанок. Кістки, які легко відділяються від м'яса, треба вийняти і викинути, ті, що не відділяються — залишити. Додати до м'яса воду або бульйон, лавровий лист, перець, підсмажену моркву, вершкове масло і тушкувати м'ясо під кришкою до готовності. Смакуватимуть до такого м'яса сливові та грибні соуси.

М'ясо, запечене в клярі

Взяти шматочки м'яса без кісточки (приготовленого за вище поданим рецептом), охолодити. Тимчасом приготувати тісто за таким рецептом: у миску покласти півсклянки борошна, додати приблизно 0,3—0,5 склянки молока, яйце, і ретельно збивати до отримання однорідної маси. Кожний шматочок м'яса занурити в тісто і обсмажити на сковороді в киплячій олії до утворення золотистої шкірочки на цьому клярі. Так само можна приготувати і шматочки відвареної та охолодженої риби.

можна підсипати борошно, а треба знову заварити порцію густішого тіста і додати його до рідкого. Із дуже густого тіста вироби погано піднімаються. Вироби потрібної форми треба випікати одразу після приготування тіста, викладаючи ложкою або витискуючи із спеціального кондитерського мішечка на змащене жиром деко. Зайвий жир на деці викликає появу тріщин на шкірочці. Випікають тісто 30—35 хв. при температурі 190—200° градусів. Якщо вироби із заварного тіста випечені правильно, то всередині вони пусті і не опадають.

та щедрого столу!

Торт "Яблуко"

Спекти бісквітне тісто за таким рецептом: 1 склянка борошна, 8 яєць, 1 неповна склянка цукру. Після збивання всіх інгредієнтів одразу випікають тісто в гарячій духовці на деку, змащеному жиром і обсипаному сухарями або викладеним спеціальним папером. Під час випікання перші 15—20 хв. бісквіт не чіпати, бо він може осісти. Загальний час випікання бісквіту — 25—30 хв. Готовий бісквіт легко відділяється від стінок форми, при надавлюванні пальцем ямочка швидко вирівнюється. Верхня шкірочка має бути золотистого кольору. Щоб бісквіт не опав, його на деякий час залишають у відкритій духовці. Свіжий бісквіт дуже погано ріжеться, тому рекомендується витримати його після випікання кілька годин або й цілу добу.

Підсохлий бісквіт натерти на тертушці, бісквітні кришки перемішати з фруктово—горіховою начинкою і надати масі форму яблука.

Щоб приготувати начинку, треба взяти склянку густого повидла, ложку цукру і 30 г подрібнених грецьких горіхів. Повидло проварити з цукром і горіхами. Торт, який має форму яблука, треба облити помадкою і прикрасити листочками із білково-повітряного напівфабрикату.

Рецепт білкової помадки: білки з 5—6 яєць охолодити, після чого збити у міцну піну. Перед закінченням збивання поступово додавати цукор і ванілін. Отриману масу столовою ложкою викласти на деко, вистелене промасленим папером. Випікати в духовці при 100—110° С 25—30 хв., поки білки не просушаться. Під час випікання можна злегка відкрити духовку, щоб випаровувалася волога.

Зверху торт "Яблуко" треба прикрасити гілочкою, яку випікаємо із заварного тіста. Для торту "Яблуко" випікаємо гілочку, а із решти тіста готуємо тістечка, які начиняємо згущеним молоком. Заварне тісто готуємо так: у невелику каструлю наливаємо воду, кладемо 80 г вершкового масла або маргарину і доводимо до кипіння. Зменшуємо вогонь, поступово всипаємо склянку просіяного борошна, інтенсивно помішуючи дерев'яною ложкою. При цьому тісто починає відходити від стінок каструлі і утворює грудку. Заварне тісто охолодити до 30—40о градусів (щоб не згорнулись яйця). Після кожного яйця тісто треба ретельно вимішувати, щоб воно увібрало яйце. Готове тісто повинно бути однорідним, блискучим і досить густим, щоб не розпливалося на деці. Із рідкого тіста вироби виходять розпливчастими і сідають. Для виправлення до нього не

Печиво "Дюймовочка"

Вісім яєць ретельно перемішати із склянкою цукру. Додати просіяну склянку борошна і вимісити. Готове тісто розкласти чайною ложечкою на змащену вершковим маслом або маргарином сковороду і випікати при температурі 180—200°С. Поки печиво не охололо, згорнути його у вигляді трояндочок або рулетиків, заклавши всередину горішок або родзинку. Таким печивом можна прикрашати морозиво.

Вафельні трубочки

Вафлі купують готові або випікають вдома в електровафельниці. Вафельницю прогрівають, змащують обидві половинки олією, тісто викладають у вафельницю столовою ложкою і розрівнюють. Час випікання 2—3 хв. Як тільки пар перестане виділятись, вафлі готові. Їх не можна складати одна на одну, бо вони стануть м'якими. У гарячому вигляді вафлі можна різати ножицями, згортати у трубочки, надавати будь-якої бажаної форми. Трубочки, розеточки можна наповнювати будь-яким кремом або морозивом. Начинка із вершкового масла дуже смачна: злегка розм'якшене вершкове масло (250 г) збити із склянкою цукрової пудри і ваніліном до утворення однорідної пишної маси, якою начинити трубочки.

Смачного!

Ці святкові рецепти подарувала читачам досвідчена господиня Ніна Володимирівна Брянцева з м. Черкас.

Регулятори росту.

Врожай, якість, довкілля.

Цією публікацією ми продовжуємо розповідь про регулятори росту виробництва АТ "Високий врожай", розпочату в №12 журналу"Дім,сад,город" за минулий рік.

Потреби навіть досвідчених городників та садівників в регуляторах росту задовольняє комплект препаратів Емістим С, Івін, Потейтін та Чаркор, які випускаються в дрібній упаковці, зручній для використання на дачних та присадибних ділянках.

Емістим С — препарат природного походження. Містить унікальний комплекс натуральних біологічно активних сполук. Тому його застосовують практично на всіх культурах: овочевих, ягідних, плодових та винограді.

Регулятор росту Івін з успіхом використовують при вирощуванні овочів, олійних троянд, квітів, кімнатних рослин. Добрий результат забезпечує комплексне застосування Івіну та Емістиму С на всіх етапах вирощування овочів, особливо для боротьби з шкідниками і хворобами, у суміші із засобами захисту. В останньому випадку регулятори росту знімають фітотоксичний ефект і дають змогу на 20—30% зменшити норми використання фунгіцидів. А відтак загальний урожай зростає у 1,2—1,4 раза, скорочується термін достигання та на 20—30% збільшується вихід ранньої продукції.

Найбільші прирости врожаю картоплі забезпечує послідовне застосування Потейтіну та Емістиму С: обробка бульб перед висаджуванням у грунт Потейтіном та обприскування рослин у період бутонізації Емістимом С у поєднанні із засобами боротьби з колорадським жуком. Навіть у південних областях, де клімат не сприяє вирощуванню картоплі, цей захід підвищує вихід товарних бульб у 1,3—1,5 раза.

Вивчення регуляторів росту АТ "Високий врожай" у ряді наукових установ засвідчили, що вони перешкоджають нагромадженню в рослинах шкідливих речовин. Наприклад, у продукції, що вирощена в семикілометровій Чорнобильській зоні (із застосуванням Емістиму С), вміст радіонуклідів на 50—70% менший, ніж на контролі. Тому всім, хто вирішив забезпечити себе екологічно чистими продуктами харчування, радимо активно використовувати на своїх ділянках наші препарати.

Травневі заморозки, що останнім часом почастішали в Україні, показують, що наші регулятори росту значно підвищують морозостійкість рослин. Оброблена Івіном розсада витримує короткочасне зниження температури до —7—90С, а на кущах картоплі, що виросли з бульб, оброблених Потейтіном, замість одного пошкодженого стебла відростає в середньому два.

Регулятор росту Чаркор суттєво підвищує приживлюваність саджанців за вегетативного розмноження рослин. Під його дією у зелених та здерев'янілих живців швидко утворюється потужна коренева система. Препарат особливо ефективний для вирощування рослин, живці яких погано вкорінюються. Щоб підвищити приживлюваність живців, що вкоренилися, їх потрібно обприскувати сумішшю Емістиму С з Івіном.

АТ "Високий врожай" надсилає регулятори росту поштою на умовах післяплати. Заявки приймаються за адресою:

АТ "Високий врожай", Харківське шосе, 50,
м.Київ, 02160, або за телефонами: (044) 559-71-77; 559-10-95;559-32-13.

Спеціалізовані виставки-ярмарки:

"Зелений ярмарок" 28.01-2.02
Київ Київський планетарій

"Зелений ярмарок" 6.02-9.02
Кіровоград ПК ім. Компанійця

"Зелений ярмарок" 13.02-16.02
Кривий Ріг ПК Металургів

"Зелений ярмарок" 4.03-7.03
Запоріжжя ПК Дніпроспецсталь

"Весняна садиба" 10.03-13.03
Київ Палац спорту

Баня-2003 10.03-13.03
Київ Палац спорту

"Дачник" 20.03-23.03
Донецьк

"Саджанці-2003" 2.04-5.04
Київ Київський планетарій

"Розсада-2003" 13.05-16.05
Київ Київський планетарій

Оргкомітет: 01103, Київ, б-р. Дружби народів, 28, оф 724 ТОВ "Вибір"
тел.: 536-03-91, тел./факс: 239-10-00, http://www.vybir.kiev.ua, e-mail: info@vybir.kiev.ua

У номері:

„Дім, сад, город"
виробничо-практичний журнал
№1, січень, 2003 р.

Головний редактор **М.І.Халимоненко**
Головний художник **Т.П.Колодницька**
Заступники головного редактора
Б.К.Донгаш, І.Ф.Куштенко
Редактори **А.М.Капітульська, О.В.Кисленко**

Дизайн, верстка **В.О.Пономаренко**

Комерційний директор **Г.А.Донець, тел. 552-90-45**
Реклама, оголошення **В.О.Давидко, В.М.Матохнюк, тел. 552-95-11**
Розповсюдження, маркетинг
Т.І.Лазебник, тел.552-94-60
Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 23.10.98

Підписано до друку 30.12.2002 р.
Загальний тираж 148 300 прим. (у тому числі: російською мовою і в комплектах з іншими журналами — 28 600 прим.)
Ціна договірна.
Адреса: 02094, Київ-94, пр.Гагаріна, 17-а. Тел. (044) 552-95-13
E-mail: dsg@iptelecom.net.ua; dsg@i.kiev.ua

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Надруковано у Державному видавництві «Преса України».
03148, Київ-148, вул.Героїв Космосу, 6.
З. 0118301.

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.

Індекс 74142

Шановні овочівники-професіонали, городники і дачники!

Якщо Ви бажаєте отримати очікуваний врожай овочевої продукції, милуватися красою квітів — зверніться по насіння до "Агрофірми-Елітсортнасіння". У нас можна придбати насіння овочевих, баштанних культур і квітів вітчизняної та зарубіжної селекції: понад 200 видів та близько 400 сортів.

Насіння першої репродукції вирощене в кращих кліматичних умовах Європи пізніх сортів капусти Харківська зимова, Білосніжка, Ярославна, Українська осінь, цибулі Луганська, Стригунівська. Схожість понад 90 відсотків. Ціни помірні.

Гуртовим покупцям знижки.

Наші адреси:

Оптова торгівля:

м. Київ, вул. Народного Ополчення, 15, тел/факс 249-09-60, 249-09-75, 249-09-74 (76).

e-mail: elitsort@ln.ua

м. Київ, вул. Кіквідзе, 30-А, тел. 295-32-55.

Роздрібна торгівля:

м. Київ, вул. Кропивницького, 12, тел. 235-62-01

м. Київ, вул. Коперника, 21, тел. 213-89-91.

Організатор — редакція журналу "Дім, сад, город".
Щодо участі у виставці-ярмарку звертатись: (044) 552-94-60.

Запрошуємо відвідати спеціалізовану виставку-ярмарок, яка відбудеться з 15 по 18 січня 2003 року

в приміщенні Київського Палацу дітей та юнацтва

(Київ, вул.Січневого повстання,13, станція метро "Арсенальна")

„Дім, сад, город"

▶ На виставці продаватимуться насіння овочевих культур, лікарських рослин, саджанці, добрива, біостимулятори росту, засоби захисту рослин, укривний матеріал для теплиць та відкритого грунту. ▶ Будуть виставлені зразки перспективних сортів плодових культур, винограду, малопоширених садово-городніх рослин. ▶ Відвідувачі зможуть придбати продукти бджільництва, корми та ліки для домашніх тварин, купити журнали та літературу з питань городництва, садівництва, виноградарства, бджільництва, охорони здоров'я за редакційними цінами. ▶ У період виставки також буде проводитись розпродаж сільгосптехніки та садово-городнього інвентаря із знижкою, інструменту тощо. ▶ Надаватимуть консультації досвідчені фахівці. ▶ На виставці будуть вручатися призи переможцям конкурсів журналу "Дім, сад, город" за 2000 рік.